ASKINGER DEFTERİ

MURAT AHMUGAN

MURATHAN MUNGAN
AŞKIN CEP DEFTERİ

21 Nisan 1955 İstanbul doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nü bitirdi. İlkin çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları ve şiirleriyle görünen yazarın ilk kitabı 1980'de yayımlanan Mahmud ile Yezida'dır. Daha çok şiirleri, hikâyeleri, roman ve oyunlarıyla tanınan Murathan Mungan aynı zamanda radyo oyunu, film senaryosu ve şarkı sözü yazdı. Çeşitli alanlara dağılmış yirmi yıllık çalışmalarından yaptığı özel bir seçmeyi Murathan '95'te topladı. Şiirlerinden yapılan seçmeler Kürtçeye çevrildi: Li Rojhilatê Dilê Min (Kalbimin Doğusunda) ve 2007'de yayımlanan Balgifa Mar (Yılan Yastığı). Dünya edebiyatından öyküleri bir araya getirdiği seçkiler hazırladı; çeşitli yazı ve denemelerini kitaplaştırdı. 2000 öncesinde çıkardığı tüm şiir kitaplarını içeren 13+1 toplamından sonra 2002 yılında ilk romanı Yüksek Topuklar yayımlandı. 2005 yılı için hazırlanmış özel bir basım olan Elli Parça, Mungan'ın ileride kitap olarak yayımlanacak çalışma dosyalarından farklı türlerde parçalar içeriyor. 2011'in ilk yarısında Kibrit Çöpleri ve Şairin Romanı, 2012'de Doğu Sarayı yayımlandı. Metis Yayınları, yazarın kitaplaştırdığı bütün çalışmaları bir külliyat olarak yayımlamaktadır.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
Aşkın Cep Defteri, Murathan Mungan

© Murathan Mungan, 2012
© Metis Yayınları, 2012

Kitaptaki yazıların herhangi bir derleme ya da antolojide yer alması, kasete okunması, yabancı dile çevirisi ve her tür benzeri kullanımı yazarın iznine bağlıdır.

Birinci Basım: Mart 2012

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni: Müge Gürsoy Sökmen
Kapak Tasarımı: Pınar Kazma, 2012

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-859-0

MURATHAN MUNGAN
AŞKIN CEP DEFTERİ

metis

İÇİNDEKİLER

Yazınca da Geçmiyor

Terastaki Havlu 11
Bilardo Topları 13
El Yazısı 14
Kayıp Pena 17

Kedi Kapısı

Uzun Yol 23
Uyku 25
Kedi ve Motosiklet 27
Kanadının Altında 29

Fal Metinleri

Puhu için Fal Hikâye 33
Cam 39
Bakışma 43
Aşk ve Fotoğraf 49

Bende Kalanlar

Bende Kalanlar 59
Kumsalda İki Çocuk 60
Three Windows: Sarı-Beyaz-Kırmızı 62
Karşının Işıkları 64

Aşkın Cep Defteri

Aşkın Cep Defteri 71

YAZINCA DA GEÇMİYOR

Terastaki Havlu

Aynı terasa açılıyordu yan yanaydı kapılarımız kaldığımız pansiyonda. Sabahları ya da akşamüzerleri karşılaşıyorduk, ortak duş, ortak mutfak, çekingen bir selamlaşma. Aynı terasta yan yana kuruyordu çamaşırlarımız, bu ürpertiyordu beni; acemi, tutuk birkaç sözcük eşliğinde beyaz şarap içerek aynı terasta seyrediyorduk günbatımını, bu da ürpertiyordu beni. Işığın azalan şiddetinde yan yanaydı terasa vuran gölgelerimiz ve karışıyordu birbirine.

Elimizde olmadan gülümsemiştik bakışlarımız çarpıştığında, sahildeydik ve aynı kitabı okuyorduk ilk karşılaşmamızda.

Sezon açılmamıştı, seyrekti sahiller, daha erken yaz gülümsüyordu

Pansiyon önündeki sandalların kıpırtısı, çiçeklerin çekingen dirimi, günbatımıyla gölgelenmiş alanların rengi kalmış aklımda. İkimiz de yalnızdık ve birbirimize ilişmemeye çalışıyorduk adını kimselerin bilmediği o uzak sahil kasabasında

Oysa güneşin batışını izlemek gibi

kendiliğinden bir birlikteliğe dönüştü paylaştığımız şeyler

Birbirinden kamaşmaya başlamıştı tenlerimiz

dokunmasan da yanındaki gövdeyi duymanın şiddetine dönüşmüştü aramızdaki çekim

tenin çağrısı hazırdı kendine kurulan bütün tuzaklara

O akşam terastaydık gene. Gün çoktan batmıştı. Çamaşırlar asılıydı, uzaktan şarkılar geliyordu ve kekik kokuları. Nedense her zamankinden başka bakıyordun bana. Sonra usulca dedin ki:

"İlk kez bir erkeğin tenine dokunma isteği duyuyorum içimde."

Benim için yaz başlamıştı.

"Dokun öyleyse," dedim.

Sustun. Uzun uzun baktık birbirimize. Kendine nasıl karşı

koyduğun okunuyordu yüzünün derinliklerinde. Sonra hiçbir şey söylemeden usulca kalktın, odana gittin, yavaşça örttün kapını. Saatlerce orada, gecede ve o terasta kaldım.

Sabah uyandığımda odanın kapısı açıktı, eşyalarını toplayıp gitmiştin baktım. Yalnızca terasta unuttuğun havlu çırpınıyordu rüzgârda

Bir daha hiç rastlamadım sana, hiçbir yerde hiçbir yazda

Düşünüyorum aradan tam on üç yıl geçmiş

On üç yıl önce içinde uyanan o isteğin anısı saklı duruyor mu sende?

Birden adını hatırlamadığımı fark ettim bu şiiri yazarken, ama terasta çırpınan havlunun rengi hâlâ gözlerimin önünde

On üç yıl sonra şimdi sevgilimden ayrıldığım bu derin, bu kavurucu günlerde neden ansızın aklıma düştüğünü sordum kendime. Sonra anladım: Bir aşk birçok aşktan yapılıyor

ve ayrılınmıyor hiçbir seferinde

8 Mayıs 1992

Bilardo Topları

Ayrıldığımız gündü.

Mutfaktaydık, buzdolabının yanında, kapısı açıktı, her şey bambaşka görünüyordu yüzüne vuran o soğuk ışıkta

"Biliyor musun," dedin. "Sen neye benziyorsun biliyor musun?"

Epeydir aradığın bir şeyi bulmuş olmanın hem sevinç, hem keder veren gizi bir an için bulandırmıştı yüzündeki tedirginliği, kırıklığı. Sis ışığa çıkmıştı. Sonra yavaşça çevirip başını yüzüme baktın kuyuya düşmeye benzeyen derin bir korkuyla.

"Neye?" dedim, yan yanayken yaşadığımız ayrılığın adını sorar gibi, "Neye?"

"Bilardo toplarına."

"Neden?" dedim.

"Yazgını hep başkalarının ıstakalarının insafına bırakıyorsun da ondan..."

Bir uçurum gibi derinleşen sessizlik o an başlamıştı bile bizi birbirimizden uzaklaştırmaya.

Beni terk etmeden önce yaptığın son konuşma oldu bu.

Sonra iki arkadaşım geldi, birinin omuzunda ağladım, hangisiydi şimdi hatırlamıyorum. Sonra birlikte başka bir kente gittik, anlarsın ayrılığın ilk günlerinde o eve katlanamazdım, sonra ben başka aşklara, sonra başka evlerin duvarlarına başka takvimler astım

Şimdi ne zaman birinden ayrılsam ıstakaların sesi patlıyor kulaklarımda

ardından bilardo topları

dağılıyor dört bir yana

Seni hatırlıyorum o soğuk ışıkta bir daha

bir daha

bir daha

1991, Ocak 1992

El Yazısı

el yazımı istiyorsunuz benden
ne yapacaksınız el yazımı, diyorum, ben bile bir şey
yapmıyorum artık onu
çocukluk hatırası kadar uzak bana elimin altındaki yazı
el yazısı çocukluğudur insanın
ilk öğrenmelerin izini bütün ömrüne taşır
ilkin gözleri öksüzleşir insanın, bakışları
zamanla kendinin olan şeylere bile yabancı gözlerle bakmaya
başlar
tanıdıkları azalır kendi hayatının
okuldayken yazım güzeldi, zamanla çirkinleşti, derler, ben de öyle
diyorum, biliyorum izi kalır her güzelliğin geçtiği yerlerde
özendim mi güzel yazıyorum bir tek, örneğin yeni başladığım
defterlerin ilk satırlarıyla koşup akan satırları arasında el yazım
ayak değiştiriyor, hız her şeyi kendine benzetiyor
okunaksız oluyor bazen insan kendine bile
ne de olsa yıllar geçiyor
el yazısını geçiriyor zamana
büyüklerimizin altın sorusuydu çocukluğumuzda
el yazm güzel mi bakalım?
beğenilmek arzusuyla yabancı gözlere uzattığımız defterlerde
renkli kalemlerle kenar süsleri yaptığımız sayfalar
el yazımızın sihirli ülkesi defterler
şimdi öksüz satırlarda çoğu kez artık benim bile okuyamadığım
el yazım
artık yalnızca mahrem bana
bu yüzden birine kart attığımda benden bir şey olarak gider
ne zaman birine âşık olsam çocukluk fotoğraflarını görmek
isterim,

bu sen misin?
o zaman ben nerdeydim?

sonra el yazısını görünce heyecanlanırım, mahremin ürpertisini
duyarım
yazın güzelmiş
sevgilinin her şeyi güzeldir

bu satırları yazarken onu düşündüğümü ayrımsıyorum birden
çocukluk resimlerini, el yazısını merak ediyorum
birlikte yemek yediğimiz o akşam bana,
çocukluğundan söz ettiğinde anlamalıydım onu sevdiğimi
çocukluk resimlerini bilmiyorum, el yazısını hiç görmedim
o ise benim her şeyimi biliyor, çünkü
el yazım herkesin elinde

eski sevgilimden ayrılırken notlarını tuttuğu o küçük defterini
istemiştim
sonraları her okuduğumda, beni heyecanlandıran
beni ne kadar sevdiğini yazdığı satırlar değildi,
el yazısının kendisiydi, o tanıdık yazı,
o eski, güzel günler kadar dipdiriydi
bana, benim sevdiğim zamanlardaki çocuğu hatırlatıyordu
ikimiz değişmişken o yazı hiç değişmemişti
hâlâ yazı masamın çekmecesinde duruyor o defter
o aşkı benim için saklıyor

insana şiirini ve biricikliğini sağlayan pek az şeyden biridir
el yazısı
el yazısı, parmak izi, sesi ve gözdeki iris tabakası
taklit edilemeyen, başkasına veremediğiniz şeyler,
insan ancak bunlarla kendisi olur ve şair kalır
bilgisayarın başına oturup bir kerede yazdım bunları
çıkış aldıktan sonra oturup el yazısma dökeceğim

ve size göndereceğim, biliyorum
el yazısı ellere gider

eğer bu yazıyı okuyacak olursan
son sevdiğim
çocukluk resimlerini göster bana ya da bir mektup gönder

20 Mayıs 1999

Kayıp Pena

kendiyle yontup parlatır
kendini
kesinleştiren bir elmas gibi
içinde yaşadığımız an
ve onun birdenbireliği

genleşerek yayılır bütün zamanlara
yalnızca bir an
geçmişi toparlayıp
ışığa çıkaran

bir elmas derinliğinde
görünür kılan
şimdi her şeyi

artık bize yabancı birçok halimizin
birbirine karışarak
akıp gittiği zamanların içinden
çekip alır kendini, bir an
yalnızca bir an
nice başıboş ve unutkan ayrıntıyı
ışıltısında yeniden anlamlandıran

Yıllar sonra bir kitabın sayfaları arasına saklanmış olan o kayıp penayı bulduğum,
böyle bir andı

sanki bir pena değil, bütün yaşadıklarımız dökülüverdi bir kitabın sayfaları arasından
bulunmuşun ışığında yeniden parlayan

Gitarı öğrendiğim ilk pena bu, diyordun. Uğurum.

Ev içinde oradan oraya saklayıp duruyordun. Bir gün kaybettin onu ve nereye koyduğunu bilmiyordun. Bir kayıp, her şeyin adı oldu birdenbire. Her şeyi bir kayıpla açıklıyor, beni ve dünyayı suçluyordun. Senin için ev, yemini avından saklamış bir tuzaktı artık. Kendine ve tuzağına sığamıyordun. Eski şarkılarını beğenmiyor, eskisi gibi çalıp söyleyemiyordun. Küsmüştün gitarına. Sanki hayatındaki bütün olmamış şeylerin anahtarıydı artık o kayıp pena; gölgesi aramızda bir ay tutulması gibi durdukça, azalıyorduk birbirimizden. Sen küstüklerinden ve vazgeçtiklerinden yapılma bir yabancılığa boşalan bakışlarla yürüyordun. Yüzleşmekle kolaylaştıramadığın hayatını bahanelerle maskeliyordun. Hırslarına feda ettiklerinle gün günden uzaklaşıyordun kendinden. Penayı bir bulsan, sanki Eddie Van Halen olacaktın yeniden. Sayıklar gibi arıyordun. Jimmy Hendrix, Ritchie Blackmore, Joe Satriani, Eric Clapton, Pete Townshend, Tony Iommi, Gary Moore, K. K. Downing; ama nereye koyduğunu bir türlü hatırlayamıyordun. Cinnete benzer bir gecede altını üstüne getirmiştin evin. Yoktu. Ertesi gün sen de yoktun.

Her şeyim sende kaldı, dedin çok sonra. Penam da.

Çocukluğunu anar gibi hüzünle gülümsedin boşluğunu benim kapladığım uzak bir dalgınlığa. Yarım kalmış sesin ve gitarınla.

O evden taşındığım günlerde rasgele bir kitabın sayfaları arasından birdenbire kucağıma düştü bu pena.

Bunca yıl sonra, yalnızca bir zarfa koyup göndermek istemedim sana. Bir şiiri olsun istedim. Başın dizlerimde beni dinlediğin günlerdeki gibi bir şiiri, bunca yıl saklandığı bir kitabın içinden düşerken bu kitaba

Ağustos 2003

KEDİ KAPISI

Fotoğraf: Anneke Hilhorst, 1993

Uzun Yol

Fotoğrafta gördüğünüz gibi, biri beyaz, biri kara, iki kedi, birbirlerinin omuzuna kollarını dolamışçasına, kuyruklarını birbirlerine şefkatle sararak, birbirlerine dayanarak bir yola çıkmışlar.

Resimdeki gölgeler, akşamüstünü söylüyor. Yorgun bir günün sonunda evlerine dönüyorlarmış gibi... Yüzlerini görmüyoruz ama, eminim, mırıl mırıl konuşuyorlardır. Belli, sınanmış, denenmiş bir dostluk bu. Uzun yolları da göze alabilen bir dostluk.

Kedi gibi hareketli, değişken bir hayvanın özel bir ânını yakalamak, hele hele fotoğrafını çekmek kolay iş değildir. Benim gibi kedisi olanlar iyi bilir, "Ah yanımda makine olsaydı da, şu halini görüntüleseydim," dediğiniz çok olmuştur. Siz kalkıp makineyi alana kadar o çoktan duruş değiştirir. İyi bir kedi fotoğrafı çekebilmek için pusu kuranların, sonsuz bir sabra ve geniş bir zamana gereksinimleri vardır. Zamanın geniş akısı içinde kedilere özgü tipik bir ânı yakalayabilmek için, ellerinde makine, bekleyip dururlar. İşte bu nedenle, yukarıdaki fotoğrafı çeken sanatçı, bu "kareyi" yakaladıktan sonra, kendini mutlu hissetmiş olmalı. Ancak binde bir yakalanan böyle bir ânın fotoğrafını çekme fırsatını kendisine sunan Rastlantı Tanrısı'na için için dua etmiş olmalı.

Ya biz, binde bir karşımıza çıkan dostluk, arkadaşlık, sevgililik fırsatlarını ne yapıyoruz? Akşamüstünün gölgeli bir saatinde, yorgun gövdemizi yaslayıp mırıl mırıl konuşacağımız, omuzumuza dolanan bir kolun, başımızı yaslayacağımız bir omuzun, belimizi kavrayan bir elin, uzun yollara dayanaklı ayakların sahibi karşımıza çıktığında, tanıyabiliyor muyuz onu? Değerini biliyor; biricikliğini, benzersizliğini anlayabiliyor muyuz?

Yoksa, hayatı sonsuz, fırsatları sayısız sanıp, kendimizi hep ileride bir gün karşılaşacağımızı sandığımız bir başkasına, bir yenisi-

ne ertelerken hayat yanımızdan geçip gidiyor mu?.. Karşımıza erken çıkmış insanları yolumuzun dışma sürerken, bir gün geri dönüp, onu deliler gibi arayacağımızı hiç hesaba katıyor muyuz? Hayat her zaman cömert davranmaz bize, tersine çoğu kez zalimdir. Her zaman aynı fırsatları sunmaz. Toyluk zamanlarını ödetir. Hoyratça kullandığımız arkadaşlıkların, eskitmeden yıprattığımız dostlukların, savurganca harcadığımız aşkların hazin hatırasıyla yapayalnız kalırız bir gün. Bir akşamüstü yanımızda kimsecikler olmaz. Ya da olanlar, olması gerekenler değildir.

Yıldızların bizim için parladığı anları göremeyen gözlerimiz, gün gelir, hayatımızdan kayan yıldızların gömüldüğü maziye kilitlenir.

Kedilerin özel bir ânını yakalamak gibidir kendi hayatımızdaki olağanüstü anları ve olağanüstü kişileri yakalamak. Bazılarının gelecekte sandıkları "bir gün..." geçmişte kalmıştır oysa. Hani, şu karşıdan karşıya geçerken, trafik ışıklarında rastladığınız, omuzunuzun üstünden şöyle bir baktığınız, sonra da boş verip, nasıl olsa ileride bir gün yeniden karşıma çıkar dediğinizdir.

Oysa tam da o gün, bu zalim şehri terk etmiştir o. Boş yere bu sokaklarda aranırsınız.

Bkz. Yeniden Kırk Oda, Kırk bir, Kırk iki...

Belki belki belki...

Fotoğraf: Michel Meiffren, Paris

Uyku

Yalnızlığını seven ve onu iyi kullanan bir hayvandır kedi. Yalnızlık bilgisine sahiptir çünkü. Dikkat ettiyseniz, bir bahçede, bir avluda, herhangi bir mekânda, bir arada bile olsalar, sanki bir yönetmen, onları özel olarak yerleştirmişçesine, dağınık bir biçimde ayrı ayrı dururlar. Her birinin kendine ait bir köşesi vardır.

Bir kedinin uykusunu teslim etmesiyse çok güçtür.

Şu fotoğraftaki mışıldayan kedilerin, nice denenmiş uykunun ortak rüyasını gördüklerini düşünüyorum. Mutlu, sevgi dolu bir öğle uykusu...

Uykumuzu, çok küçükken teslim ederiz büyüklerimize. Sonra büyürüz. Büyüdükçe korkularımız da büyür. Tedirgin uykularımız çoğalır. Günün birinde âşık olmuşsak, yeniden bir çocuk kadar ka-

yıtsız bırakırız kendimizi bir başkasıyla aynı uykuya...

Oysa uykumuzu teslim ettiğimiz omuzlar, bir gün çekilir başımızın altından; esmer ya da sarışın kokusuna gömülüp uyuduğumuz boyunlar, öksüz bırakır bizi; bir kolumuz kopmuş gibi yatarız terk edildiğimiz yatakların içinde. Sonra bir süre, sızlayan gövdemizi başkalarıyla dindiririz. Yanımızdaki yabancı gövdeler, hafif tutar uykumuzu. Tedirgin bakışlarla yaşanan sabahlardan sonra, kimselerle uyumak istemez oluruz artık.

Uykumuzu, bedenimizden daha zor teslim ederiz bir başkasına.

Uyku, güvendir, şefkattir, aşktır; rüyada seğiren gövdemizi bir zamanlar şefkatle yatıştıran sevgilinin eli, bir gün, en güzel rüyadan uyandırır bizi.

Bırakın, kediciklerimin şu keyifli öğle uykuları sürsün biraz daha.

Fotoğraf: Terry deRoy Gruber

Kedi ve Motosiklet

Bir kedi meraklısı olarak, kedilerin her cinsini severim elbet. Kedi beslemeyi marka merakıyla karıştıranlardır, ille de "Siyam", ille de "İran" ya da "Van" kedisi diye tutturanlar... Benim gözdemse her zaman sokak kedileri, özellikle de tekirler olmuştur. Kedi olsaydım, tekir kedi olmak isterdim. Yeşil ve siyah; iki gözde rengim.

Bu kartı, Almanya'da bulunduğum sıralar, Mannheim'dan almıştım. Görür görmez aklıma *Kum Saati*'ndeki ya da *Mırıldandıklarım*'daki motosikletli dizelerim düşmüştü. Doğrusu, motosikletin kendinden korkuyorsam da motosikletlilere karşı her zaman erotik bir ilgi duymuşumdur. Tenimizi ürperten şeyler, her zaman bizim seçtiğimiz şeyler olmayabilir. Kendimizi geniş tutalım.

Ankara'da yaşadığım sıralar motosikletli bir sevgilim vardı.

Kapımın önüne gelen motorunun sesini duyduğumda heyecanla pencereye koşar, bakardım. Beni pencerede görür görmez o aydınlık ve hınzır gülüşüyle inadına birkaç kez daha pedala basar, mahalleyi gürültüye boğardı. Eve girer girmez, tek bir hareketle siyah deri ceketini çıkarıp fırlatır atar, hiçbir şey söylemeden uzun uzun öperdi beni. Tekir renkliydi o da: Esmer ve yeşil gözlüydü. Ve inanın, iyi öpüşen bir sevgili dünyanın yarısı demektir.

Sonradan bu karta dikkatle baktığımda anlamıştım, resmin sağında parçası görünen şeyin motosiklet olmayıp, bir elektrikli doğrama aleti olduğunu. Çağrışımlarım yanıltmıştı beni. Zaten çağrışımlarımızdır bizi çoğu kez yanıltan ya da âşık eden...

Belli ki, bir doğramacı dükkânında çekilmişti bu fotoğraf ve çeken, dükkân kedisini, her hareketini merak ve ilgiyle izlediğini kolaylıkla tahmin edebileceğimiz bir elektrikli doğrama makinesiyle yan yana resimlemişti. Yanılan bendim.

Siz hiç mi yanılmadınız? Fotoğraflar, motosikletler ya da motosikletliler konusunda?

Kanadının Altında

Çoğu kez aşktan anladığımızdır bu: Kanadının altında olmak. Birinin kanatları altında olmak ya da birini kanatlarımızın altına almak. Korumak, kollamak, korunmak, kollanmak. Bizi kendimize ve aşka inandıran; anamızın babamızın kolları kadar tanıdık bir güveni yeniden sağlamak. Büyürken bize dünyayı tamdık kılan o ilk güveni yeniden ve derinden anımsamak.

Öte yandan toplumsal yaşamın geleneksel ilişkiler haritasında kadını "kollanan", erkeği "kollayan" diye ikiye ayıran bu kalın hatlı ayrım, kabaca "kadın" ve "erkek" rollerine biçilmiş "rol duygularını"m da tanımlar. Hepimizin içinde zaman zaman "kollamak" ve "kollanmak" isteyen yanlarımız yer değiştirip bir ilişkide nöbet değişikliğine yol açsa da bize verilen temel rol haritamızın içinde kalır, öyle davranırız. Bir anlaşmanın görünür ve görünmez, açık ve

gizli maddeleriyle örüntülenmiş olan her ilişkinin aritmetiğinde, gereken durumlarda kollayan ve kollanan figürlerin böyle nöbetleşe yer değiştirmesi, hem içimizin çocuk ve büyük, eril ve dişil yanlarını doyurarak varlığımızı renklendirir, hem de yaşanan ilişkiyi sağlamlaştırarak daha güvenli kılar. Çünkü kimin kollayan, kimin kollanan olduğu çoğu kez dışarıdan göründüğü gibi değildir. Aşk hiçbir zaman dışarıdan göründüğü gibi değildir.

Sonuçta birinin omuzlarına güvenle yaslanmak, kollarında huzur içinde uyumak, bütün dünyaya karşı birinin kanatları altına sığınabileceğimizi bilmek kime iyi gelmez ki? Yukarıdaki kediciğin çok iyi bildiği bu duyguyu bütün ömrümüze yaymak isteriz. Aşkı ararken, bunu da ararız. Ya da ne yazık ki, çoğu kez yaptığımız gibi, aşkı yalnızca bu sanırız.

Aşk bu yanıyla, ancak büyümeyi başarmış olanların çocuk kalmış yanlarını doyurabilir.

Yoksa, tüm hayatı bir çocuk kadar savunmasız olarak himaye altında geçirmek isteyenler için, birinin kanatları altında olmak, hayatı boyunca babasının güzel kızı kalmak ya da "anasının kuzusu" oğul olmak anlamı taşıyabilir. Onlar bir saçak altına sığınmayı aşk sanabilirler. Ya da sevdiğinin bütün varoluşunu zorbaca sahiplenenler için birini kollamak demek, onu bütünüyle denetim ve gözetim altında tutmak demek olabilir; "sevileni" yalnızca kendi gücünün sarhoşluğunu yaşamanın, hatta kendi gücüne tapınmanın öznesi, nesnesi kılabilir. Bu insanlar için abanmak, yüklenmek, dayatmak aşk sanılabilir. Görünüşte iki kişinin yaşadığı tek kişilik aşklardır bunlar. Belki de hakkında en çok yanılgı barındıran duygumuzdur aşk. Kaç yüzyıldır hâlâ bunca söze gereksinim duyması nasıl açıklanabilir yoksa?

İnsanlar kediler kadar çabuk büyümezler.

Aşk, büyümeyi bilmiş insanların çocukluğudur belki de... Ancak kanatlarını büyütebilmiş insanları hak eder.

4 Mayıs 2004

FAL METİNLERİ

Puhu için Fal Hikâye

Berran Tözer'e

Bazı geceler oradan geçerek dönerdin evine. Penceresi sönmüş bir evdi, camlarda puhu, bir gölge... Daha çok güz gecelerini anımsıyorsun, henüz çalak bir soğuğa kesmemiş hafif bir serinliği, apartman aralarına sıkışıp kalmış küçük bahçelerin son kokularını, mevsim sonunu söyleyen rüzgârların, ağaçlardaki, dallardaki yaprak hışıltılarını; ıslık sessizi sokaklardan geçerek, yokuş tırmanıp, Süryani Kilisesi'nin karşısına düşen, kunt görünüşlü o eski apartmanın bulunduğu sokağa saptığında, gözün pencerede o gölgeyi arardı.

Onu, orada ilk kez fark ettiğinde, Puhu! demiştin birdenbire; nedense korkuya benzer tuhaf bir ürperti duymuştun. Ansızın gözetlenmiş olduğunu anlamanın ürpertisiydi bu. Giriş katının ışığı kıt penceresinde gölgeli bir yüzdü gördüğün. Tam olarak seçilemiyordu. Gizlenmiyor, öne çıkmıyor, orada, öylece duruyordu. Kim bilir, senin, onun farkında bile olmadan, böyle dalgın, kayıtsız geçtiğin kaç gece seni görmüş, sessizce hareketlerini izlemişti. Sen, önünden öyle geçip giderken; gözkapakları ağır ağır inip kalkmıştı.

Sokağın yağmur ıslağı zeminine, apartmanın köşesinde duran o eski, gösterişli sokak lambasının filmlerden çalınmış ışığı vuruyor. Bu kalın ışık dilimi, camdaki belirsiz yüzü iyice gölgeliyor, gizemini koyultuyor, hikâyesine derinlik katıyor. Gündüzün gürültüsünde hiçbiri görünmezken, gecenin ve sessizliğin ortaya çıkardığı fenerin, sokağın, apartmanın, pencerenin, kilisenin, yandaki ahşap köşkün, hem yanlarından hem eski zamanlarının içinden geçer gibi oluyorsun. Gündüzleri saklanan geçmiş gece ortaya çıkıyor. Belki de seni yok yere hüzünlü yapan şey buydu.

İlk gördüğünde, Puhu! demiştin, sessiz gözlerle, geceyi ve geleceği bekleyen puhu! Camlarda kalmış yüz... Geride mimozalar... Bir kedi gibi çekildiği yerden bakıyor gecenin sokağına.

Gerisinde zayıf bir ışık, pencerenin ardındaki koridoru belli belirsiz aydınlatıyor, eve bir hayat, kalın gölgeli eşyalara bir derinlik katıyor. Gecenin ileri saatlerinde bile geçsen, o kadın hep pencerede. Orada duruyor gibi de değil, unutulmuş gibi. Işıksız bir gece feneri.

Belli, birini bekliyor.

Beklediği, geceleri eve geç gelen kocası değil. Ya da yeniyetme haylaz çocuklarından geç gelmeyi âdet edinmiş olanı da değil. Daha farklı biri bu, temelli gitmemişse de, temelli gidebileceği sezilen biri.

Dolaşmaya çıkmış biri.

Dışarıya biraz dolaşmaya çıkmış biri.

Evden, ev hayatından sıkılmış, dışarıda şöyle bir dolaşıp, biraz hava alıp geleceğini söyleyen biri.

Biraz yalnız kalmaya ihtiyacı olduğunu söyleyen biri.

Mutlaka döneceğini söyleyen biri.

İçinin bir yanı, ayrılıkların aslında böyle başladığını biliyor. Gene de bekliyor.

Kimi zaman işinden, kimi zaman arkadaş evlerinden geç döndüğün geceler, o kadının, orada durduğunu bilmek niye rahatlatırdı seni? Niye, bir çeşit yalnızlığından kurtarırdı? Niye bir şeyleri paylaştığınızı düşünürdün onunla?

Niye onu anladığını sanırdın?

Kimi beklediğini biliyorsun çünkü; onun beklediği, senin için de tanıdık bir kişi, bu kadını bekleyişinden tanıyorsun sen. Bekleyişi, hikâyesini söylüyor sana. Sen bu hikâyeyi biliyorsun. Cama vuran gölgeli yüzünden, kollarını kavuşturmasından, elini saçlarında gezdirmesinden, sigarasından derin bir nefes alışından, başını öne eğerken dünyadan kaçırdıklarından tanıyorsun bu kadını, camlara vuran hikâyesini. Cam kenarına çektiği, sokak lambasının ışığıyla yetinen masasının başında bazen bir şeyler yazarken görü-

yordun onu. Bu koyu mürekkebi tanıyorsun.

Evet, nasıl birini beklediğini biliyorsun, bu bekleyişleri iyi biliyorsun sen.

Kendinden küçük bir genç adam, değil mi? Belli, gözü sokağa doymamış bir delikanlı, durmuş oturmuş ne istediğini bilen bir kadın, günün birinde delikanlı, "Bana zaman ver," der, "kafam karışık, çok sıkıldım, şöyle bir dolaşıp geleyim, biraz kendimle kalmak istiyorum, içimi dinlemek istiyorum, kendimi kıstırılmış hissediyorum, özgürlüğüm kısıtlanmış gibi. Boğulmaya başladım. Bana zaman tanı. Ben, sokakta şöyle bir dolaşıp geleyim."

Kadını seviyordur elbet, ama sokakları da seviyordur. Sokaklar, onun için bitmemiştir daha. O, bu evdeyken, bu kadınla birlikteyken, ne denli mutlu olsa da, dışarıda hayat akıyor, dünya elinden kaçıyordur sanki. "Biraz yalnız kalmak istiyorum," ya da "Bana biraz zaman tanı," cümlesini daha duyduğu ilk anda, bir şeylerin bittiğini anlar kadın; kendi kendine söylemek kolay olmasa da, içi bir şeyleri öğrenmiştir bunca zaman içinde. Gene de umar, diler, geri dönsün, şöyle bir dolaşıp gelsin; kafası durulmuş, içinin yumağı çözülmüş olarak dönsün ister. Hem belki, kadının değerini, ilişkilerinin önemini daha bir anlamış olarak dönmüş olur, diye ummaktan kendini alamaz. Kendine yüksek sesle söyledikleriyle, geçmişin hayaletlerinin fısıltıları sürekli birbirlerini yalanlayarak, birbirlerinin sözünü keserek konuşurlar içinde. İki kişi olana kadar yalnızlaşır. Arkadaşlarıyla daha az görüşür olmuştur bu zaman içinde; belli, görüştüğü zamanlarda da yalnızca bu konudur konuşmak istediği, başkalarının artık canını sıkmaya başladığını düşünse bile, kendini alamaz bundan; bu yüzden onlarla görüşmelerini de azaltır. Hayatını azaltır. Kendini azaltır. Kimseden yardım alamayacak kadar acısına kilitlenmiştir.

Gece yarıları camlara vuran yüzüyle, artık onu değil, geceyi bekler. Geçmişin başını bekler. Anıların başını bekler. Uyursa, anıların dayanıklılığını yitireceğinden korkar. Daha düne kadar bütün o yaşadıklarının gerçekliklerini yitireceğinden korkar. Zamanın geçişini kendi için yumuşatmaya çalışır. İçinde birkaç varlık birden

acı çeker, birkaç varlık birden can çekişir. Kurtarmakla, öldürmek arasında kendi aşkının başını bekler. İçindeki sevgisinin, içindeki sevgilisinin başını bekler. Zekâ ve içgüdüden yaratılmış içindeki canavar, her şeyi acımasızca görür aslında, eskisi kadar genç değildir, önündeki yıllar ve şanslar azalmıştır, hayat, eskisi kadar cömert olmayacaktır ona; bu yüzden önündeki olgunluk yaşları pek bir şey ifade etmez. İçindeki derin gölün dibindeki canavar, camlardaki puhunun gözleriyle bakar gecenin içinde bir kehanet gibi görüneceğini umduğu kaderine. İçindeki canavarı pencereyle dindirir. Kendini pençeleriyle dindirir. Gölün cam gibi durgun yüzeyi, içindeki hayvanı bir türlü yatıştıramaz, içinde acıdan uluyan hayvanı, kayıtsız görünen bir yüze, bir sokak lambasının ışığında, loş pencerede bir gölgeye kilitlemeye çalışır. Ne zaman ki birazcık geri çekilmiştir pencereden, cama yansıyan yüzünü görür, kendiyle göz göze gelir. İşte o zaman, kendinden ve her şeyden çok korkar.

Delilikle kötülük arasındadır silahların seçimi.

Kendi gözleriyle ödeşemez.

İçini yakan alev camlara vurur ilkin, ardından bir gün her şeyi tutuşturur. İçinde birkaç şey birden ölür.

Sokakta oynayan çocuk bilir, pencerede kendini bekleyenin, gecede, orada durduğunu. Dizi berelendiğinde, canı yandığında, dışarıda yapamadığında, sokaktan bıktığında, geri dönebileceği bir evin varlığını; o evin kapısının daha o çalmadan açılacağını, onu, orada, sıcak ve şefkatli bir göğsün bekleyeceğini, saçlarının okşanarak uyutulacağını, her şeyin unutulup, her şeyin yeniden başlayacağını bilir. Bunun bilgisi ve güveniyle, biraz daha uzaklaşır evden. İlkin az öteye gider, sonra biraz daha öteye, sokağın öteki ucuna kadar gider, diğer sokakların varlığına kadar uzanır. Oradan başka hayatlara geçer. Penceredeki gölgenin artık onu seçemeyeceği, kendisinin de artık pek seçilemeyeceği, bütün gölgelerin birbiri için silineceği yere kadar gider. Gölgeleri, birbirleri için tamamen silinene, birbirlerinin gözünde yitene kadar uzaklaşırlar.

Genç adamın, "Şöyle bir dolaşıp geleyim"le başlayan ilk sözleri, "Biraz kendi hayatımı yaşamak istiyorum"la süren uzaklaşması, "Bana zaman tanı"yla tükettiği zaman, bitirmiştir her şeyi aslında.

Gerisi puhudur, faldır, hikâyedir.

Aşka da, acıya da aynı silahlarla katlanır insan. Gerisi, bu iki nokta arasındaki boşlukları doldurmaktır yalnızca.

Geri dönse bile, artık kimsenin yerinde olmadığım, pencere ve gece öğretmiştir. Penceredeki gölge silinerek öğrenir. Sokakta oynayan çocuk yiterek öğrenir. Sabahla söner puhu, karanlık zamanı yara, artık kanamadan gövdeye yerleşmeyi, katılıp kalarak orada öylece durmayı öğrenir.

Pencerede beklediği, nicedir beklemenin kendisidir.

Beklemenin kapanı kendi üstüne kapanmış, penceresini söndürmüştür ev.

Acıdan ölmek üzere olduğum o uzun bekleyiş gecelerinde, onca kanamasaydım eğer, bazen işinden, bazen arkadaş evlerinden döndüğünü düşündüğüm; asla arsız olmayan ölçülü bir merakla, saygılı bir ilgiyle pencereme bakan, pencere camına yansıyan yüzümü, yüzümün hikâyesini, belki bekleyişlerimin nedenini anlamaya çalışan o genç adamı, içeri çağırıp her şeyi açıklayabilirdim. Cinnetin eşiğine geldiğim o günlerde, kendimi duvarlardan duvarlara çarpa çarpa yaşama savaşı vermiyor olsaydım; göründüğüm kadar dingin olmayı başarabilseydim, onu, bir gece içeriye, kahve içmeye çağırıp bütün bunları anlatmak isterdim. Nedense, tanışabilseydik, iyi iki dost, iyi iki arkadaş olabileceğimiz duygusu vermişti bana. Tanıdık gelmişti.

Ben mi pencereden çekildim, o mu başka bir yere taşındı, onu bir daha hiç görmedim.

Geçenlerde bir şiir kitabı geçti elime, kendimle tuhaf benzerlikler kurduğum bir şiire rastladım orada. Birdenbire bu şiiri yazan kişinin, o genç adam olduğunu ve benim pencereme, gölgeme yaz-

mış olduğunu düşündüm. Yanılıyor olabilirim ama, gene de bunun böyle olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor.

Şiir şöyle:

PUHU

puhu
yürekte gidenin ayak sesi
ağır dönen kilit
görünmez hayvanını yatıştıran
mimozalı gölgeler

sularda dünyanın batışı
cama vuran, camına vuran
kapısı çekilmiş evler

loş pencere, kör kapı, puhu

sokakta oynayan için bekliyor camdaki gölgen
kalendeki mürekkep
uzayınca sokak silinir onun için gölgen
ya da sen silinirsin
aynı puhu ama şimdi her şey daha uzak

24 Aralık 1997-Ocak 1998

Cam

Ayşe Apak'a

Gidiyor.

Bu kez sahiden gidiyor. Hayatından tamamıyla çıkar gibi gidiyor. İnsan bilir bunu. İçinin bir yeri bilir.

Önceki ayrılışlara benzemiyor bu. Beceremeyip yeniden yeniden barıştıkları ayrılışlarına. Bunun onlarla arasındaki farkın ne olduğunu tam olarak bilmiyor ama, benzemediğini biliyor. İçimiz bizden önce bilir.

Gücünü, şiddetinden değil derinliğinden alan bir sızıyla gövdesi, bunu, bütün hayatına söylüyor: Özleyecek onu. Çok özleyecek. Sızı. Soluk aldıkça daha derine yürüyen sızı. En çok sızı söyler. Yüreğinin derin yerlerini hep sızıyla duydu, keşfetti. Derinliğimizi bize söyleyen kederimizdir. Bir sızıya, bir acıya varana kadar kendi derinliğimizin üstünden kayarcasına yaşar gideriz. Acı durdurur bizi, bizi kendimize indirir.

O eski, tanıdık sızı büyüyerek yüreğinin kuytusunu ele geçiriyor şimdi. Varlığının farkına varır gibi yanıyor canı.

Biliyor: Az sonra trene binecek ve bütün hayatından çıkıp gidecek. Biliyor bunu. Kader gibi biliyor. Bu tren garında buluşurlardı hep; bu kafenin penceresinden onun gelişini gözlerdi. Çoğunlukla bu masada otururlardı. Üzerine neredeyse hiçbir şeyin sığmadığı bu küçücük masada. Buluşmalarına bir gençlik aşkı telaşı kattığını düşündükleri bu tıkış tıkışlığı severlerdi.

Trenin geliş gidiş saatlerini tutkuyla, dua eder gibi sevdi yıllarca. Orta yaş aşkları, yaşlılığın hazin yanlarını fazlasıyla akla düşürürken, bunun zaaflarına kapılmamayı bildi. Gençken, sevgilile-

Fotoğraf: Mario Lanzer

rinden ayrılırken, büyük ve sonsuz zamanı varmış gibi gelirdi ona. Yıllarını, duygularını istemeden hoyrat kullandı. Pişmanlıkların öğrettiklerine kulak vermeyi zamanla öğrendi. Bu kez değerini bildi sevdiğinin. Bulduğunun değerini bildi. Çaresizlikten değil, artık değer bilmeyi öğrendiği için, kalbini ve zamanı tutumlu kullandı. Anları yoğunlaştırmayı, zamanı seyreltmeyi, beklemeyi, kollamayı, tadını çıkarmayı, birçok şeyi gündeliğin akışına bırakmayı öğrendi. Kaç yıl. Kaç yıl kendindeki sürekliliğe şaşırarak onu tutkuyla sevmeyi sürdürdü.

İnce uzun topuklu ayakkabılarım, çoğu siyah olan büyük çantalarım, arasında daldırdığı ince uzun zarif parmaklarının şöyle bir hareketiyle kabarıveren kumral dalgalı saçlarını, iri hareli gözlerini, bakışlarını da gürleştiren uzun kirpiklerini, sık sık boynunu eğerek konuşmasını – boynunu bir tek yürürken dik tutardı; birini dinlerken ya da bir şey anlatırken boynunu sola ya da sağa eğerdi hep. Bir söğüt dalı gibi. Kuğu gibi. Yüzerken aniden geri dönüveren bir kuğu gibi.

Kırklı, ellili yılların aşk filmlerini hatırlatan ince pardösüsünü, belini ortaya çıkarmak için kemerini tek bir hareketle sıkışını, iki elinin tersiyle kaldırdığı yakasının üzerine havalandırdığı saçlarını yeniden bırakışını, yağmurlu havalarda külrengine dönüşen gözlerindeki dingin hüznü, trene her binişinde ilk basamakta saçını şöyle bir arkaya atışını...

Onu kadın yapan binlerce ayrıntıyı, binlerce ânı; binlerce resmi bırakıyor ardında giderken, yanında götürdükleriyle baş edecek bir sabrı ve zamanı hayattan dilemek kalıyor geriye. Nicedir ikisi de artık sonuna geldiklerini biliyor ama son adımı atmayı karşı tarafa bırakıyor.

Kafenin kapısından çıkarken son bir kez dönüp ardına bakıyor. Camın bu yanında oturup onun ardından bakana. Uzaklarda kalmış dalgın bakışlarındaki buğu ve belirsizlik şimdi camlarda ona bakıyor. Bu son bakışı beynine kazırcasına bakıyor ardından. Biliyor, bu resim hiç yalnız bırakmayacak onu; hiç rahat bırakmayacak; son bakış bu. Gidenin ardından son bakış.

Uğurlayan bakış.

Sevgiliyi ayrılığa uğurlayan son bakış.

Akşam güneşinin son ışınları taş zemine vururken, istasyon garında giderek kaybolan bir siluet, bir yabancı olana kadar kendinden uzaklaşan sevgili gövdeyi ardından seyretmek. Camlarda son güneş. Ne düşündüğünü ele vermeyen, hüznü doğallaştıran bir yanı vardı yüzünün. Yüzü şimdiden geçmiş zaman kipi olmuş, gidiyor.

Bu camın ardından delinmiş gibi bakan bir çift gözün son bakışını bilerek gidiyor.

Gidiyor. Cam kenarında bıraktığı bir hayat.

Bir cam nasıl bu kadar ayırabilir iki hayatı?

26 Nisan 1996 - 2004

Bakışma

1.
Şimdi elinde tuttuğun fotoğraf bu.
Bir de bu fotoğrafın açtığı kapıdan gözünün önüne düşen kendi yaşamından çeşitli anların parlayıp sönen fotoğrafları var. Daha çok 20'li yaşların anları bunlar. Bir insanın yaşamında belki de sonradan en çok özleyeceği yaşların. Genç olmaktan anladığı yaşların. Kolay neşeler ve kolay kederler edinilen; heyecanın tükenmezliğine, duyguların ömür boyu süreceğine gönülden inanılan yaşların. Toyluğun.

En azından benim için öyle.

2.
Böyle birçok fotoğraf varken, neden bu fotoğraf? Kartpostalların sergilendiği tel kulelerin birinde ya da sıradan bir tezgâhta insanın elinin altından kolayca geçip gidiverecek özelliği olmayan bu fotoğrafta bulduğun ne?

Gördüğünde seni durduran? İçinde kımıldayan?

Bir belge gibi o an işte. O bakışma ânı.

Yalnız bir seferliğine değil, yalnız bir kişiye de değil –bir ânın birçok andan yapıldığı düşünülürse– hatırası ömre yayılmış o tek bir an. Ümit etme ânı. Bir başlangıç olasılığının gözlerde çakımlarla ışıdığı heyecanın fotoğrafı.

Sahipler değişse de aynı bakışlar.

3.
Bazı kartpostallardaki görüntü birdenbire durdurur sizi. Gösterdiğinden çok daha fazla hikâyeyi harekete geçirir içinizde.

Fotoğraf: Yves Paradis

"Le Pont des Arts à Paris" yazıyor kartın arkasında.

Kim bilir hangi gezide, hangi Avrupa kentinden almışım; hatırlamıyorum. Yıllarca durdu evdeki kutuların birinde; günün birinde onu yazacağımı bilerek. Bilerek bende tutuşturduklarını...

4.

Şimdilik uzun uzun bakışıyorlar.

Hem bir an önce tanışıp bir şeyleri başlatmak istiyor, hem de bu ânı, sonrasında olabileceklerden korumak için tanışmayı erteliyor, bakışmanın o dolgun belirsizliğinin tadını çıkarıyorlar.

Ânın fotoğrafını, kendi üzerlerine kapanabilecek hikâyenin sürekliliğine tercih ediyorlar – en azından şimdilik.

5.

Nehre bakan bankta, sırtı bize dönük oturanın yüzü, daha çok görülüyor diğerinden. Çünkü fotoğrafta görülmüyor. Yüzünün ifadesini, bakışlarındaki dolgunluğu, belki çağrıyı daha çok görüyor(çünkü hayal edebiliyor)uz ötekinden... Geride: Seine nehrinin sakin görünüşü, şehrin kayıtsız, gündelik sükûneti, nehrin kuytu kıyısında birbirine kilitlenmiş bu bakışlar için geride suda kırılan ışıkları güneşin... Işık fazla, sudaki kırılmalar gözümüzü alıyor. Bu aydınlık görünüşlü fotoğraftaki tek karanlık, sırtı bize dönük olanın göremediğimiz yüzü. Çünkü hayallerimiz orada.

6.

İlk kim konuşacak, kim kimi yanına bekliyor, kim dayanamayıp diğerine gidecek, yerine göre saati sorup, ateş isteyip ya da bu eski numaralara gönül indirmeyip hiçbir şey söylemeden yanına oturacak, kim diğeri için daha dayanılmaz? Hangisinin sabrı ve bekleme gücü daha çok diğerinden? Bir ilişkinin sonrasındaki rol tanımlarının ilk evrelerine özgü işaret ateşlerinin yakıldığı anlar bunlar. İkili ilişkilerin çoğunun temelindeki o denge, o güç yarışı.

7.

Sonra tanışacaklar bir biçimde... içlerinden birinin evine gidecekler, sonra belki birkaç akşam daha... O kadar. Sonrasında yaşana-

cak hiçbir şeyin yerini dolduramadığı o ilk bakışma.

8.

Ya da tanışmadan ayrılıp başka yola sapacaklar, her biri kendi evine dönecek tamamlanmamış bir hatırayla. Yerinde verilmiş bir karar mı, kaçırılmış bir fırsat mı? Bir hikâyeci karar veremez buna.

9.

Ayakta duranın yüzündeki ifadeden, bakışlarından okuyabiliyoruz oturanın bakışlarındaki olumlayan çağrıyı. Hâlâ birbirlerini tartıyor; bir gecelik ya da birkaç buluşmalık macera biçiminde sonlanacak da olsa şimdi sonsuz bir aşkmış gibi yaşadıkları o sihirli anı uzatıyorlar. Tetikte beklemenin gerginliğine karşın, bu ânın armağanı olan heyecanın, bir süre daha iliklerinde, ruhlarında, içlerinde gezinmesine izin veriyorlar. Başka hiçbir şeyin gövdelerini bu biçimde hissetmelerini sağlayamadığım, önceki deneyimlerinden tanıdıkları bir vücut bilgisiyle biliyorlar.

10.

Ayakta duran –kendine ve karşısındakine ikna olduktan sonra belki– birazdan gelip yanına oturacak ötekinin, birlikte bakacaklar akıp giden nehrin, akıp gidişine...

Sessizlikleri hangisi daha çok kullanacak, oturan belki...

Beklentilerine, seçimlerine, eğilimlerine göre değişen –bir saatlik, bir gecelik, arada sıradalık ya da daha uzun– sürüp sürmeyeceğini şimdiden bilemeyecekleri bir hikâyenin o tanıdık ve belirsiz eşiğine.

Bazen bütün heyecan buraya kadardır, tanışana kadar. Sonrası çözülüp gider kendiliğinden. Bazen usulca solgunlaşarak erir, bazen beklenmedik ölçüde çabuk varır kendi sonuna; hatta bazen başlamadan biter. Bir anda. Diyelim, fotoğrafta sırtını gördüğümüz, yüzünü bize döner.

11.

Biliriz: bir başkası bizi önce bakışlarıyla kabul eder.

İlkinde kendimiz için bakar, sonrasında "kabul için" bakışırız.

Bakış, bilme iddiasındadır. Bilme ve anlama ihtiyacını dayatır göze.

Dil öncesi yabancılıktır bakışma. O tanıdık yabancılık.

Öteki yabancılık, konuştuktan sonra. Bu da tanıdık, ama başka bir anlamda.

12.

Buraya, bu âna gelene kadarki yolda, birbirlerini ilk nerede gördülerse orada, göz göze gelmiş, birbirlerini şöyle bir tartmışlardır elbet. Sonra omuzdan hafifçe arkaya dönüp göz ucuyla, O da dönecek mi bakalım, dahası durup bekleyecek mi, benim yürümeyi sürdürdüğümü görünce yolundan dönüp beni takip etmeye başlayacak mı'yı tartmanın bakışıdır bu.

İlk güç gösterisi; kimin av, kimin avcı olduğuna karar verir.

Bir süre biri diğerini izledikten sonra, öndeki bir banka çöküp oturarak artık konuşabileceklerini söylemek istiyor olabilir.

Belki de biz bu fotoğraf aracılığıyla tam da o âna tanıklık ediyoruzdur.

Hikâyenin, bütün kılcal damarlarıyla yoğunlaştığı âna.

13.

Bu fotoğraftaki sahne, gecenin bir vakti ışığı kıt bir park köşesinde de geçebilirdi.

Yüzlerinin bir yanını karanlıkta bırakan ağaçlıklı yolların arasında bir süre birbirlerini tartan adımlarla izleyip sonunda yüz yüze durma, birbirlerine kaçamak değil de doğrudan bakma, bakabilme ânının geldiğine karar vermiş olabilirlerdi. Ben hazırım, ya sen? duruşudur bu. Buraya kadar geçen zamanda, yaşanması gereken bir miktar heyecan, kan tutuşturan av tadı, baştan çıkarmanın, arzulamanın, arzulanmanın, takip etmenin ya da edilmenin ya da bu rolleri sırayla yer değiştirerek üstlenmenin ritüeli yinelendikten sonra, bir sonraki aşama için hazırlık eşiğidir burası. İçlerini yeterince dinlediklerine, "olay mahallindeki" diğer aday ya da rakipleri elemiş, seçimlerini yapmış olduklarına ikna olduktan sonra, hadi başlayalım artık bakışıdır bu. Sadece cinselliğe açılan bir çağrı da

olabilir, kendi yaşamında noksanlığını duyduğu bir hikâyenin başlangıcı olabileceği ümidine de... Her fotoğraf kişiye ve arayışlara göre farklılaşan hikâyelerle gelişir.

14.

Nehir kıyısına, fotoğrafa ve fotoğraftakileri bıraktığımız yere dönelim: Kentlerin bazı köşeleri özel buluşmalar içindir; aradığınız özelliklerde birini orada bulabileceğinizi bilirsiniz. Belki nehrin bu kıyısındaki şu gördüğümüz yer de böyle bir yerdir. Herkesin değilse de "bilenlerin bildiği" bir buluşma köşesi.

Ya da tamamen bir rastlantıya borçludurlar karşılaşmalarını, nehir kıyısındaki öylesine bir dolaşma sırasında çarpışmıştır bakışları.

Öyle ya da böyle, şimdi karşı karşıyalar. Bankta oturan ne zamandır oradadır zaten. Bekleyendir o. Belki de bekleyen gözleriyle asıl takip edendir. Diğeri bir-iki kez önünden geçip, geri dönüp yokladıktan –sonra– son hamlesini yapmadan –önce–, sırtını yasladığı yerden gözüne kestirip av bellediğinin tadını çıkarıyordur. Arkasında bir fener olduğunu bilmenin güveniyle, şu âna kadar kullandığı bakışların en kararlısıyla bakıyordur.

Bakıyor: günışığı, gece feneri, siyah-beyaz fotoğrafın içine.

Ayakta duranın, oturanın ve bankın zemine vuran sert gölgeleri; kuşku payı... Ayakta duran, dibinde durduğu fener sabitliğinde çaprazlamışken bir ayağını ötekine; oturanın, gölgesi kuşku uyandıran, her an uçmaya hazır ayakları... Avının üstüne ya da yeri geldiğinde terk etmeye... Işıktan ve gölgeden baktığımız fal. Sonrasında ne olacağını bilemez kimse.

Fal metinlerinin meraklıları bilir: Bir hikâyeyi ortasından yakalamış fotoğraflar olasılıkların ve hayallerin ucunu açık bırakır.

15.

Bu fotoğrafın açtığı kapıdan gözümün önüne düşen kendi yaşamımdan çeşitli anların parlayıp sönen fotoğraflarına gelince... Dilerseniz onlar da başka sefere...

(Nisan 1996), Ekim 2011

Aşk ve Fotoğraf

I.

Çoğumuzun bildiği gibi: Sevgilinin fotoğrafı "suret"tir bizde. Kıymettir. Suret geleneğinden gelen toplumsal belleğimizde kültürel soyaçekim gereği "suret" değeri taşıyan sevgilinin yüzü/fotoğrafı, iki kişinin duygusal ilişkisinin boyutlarını aşan bir tarihe açılarak neredeyse mistik bir derinlik kazanır. Dünyevi aşktan uhrevi aşka geçilir. Suret, Allah'ın yüzüne giden yoldur. Bu düşünce İslam içinde en örgütlü ifadesini Cemali tarikatında bulur. Belki de körleşene kadar bakılması bundandır. Bir surete sevdalanan Mecnun'un sanrısı da bir körleşmedir. Aşk ve suret birbirlerinin körüdürler. Hem bakmak hem görmemek anlamına gelirler. Görünen ile görülenin ardındaki görünmeyene açılırlar.

Suret ile bunca güçlü bir bağla kurulan ilişkinin aynı zamanda suret yasağının bulunduğu bir toplumsal gelenekte ortaya çıkmasının yarattığı aşk, günah, yasak, çekim çıkmazı başka bir yazının konusu olabilir. Aşk ve fotoğraftan söz etmeyi amaçlayan bu yazı, işin bu yanı üzerinde durmaktan çok, fotoğrafın düşündürme/düşündürebilme gücü üzerinde durmaya çalışacak.

Bunlar yalnızca söylemeden edemediklerim.

II.

Daha çok bir yabancı kente gittiğimizde kartpostallara sığınırız. Yabancıları tanıdık kılmanın, zamanla ve mekânla ara kapatmaya çalışmanın bir yolu olabilir bu. Ya da ardımızda bıraktığımız eşi-dostu yanımıza çağırmanın.

Güneşli havalarda dükkân önlerine, açık alana çıkarılmış kendi ekseni çevresinde dönen tel kulelerde sergilenen yüzlerce, binlerce kartpostalın her biri, bizi kendi içlerine, kendi hikâyelerine, kendi gösterdiklerine çağırır. İçimizde uyuklayan ya da cılız kalmış, unuttuğumuz ya da farkına varmadığımız nice duyguyu, heyecanı harekete geçirir, çağrışımları kıvılcımlandırır, belleğimizin nice kuytu yerini kamaştırırlar. Bazı fotoğraflar taşıdıkları özel bir güç nedeniyle hapsedildikleri çerçevenin içinde kalamaz, oradan taşarak bize geçer, kendi karşılıklarını bulana dek köpürttüğü çağrışımlarıyla içimizde dolaşırlar. Bellek ile duyularımız arasındaki ilişkide algılarımızı kışkırtarak bize yeni alanlar açar, anılarımızı yeniden gözden geçirmemize neden olurlar. Anımsadıklarımız kadar unuttuklarımızın da öneminin farkına vardırırlar. Biz gurbetteyken bizi kendi gurbetimizle yüzleştirirler. Fotoğraf demek en ham tanımıyla zaman demektir çünkü. Fotoğraf uzakları çağırır, kendi dışımızdaki ya da içimizdeki uzakları.

Fotoğraf makinesinin bulunuşuyla başlayıp saptanan ânın bir kart üzerine basılıp yaygınlaşmasıyla ilerleyen ve "görüntü"nün günümüz dünyasında başlı başına bir sektör haline geldiği süreçte, yazılı bir tarih kadar görüntülü bir tarih de oluşmuştur. Bize gözümüzü açmayı öğreten icat edilmiş "görüntü"nün günümüzdeki yeni teknolojileri, aynı zamanda bir çerçeve içine hapsedilmiş gerçeklerden yeni hayaller, sanrılar, yanılsamalar ve körlükler de türetmiştir.

Görüntülü tarihin kimi kez yeniden yazılı tarihe sığınmak istemesi bundandır.

Gözümüzün gördüğüne elimizin yazdığıyla da hâkim olmak isteriz.

III.

Yurtdışı gezilerim sırasında, nereye gitsem, kartpostal kulelerinin önünden kendimi alamam; bu nedenle, oralardan en çok topladığım şeylerden biri kartpostaldır.

Fotoğrafa, görsel malzemeye olan düşkünlüğümün, kalbimde, aklımda ve evimde ayrı bir yeri vardır. Evimdeki teneke, mukavva ya da kartondan yapılma çeşitli kutuları dolduran bu kartpostallar, zaman zaman gündelik hayatıma karışarak, kitap raflarına, ayna çerçevelerine, vitrin camlarına, masa üstlerindeki nesnelerin önlerine dizilir; varlıkları ve gösterdikleriyle zamanımı, mekânımı, ufkumu genişleterek içimi zenginleştirir, duyularımı keskinleştirirler.

Gözlerimin önünde yaşadıkları hayatla, bir süre sonra, her biri, neredeyse bir aile fotoğrafının anı değerine ulaşır. Bir kent, bir portre, bir Vermeer resmi, bir kedi, sıradan bir an, rasgele bir manzara, bir rıhtım, bir gar, köprüden bir görünüş, bir siyah-beyaz film karesi, her neyse... Hayat sanki yeniden benim olur.

Aşk fotoğrafları, ima eder.
Bir an, bir aşkı ima eder.
Bazen sıradan bir an, büyük bir aşkı ima eder.

Akıp giden zamanın içinde o bir tek an, insanı bütün sürece inandırır. Temsil gücü yüksek bir fotoğraftaki ânın biricikliği, zamanın geçiciliği kadar, sürecin bütününe de bir göndermedir. Görünen bir tek ânın, görünmeyen anların çağrışımlarını da kapsadığı bilinir. Geçip gidenin ardından, yinelenebilirliğin olasılığını akla düşürür. Görüntünün yarattığı kışkırtma, aynından bir tane daha yaşamaya ilişkin bir varoluş iştahı yaratır insanda.

Söylemek bile fazla, ama aşk fotoğrafları derken, daha çok yeniyetmelere yönelik ticari kaygılarla yapılandırılmış kadın-erkek ilişkisinin (ya da onların birebir taklidi olarak üretilmiş erkek-erkek ya da kadın-kadın ilişkisinin) mevcut klişe pozlarını geleneksel ya da modernleştirilmiş çeşitlemeleriyle çoğaltan piyasa işi "aşk kartpostalları"nı değil, has fotoğraf sanatçılarının çektiği koyu kıvam fotoğrafları kastediyorum. Işığın ya da gölgenin, en az kadın ya da erkeğin hali kadar içimize dokunduğu fotoğrafları.

Hatta giderek "fotoğraf"ın kendisinin bir aşk olmasını.

2004

IV.

Fotoğrafın gölgesi kalır bakanda,
bakılanda
fotoğrafın sabitlendiği zaman değişmez elbet
bakanın gözleri yıllanır
ne kadar tanıdık olsa da
ışıkla gölgenin yerini bulması
zaman alır
Bulunduğu günden bu yana fotoğrafın içimize işlemesi bundandır.

Ne aşk ne fotoğraf hakkında yeni bir şey söylenemez belki, ama gene de söz almak istiyor insan gördüğü, yaşadığı, okuduğu, dinlediği, hayal ettiği onca aşk ve fotoğraftan sonra...

Italo Calvino'nun "Uzayda Bir İşaret" öyküsündeki gibi bir işaret bırakmak, bir nokta.

Toz, tane olmak istiyor var olmanın parmak uçlarında...

Toz tane olmak istiyor insan, var olmanın parmak uçlarında...

Daha fotoğrafı çekildiğinde geçmişte kaldığını biliriz içinde yaşanılan ânın.

Sonrasında o fotoğraf aklımızda kalan genel resmin boşluklarını doldurmaya yarar; dolduramasak bile boşlukları hissettirmeye... Böylelikle yaşanılanların gerçekliği ve var olduğumuz zaman konusunda içimizi ikna etmeye. Fotoğrafla belgelenen ânın öncesi ve sonrası arasındaki belirsiz ilişkiyi kurarak o sürekliliği, kesintisizliği yaşam boyu diri tutmaya.

Hayal gücünüze iş bırakan, kışkırtıcı bir çağrışım, bir anımsama alanıdır fotoğraf. Hareketi, kesintisiz biçimde betimleyen film-

den daha verimli bir yoldur. Bir filmin bize fazla iş bırakmayan kesinliği, alan ve hikâye tanımlanabilirliği karşısında fotoğrafın imgelemimizi kışkırtma gücü daha fazladır. Zihnimize, deneyimlerimizi güncelleme fırsatı tanır.

Boşluklarımızı kavramaya olanak sağlayan her ifade disiplini, kendimizi yeniden üretmemiz konusunda bir olanaktır, bir tutanak... Gördüğümüz kadar, nasıl hatırladığımıza da içimizde yer açar.

Zamanın unutturduklarıyla fotoğrafın hatırlattıkları içimizde çarpışır.

Fotoğrafın doğasında "konusuna" değer kazandırma eğilimi vardır. Her neyin fotoğrafı çekilmişse, o artık çok daha dikkatli bakışlarla incelenmeyi, başka türlü bakılmayı, görülmeyi, üzerinde düşünülmeyi hak ediyor demektir. En azından kendi zamanının dışına çıkıp, fotoğrafın sonsuz zamanında kendine bir yer kazandığı için.

Sözü uzatmayacağım: birkaç kartpostal, birkaç fotoğraf elimdeki. Bu kitap için hepsi bu. Binlerce kartpostala kaynaklık eden onca fotoğraf arasından siz hayatın karşınıza çıkardıklarını seçersiniz. Çağrışımlarına kapıldığınız fotoğrafı metinleştirmek, sizden kendi hikâyenizi ister. Sonuçta her albüm kişiseldir.

Fotoğraf üzerine söz almak değil amacım, fotoğraftan yola çıkan sözümü çoğaltmak. Başkalarının fotoğraflarını kendi hatıramız kılmak.

Sonrası yeniden ışık, yeniden gölge ve kendini zamana bırakmak.

2005, 2011

BENDE KALANLAR

Bende Kalanlar

Hep öyledir.
Sende kalandır aşk.
Gerisi hafızanın seçtikleri, reddettikleri.

Aşk izi yazı.
Yazdığın aşk izi.

1 Ekim 2011

Kumsalda İki Çocuk

Bize gönderdiğin o yeni yıl kartı
"İki çocuk, kumsalda..." diye başlanabilirdi elbet!
İkinizin de gözlerinizden, yanaklarınızdan öpüp, kaçırılmış görüşme fırsatlarının hesabını şimdilik bir kenara bırakıp
sağlıklı, mutlu, başarılı bir yıl
diye başlıyordu.

Yumuşak renklerle silinmiş, boşaltılmış bir dünyada; neredeyse tozanlarına karışmış bir kumsalda oynayan iki çocuk çizilmişti ön yüzüne. Çocuklar çok belirgin, sanki onları birbirlerine gösterdikleri dikkat belirginleştirmiş – bu seyrek dokuda. Bir de yaptıkları kale.

Kumsalda iki çocuk birlikte yaptıkları bir kum kalesiyle kendilerini kuşatıyorlardı.
Açık deniz duruyordu başuçlarında
Avuçlarından dökülen kumun seyrek dokusu
elenmiş manzara
Ufuk çizgisinde üzümkarası renginde bulutlar belli belirsiz; kartın gökyüzüne karıştığı üst kenarında yaklaşan
Şimdilik uzakta üzümkarası ince bir çerçeve
Belli kumsala inecek
Zaman'la buluşacakları yerde

Kartını aldığımız günlerde fırtınadaydık
Kumun ufku, engin sığ, hayvan acısı
Kartını aldığımız günler
Ölüme açık duran deniz kapısı

Kartını aldıktan nice sonraydı ki, bir gece yarısı telefon etmiştim sana. Sesimdeki bozgun birbirinden nice uzakta bulunduğumuz iki kenti derin bir sessizlikle bağlamıştı birbirine.

"Biz artık kumsalda iki çocuk değiliz," demiştim.

Her şeyi söylemişti bu cümle.

Beraberliğimizdi, insanlara bize böyle kartlar gönderilmesini düşündüren. Bizden başkalarını da ısıtan, ışıtan bir kaleydi kumsaldaki. Açık denizin başucunda bir kum şatosunda nice fırtınada yırtılmış bayrak, çırpınıp duruyordu şimdi ahizenin parazitlerinde, resmin üzerinde ince bir çizgi olarak başlayan bulutlar bizden erken görmüş, geliyorlardı üzerimize.

Fırtına dindi. Ya da öyle sandık.

O kart yeniden asıldı duvardaki yerine

Kum akmaya başladı yeniden

Duvardaki iki çocuğun avuçlarından günlerimize

Hâlâ büyümemeye yeminli iki çocuğuz

ama artık ayrı kumsallarda

Aynı izlere basarak kaybettik birbirimizi

Sana cevap yazamamıştım o zaman, kusura bakma

üzerinden çok zaman geçti

Senin kartındaki bulutlar şimdi bu şiire indi.

Ocak 1993

Three Windows

Sarı-Beyaz-Kırmızı

Bütün lambaları yanardı salonun. Hani bazı geceler, yumuşak bir şeyler koysana derdin, yorulduğun sessizliklerden ya da yorulduğun müziklerden sonra, böyle zamanlarda elim hemen ona giderdi: The Modern Jazz Quartet'in, The New York Chamber Symphony eşliğinde açtığı üç pencere: Sarı Beyaz Kırmızı kaset kapağının üzerinde...

Bilirdim, gözlerimizin nasıl buluşacağını kendiliğinden bazı bölümlerde, örneğin "Django" çalarken, her seferinde ritim tutardık oturduğumuz yerde, müziğin yumuşak ışığı düşerdi geceyi bir arada tutan her şeyin üzerine, eşya kendine çekilir, an derinleşirdi, gölge yeniden yorumlardı kendini bizim gözlerimizle, onca zamana yayılmış aramızda dağılan, kırılan parçaların duymazdık bile varlığım. Som bir şimdiki zaman, parçalanmamış elmas, derinlikte dinlenmiş ham ipek, bizi inandırırdı kendimize.

Bütün lambalar yanıyor olurdu. "A Day in Dubrovnik"te yaylılarla birlikte ayaklanır bir yerden bir yere giderdik evin ve zamanın içinde,

bütün zamanların aynı anda harekete geçtiği bir zamanı yaşardık birbirimize kenetlendiğimiz o bütünlükte,

hem birbirimizin yanı başındaydık, hem çok uzaklarda...

anıların orkestra şefi belleğin sarp kalelerinde: yükselen müzikle birlikte havada geniş daireler çizen kol, bazen düşüverirdi geçmiş bir yorgunluğun içine,

boşlukta çarpışan anılardan bir gece yapardık: yalnız bellek ortak tarih ve birçok bilmece...

Üç pencereden bakardık birbirimize, aşkta sobe yoktur, bazen sarı bazen beyaz bazen kırmızı pencere...

Gene bütün lambalar yanıyor şimdi ama ortalık zifiri karanlık;
sen yoksun, ben de yokum, yalnızca o müzik
ve boşlukta asılı üç pencere...
sarı beyaz kırmızı, birbirimiz olmadan her şey körebe

16 Nisan 1995

Karşı'nın Işıkları

Salonun, duvarı boydan boya kaplayan penceresinden görülen Karşı'nın ışıkları... Dokuz yıl boyunca baktığım geniş pencere...

Karşı demek, Istanbul'da Boğaz'ın öte yakası demek.

Gecenin herhangi bir saati olabilir. Bütün seslerin sustuğu, el ayak çekilmişkenki zamanların manzarası daha çok aklımda kalan.

Bütün gün orada duran, hatta, baka baka zamanla kazandığın alışkanlıklarla görmemeye başladığın bir manzaranın, gecenin çok geç, ya da sabahın çok erken bir saatinde, yani insanın kendi yalnızlığının dünyanın yalnızlığıyla örtüştüğünü gördüğü o kimsesiz saatlerde, denizin ve manzaranın adeta başkalaşarak, birdenbire bambaşka bir boyut, bir derinlik kazanması... Deniz daha durgun. Dünya daha sakin. Hayat daha güzel. İnsana, başlangıç duygusu veren bir manzara. Karşısı başka bir diyar gibi. İçinde bizim olmadığımız bir hayat gibi. Bazı manzaraların, fazladan hiçbir şey söylemeden, neredeyse kendilerinde taşıdıkları, daha önceden tanıdığınız, ama her gördüğünüzde sizi yeniden şaşırtmayı başaran, tuhaf, iç sızlatan hüznü... Doğa, her zaman şaşırtıcı. İçimizi tazelemede her zaman aynı güce sahip. Hepimizin en yaşlısı doğa, her zaman aynı malzemeyle en şaşırtıcı olabilmeyi başarıyor. Doğanın gerçek mucizesi bu belki. Belki de sanatın doğaya bakarken olmaya çalıştığı şey.

Gecenin sessizliği, manzaranın kimsesizliği, insana neredeyse karşısındaki manzaraya tarihsel bir uzaklık sağlayan diri sükûnet; sanki içinde yaşadığım zamanın Istanbul'unda değil de, onun eski, görkemli dönemlerini anlatan kimi kitap sayfalarının geçtiği zamanlar içindeyim. Çoğu kez, her gün bildiğim Istanbul'u değil, ya-

zarların anlattığı Istanbul'u özlediğimi fark ediyorum; bir zamanlar okuduğum kitaplardaki Istanbul'u. Benim özlediğim, burnumun dibindeki Istanbul'dan çok, eskiden benim de bir gün içinde yer alacağımı hayal ettiğim o "Istanbul"a ilişkin sayfalara yönelik bir hasret bu; Istanbul'un kendisinden çok, ondan yapılan edebiyatı özlüyor gibiyim. Ya da bir zamanlar, diyelim büyüme çağlarımda, o sayfaları okurken, masum bir heyecan içinde hayal ettiğim Istanbul, o hiç değişmemiş, hep öyle duruyor, beni bekliyormuş ve bir gün ben de onun içinde yerimi alabilecekmişim gibi hissettiğim Istanbul. Hayallerime duyduğum özlemin aynı heyecanla dirilmesi... Ne tuhaf, masumiyet de hatırlanabiliyor! Bir kavram olarak değil, kuru bir nesnel bilgi olarak değil, yıllar sonra yeniden aym tazelikte üretilebilen bir duygu olarak... Yitirdiğin, içinde öldüğünü sandığın o heyecan, birdenbire derin bir anımsama gücüyle yeniden diriliveriyor. Evet, bu duyguları, tam da bu biçimde hissettiğimi hatırlıyorum, diyor insan. Sanki zaman geçmemiş, ardımda bıraktığım değil de ufkuma hedef olan bir başlangıç noktasındayım yeniden. Önümde birdenbire açılıveren bambaşka bir gelecek var. Bunca yıl sonra mümkün mü?

Bazı geceler Karşı'nın ışıklarına bakarken mümkündü. Sanki her şey yeniden mümkündü. Böyle coşkulara kapıldığım geceler, kitap sayfalarındaki Istanbul yerinde duruyormuş gibi, ertesi gün sokağa çıktığımda o Istanbul'u yerinde bulacakmışım gibi, yarın hemen bir vapura binip Istanbul'un bütün iskelelerini gezeyim, duygusuna kapılırdım; eski mahallelerini, sokaklarını, kıyılarını dolaşayım. Çeşmelerine, camilerine, cumbalı ahşap evlerine yıllar sonra dönmüş bir adam gibi bakayım. Aradığım, kitaplardaki Istanbul, bu içinde yaşadığım değil, biliyorum ama olsun. Bir yanılsama elbet, ama insanı yeniden güçlendiren yaratıcı bir yanılsama.

Bazı geceler, sen uyurken, usulca yataktan kalkar, salona çıkar, uzun uzun Karşı'nın ışıklarına bakardım. Bazen sen de yarım kalmış uykundan kalkarak yanıma gelirdin. Birlikte Karşı'nın ışıklarına bakardık.

Bazı sabahlar, gün doğarken, deniz gerçekten çarşaf gibiyken, bir tek taka bile geçmezken Boğaz'dan, balkona çıkar denizin durgunluğuna dalardım. Ya da kimi zaman bir tek kayık, bir top ipek kumaşı ince yerinden yırtar gibi ince bir hışıltıyla geçtiğinde, deniz sahile doğru incecik çizgilerle kırışırken...

Sonbaharın kışa döndüğü koyu gecelerde, yıldızsız karanlıklarda bazen hayalet gemileri. Hani bazı şiirlerimin de içinden geçen o hayalet gemileri.

Kimi zaman denizin ortasındaki bir askeri şilep, destroyer, zırhlı bayraklar, fener alayına benzeyen gece ışıkları...

Mevsimine göre değişen görüntülerle Karşı'nın ışıkları içinde yaşadığım zamanı diplerde, derinlerde bir yerde duyururdu bana.

Burnumun dibindekine hasret duymanın bu capcanlı örneği, bu tuhaf hüzün, içimde nice taşı kımıldatırdı.

"Önemli olan deniz görmek değil," derdi evimizi gelen kimi konuklar, "Önemli olan Boğaz görmek. Siz Boğaz görüyorsunuz!"

Boğaz'da oturup hayatlar düşünmek.

Boğaz'da oturup zamanlar düşünmek.

Hem tarih, hem coğrafya, hem edebiyat, hem aşktı Boğaz'a bakmak.

En yakın tarih, Altın Post'tan başlayan o kadim yolculuk.

Kaç yıl boyunca Karşı'nın ışıkları aydınlattı gecelerimi.

Binlerce fener...

Bazı sabahlar, Üsküdar'daki lunaparkın dönme dolabının ışıkları, Kızkulesi'nin göz kırpar gibi yanıp sönen kırmızı ışığı, hülyalı sisler içindeki Adalar, balkonumun solunda asılı duran Boğaz Köprüsü. Haziranda erguvanların kızarttığı Fethi Paşa Korusu, Beylerbeyi sırtları; siyah-beyaz filmler kadar uzak Çamlıca Tepesi, Kuzguncuk'a nazlı kıvrımlarla giden yol, hafif bir rüzgârda salınıp duran Salacak, Istanbul'un esmer eşiği Harem...

Üsküdar'ı Harem'e bağlayan sahil yolunda geceleri yol alan arabaların ışıklarına ve Karşı'nın bütün ışıklarına dalmışken, sen de uyanmışsan eğer, usul adımlarla gelirdin salona, bazen geldiğini fark eder, bazen etmezdim; manzaraya dalıp gitmiş olan beni ürküt-

memek için, saygılı bir sessizlikle varlığını hissettirerek gelir, sen de gördüğünden büyülenmiş olarak hiç ses çıkarmadan yanı başımda durur, benimle birlikte manzarayı ve sessizliği paylaşırdın. Bazen de eğilir usulca boynumdan öperdin beni. Boynumu en iyi öpen erkektin sen! Bir bebeğin boynunu öper gibi yumuşak ve sıcacık dokunurdu dudakların. Tepeden tırnağa ürperirdim. Kasıklarım seğirirdi. Arkama geçer, kollarını dolardın bana, çeneni omuzuma dayar, hiç konuşmadan dakikalarca aynı manzaraya dalardık.

Bazen kendimizi tutamaz, inanmaz gözler ve kuru cümlelerle, "Ne güzel değil mi Karşı'nın ışıkları?" derdik birbirimize. "Ne kadar güzel, değil mi?"

İçinde yaşadığımız zamanı, ikimizden yaptığımız hayatı, varoluşumuzun ta derinlerinde bir yerde kuvvetle duyduğumuz anlardı onlar. Bizi, hayatla, dünyayla, aşkımızla yeniden yüz yüze getiriyordu.

Deniz görmek bile değil, Boğaz görmek hayatı başkalaştırıyordu sanki.

Sonra ruhlarımız taptaze duygularla yenilenmiş, içimiz ışımış olarak, Istanbul'a, hayata ve birbirimize yeniden sevdalanmış olarak, huzur içinde, el ele yatağımıza döner, birbirimize sarılarak kendimizi uykunun derin kollarına bırakırdık.

Şimdi başka bir evde yaşıyorum artık. Senin hiç görmediğin, bilmediğin bir evde.

Artık Karşı'nın ışıklarını görmüyorum.

Sana âşık olduğum günleri özlüyorum.

İleride, bir gün yeniden Boğaz gören bir evde otururum eğer, belki bir akşam, Karşı'nın ışıklarını seyretmeye çağırırım seni.

Hiçbir şey için değil, yalnızca bir kez daha Karşı'nın ışıklarına birlikte bakmak için.

Düşünüyorum da, ne çok aşka benziyordu!

1996

AŞKIN CEP DEFTERİ

- Aşk, bin defa.

- Kimine hiç, kimine bin defa.

- Farklı yaşların ceplerinde unutulmuş, kâğıda dökülen ya da kâğıttan dökülmüş hatıralarıyla, aşk bin defa.

- Aşk demek, belki bu sefer olur, demek.

- Aşk kendini tekrarlayarak kanıtlar. En çok da sahibine.

- Kalbinden emin olmak iyidir. Sahibini sağlamlaştırır.

- Aşk öğretir, aym hataları yinelememen için, ama yine aşk yüzünden yinelersin.

- Aşkın insana öğreteceği pek çok şey ve pek az şey vardır. Aşk da hayatın diğer öğretmenleri gibi büyük ölçüde öğrencisine bağlıdır.

○ Kırk altı yaşında yazmaya başlıyorum bu metni ve yıllar sonra yeniden âşığım, sevgilim yirmi bir yaşında ve aramızda duran zaman hem çok var, hem hiç yok, bir gidip bir gelerek katediyoruz aramızda yaratılmış yeni zamanı.

○ Bu yaşımda acıyla öğrendiğim bir gerçek. (Neden şuncacık bir gerçeği bile öğrenebilmek için, bunca yıl bekler insan? Yalın kural: Hayat her şeyi bir kerede öğretmiyor.)

Çok iyi bir âşığım ben. Harika bir âşığım. Tutku, ateş, incelik doluyum. Ama ne yazık ki iyi bir eş değilim. Âşık olmak başka bir şey, eş olmak başka... İlişki dediğin de eşle yaşanıyor. İlişkideki hızımın, kurgularımın, beklentilerimin karşı tarafa ne yaptığının hesabını her seferinde iyi yapabildiğimi söyleyemeyeceğim. Bir arkadaşımın dediği gibi, karşı taraftan kendi hızımı bekliyorum.

○ Yalnızca bana değil, benim aşkıma da âşık oluyorlar. Onlara nasıl âşık olduğuma.

Kaç kez böyle oldu bu. Artık biliyorum.

○ Öncesiz çiçekler birdenbire açılıveren aramızda
Yine mi, daha mı, hâlâ mı aşk
Ümit var mı hâlâ aşktan, hayattan
Kime ne, sana ne, bana ne, bana ne
Yalnızca aşk olsun istiyor insan

○ Hiçbir kitabın sonunda dünya değişmez
Ama hikâye devam eder, diyorum *Eteğimdeki Taşlar*'da.

○ Bu yüzden aşk, duygudan çok hikâyedir.

○ Öte yandan ya eteğim çok geniş ya taşlarım çok.

○ Sizce aşk nedir?

Hayatın bezdirici, yıldırıcı demirbaş sorularından biri olarak ne çok sorulmuştur hepimize. Bir dönem ortaokul, lise öğrencilerinin düzenlemeye pek meraklı olduğu "anket defterleri"nden, popüler magazin dergilerinin söyleşi, soruşturma ya da anket köşelerine dek birçok yerde karşımıza çıkan, neredeyse bütün yaşamımız boyunca ısrarla karşılaştığımız ve bunca yinelendiği halde, verilen hiçbir yanıtın doyurucu olmadığı, hiçbir tanımın kimseye yetmediği; hiçbir sözün kimseyi ikna etmediği, inandırmadığı bir başka soru var mıdır hayatın sorular dünyasında bilmiyorum!

○ Aşkın sürekli benzetmelerle tanımlanması bir rastlantı olamaz. Aşk, belki de bir benzetme sanatıdır.

○ Edebiyat aşkın en büyük sığmağıdır.

○ Galiba insanlık tarihinin en sevdiği sorular, karşılığı olmayan, herkesin paylaştığı ortak bir yanıt bulunamayan sorular oluyor. Ben, "Sizce aşk nedir?" sorusunun edebiyattaki karşılığı olarak "Sizce şiir nedir?" sorusunu önerebilirim.

○ Tam bir karşılığı olmadığına inanıldığı için durup durup aynı inançla yeniden sorduğumuz: Sizce aşk nedir?

○ Koskoca bir edebiyat tarihinin yüzyıllardır yanıtlamaya çalıştığı bu basit sorunun yanıtını benim vereceğimi sanmıyorsunuz herhalde değil mi? İyi, o zaman bu konuşmayı sürdürebiliriz: 1997, 1999, 2004 ve sonraları...

○ Şu koskoca edebiyat tarihinin içinde nice cümle, dize, replik, deyiş, özlü söz vardır sayfalara, belleklere, çağlara kazılmış; belki de aşk, sırf edebiyat tarihinin "gözde teması" olmak içindir.

○ Gözde izleği de diyebilirdim, ama istediğim "göz teması"...

○ Soruları çoğaltalım. Aşka inanır mısınız? Sahiden aşk var mıdır? Hiç âşık oldunuz mu?

○ Bir de soru olmaktan çok kesinlemeler, genellemeler, yaşam doğruları, değişmez mutlak yargılar olarak sunulan görüşler vardır. Kendi yaşam deneyimini tüm insanlığın evrensel doğrusu sanan kişilerin bel bağladığı, yeri geldikçe pençe pençe savundukları genellemelerdir bunlar.

"İnsan hayatında bir kere âşık olur."

Yanılıp, ya da dolduruşa gelip tartışmaya kalkışırsanız, siz kaybedersiniz. Çünkü, bu genellemenin ikinci aşaması şudur:

"Gerçek aşk bir kere olunur."

Ya diğerleri? diye sormayın, onun da yanıtı hazırdır.

"Onlar gerçek aşk değildir."

Peki ya nedir? diye sormaya da kalkmayın, çünkü sonu gelmez bu tartışmaların; bazı insanlar, kendilerini korumak için kendi hayat yollarına kazdıkları savunma kalelerine, siperlere, hendeklere başkalarını inandırmaya çalışmakla geçirirler bütün

ömürlerini. Kimsenin sabrı onlarınki kadar çok değildir. Bu yüzden söyleyeceğiniz her söz, onların hayatına karşı alınmış bir tavır gibi anlaşılır. Kimseye yarar sağlamayan bu tartışmaların sonu gelmez, ucunu bırakmanız gerekir.

Ben de bu metnin ucunu açık bırakıyorum, herkes için...

○ Ya da yazabiliyorsanız, yazmanız gerekir. Aşkı ve diğer şeyleri; yolunuza yazarak devam etmeniz. Galiba ben öyle yapıyorum.

Kendi adıma daha güç bir şeyi başardığıma inanıyorum: Yazdıklarıma inandırıyorum.

Yazıdan aşk yapmalısınız.

○ Bütün kutsal kitaplar aşktır. Kendine inandırmak için yazıyı kullanır.

○ Nerede olursanız olun aşktan sonra kırlara çıkarsınız.

○ İçimizde rayların uğultusu
Trenler trenler trenler

Âşıkken, ayrılırken garlara gidin, istasyonlara
Uğurlayın, uğurlayın, uğurlayın

İçiniz ne kadar geniş
Dünya ne kadar az

Gitmekle bitmeyeceğini bilirsiniz.

- Aşkın bizi çıkardığı yolculuklardan kim dönebilmiş ki sağlam olarak ve yara almadan.

- Bazı yolculukların hasarı hiçbir konaklamayla giderilemez.

- Aşkta herkes "ne çok sevdiğiyle" ilgilenir, kendinin ya da karşıdakinin ne çok sevdiğiyle; oysa önemli olan ve ilişkiyi asıl yaşatan nasıl sevdiği değil midir? Çok aşk, yalnızca çok aşktır. "Çok"luk hızla ya da usulca yokluğa akabilir, ama "nasıl" orada durur, yaşar, bir bilgi olarak o ilişkiyi olmasa bile hayatı ayakta tutar. Sizdeki hayatı.

- Bir daha kimsenin onu sizin gibi sevemeyeceğinin bilgisidir yaşayacak olan. Bende hep öyle oldu.

- Bu aynı zamanda bir çeşit intikamdır. Bir daha kimsenin onu sizin gibi sevemeyeceği bilgisi işlemişse içine, kendi hayatı onarılmaz biçimde eksilir kendi gözünde. *Siz böyle olsun istemezdiniz.*

- Aşk öğrenmelerinin çoğu aslında hafıza kayıplarıdır. Aşk bilgisi çoğu kez bir dahaki ilişkimde böyle yapmayacağım dediğimiz şeyleri bir dahaki ilişkimizde yine aynen öyle yapmamızla sonuçlanır. Aşk, öznesi değiştikçe kendi de değişen bir şey değil.

- Huy gibi bir şey. Çıkmıyor!

- Ona dedim ki: Ben de senden, seninle olan ilişkimden bir şey öğrendim, kendimin kıymetini öğrendim. Kendime değer ver-

meyi, bir ölçüde de olsa kendimi korumayı, kollamayı; sen beni öyle hoyrat kullandın ki, ben de işte bunları öğrendim. Gülümsedi. Yıllar sonra gelen geç bir gülümsemeyle gülümsedi.

Bazı armağanların geç olması değerini hiç azaltmıyor. Boşuna değilmiş diyorsun. Hiç boşuna değilmiş.

O Birine âşıkken gidip eski sevgilinizle konuşmanızın büyük bir yararı olduğunu anladım. Yeniköy'e Aleko'ya gittik.

Dönerken daha iyiydim.

Yalnızca o günden değil, aşkın gücüyle dolu günlerin benzerliğinden.

Sanki artık her şeyle baş edebilirdim.

O Aşk bizi adalet duygumuzla yüzleştirir... Üzerinde düşünülmüş bir aşk, üzerinde düşünülmüş bir hayat demektir aynı zamanda. Hayatın hiç bilmediğimiz yönlerine ilişkin düşüncelerimizin önemli bir bölümünü hiç farkında olmadan aşka borçlanırız.

O Daha iyi bir insansam bunu aşka borçluyum.

O Aşk herkese iyilik yapmaz. Mayanızı unutmayın.

O Aşkınızı herkesle konuşmayın; ben bu hatayı hayatım boyunca yaptım. Bazı konular herkese göre değildir. Hayatın diğer alanlarında kendimize iyi-kötü bir sınır, bir ölçü getirirken aşk söz konusu olduğunda, herkesle konuşulabilir bir şey sanırız onu. Oysa aşk da siyaset gibidir herkesle tartışılmaz. Aşk korkutur. Kendi aşkınızla başkalarının korkularına dokunmayın. Bırakın aşksız yaşasınlar ve bunu hayatın gerçeği sansınlar.

- "Ben" diye başlayan aşk şarkılarının neredeyse tamamında "karşı taraf" suçlu ya da hatalıdır. Herkes duygularını o şarkılarla dile getirdiğine ve o şarkıdaki hakkı yenmiş sevgilinin kendisi olduğuna inandığına göre, bu karşı taraf kim oluyor? Peki, onun şarkısı hangisi?

- Şarkılar gücünü yanıltıcılığından alır.

- Aşkın bir hastalık aşaması vardır. Bir noktasında hastalanırsın. Kaçınılmazdır. Kaçınabilenler, aşklarını makulleştirebilenlerdir. Makulleştiği anda artık başka bir şey olduğu halde onu "aşk" diye adlandırmayı sürdürürler.

  Hayat insanların kendilerine tanıdıkları kolaylıklarla doludur.

- Ayrılık da hastalık gibi yaşanır. Hani kimi ateşli hastalıklar vardır; sabahları daha iyi kalkar, gündüzleri iyileştiğini sanırsın, hallettiğini. Akşam indiğinde yeniden ateşin yükselir, gözlerin kararır; özlersin, çok özlersin; sandığın kadar halledememiş olduğunu anlarsın, ateşin sürüyorsa hiç halledemediğini düşünmeye başlarsın. Sonra ertesi gün gene aynı şey olur, sabah bir armağan gibi hafif gelir, sonra yine akşam iner. Ateş. Kor. Bir süre böyle sürer bu. Kimi zaman iyileşirsin, kimi zaman çaresizliği unutmak sanırsın, kimi zaman artık hiçbir şey sanmayacak kadar kapılırsın gündelik hayatın akışına.

  Aşk bazen acısız, ağrısız yıllarca durur aynı yerinde.

  Acısı geçeni, geçti sanırsın.

- Birbirimizi ne kadar sevsek de bir beraberlik çıkmıyor yan yana duruşumuzdan.

Kaç ilişkide görüp de söyleyemediğim şeydir bu.

Ama gerçek budur. Değiştirilemezdir, ama aşk boyunca değiştirilmeye çalışılır. Aşk bu yüzden imkânsızı denemektir.

○ "Aşk kâğıda yazılmıyor"
Bu kitabın ikinci adı olabilirdi bu.
Yıllarca aşk dedim, daha demiyeyim mi?

○ Yazmak, aşkı ya da hayatı öğretmez insana, Marguerite Duras' nın dediği gibi, yazarak sadece yazmayı öğrenirsiniz, daha iyi yazmayı.

○ Bir tutkuya teslim olmak, aynı zamanda bilinmeyene teslim olmak değil midir?

○ Birbirlerine âşık olan insanlar, tek başlarına kaldıklarında aslında birbirleri hakkında ne kadar az şey bildiklerini fark ederler, ya da fark etmezler; aşk da bu yüzden sürer zaten.

○ Aşk, bir uzmanlık alanı değildir. Aşktan söz ederken aslında sadece kendimizden söz ederiz. Kendi aşkımızdan. Söylediklerimizse, kendini bunlarda bulan insanlar için geçerlidir yalnızca. Aşk hakkında konuşmak çoğaltmaktır, kendimizi ve bize benzeyenleri çoğaltmak. Diğerleri diğerleridir.

○ Âşık olmak kimseye herkesi kapsamak hakkı vermez.

○ Aşk otoriterdir, ama sadece kendisine.

○ Peki ben ne zaman âşık olacağım, diye mızırdanıp duranlar. Belki mızırdanmayı bıraktığınızda...

○ Aşk da bir nasip işidir. Herkese nasip olmaz.

○ Kimileri aşkın öyle sık sık olunabilecek bir şey olduğuna inanmazlar. Bu öncelikle sıklıktan ne anladığınıza bağlıdır. Sonra da, bir kere âşık olduktan sonra o kalbi ne yaptığınıza.

○ Aşk, cin tutması gibi bir şeydir diyenler haklı; ama iyi cinler var, kötü cinler var. Dahası cinler insanlara oyun oynamayı sever. Üstelik bir kere de değil. Ne yapacaksınız?

○ Cinini aşkla aldatanları severim ben. Böylelikle cin kendi tuzağına düştüğünü anlamaz. Sizi kendi tuzağında sanır.

○ Aşk, hâlâ ihanet edebildiğin şeydir. Eğer ilgilendiğin tarafı buysa.

○ Aşk, her mekâna kendi rengini verir. Dünya değişti sanırız.

○ Yaşamının çeşitli dönemlerinde birçok kez âşık olmuş birinin duyguları, bir süre sonra diğerleri için inandırıcılığını yitirmeye başlar. Birinin hâlâ koruyabildiği sevebilme yeteneğini, gün günden azalarak tükenmeye yüz tutmuş kendi sevebilme yeteneğimizle tarttığımız içindir bu. Bizde azalan şeyin, başkalarında varlığını sürdürmesine, hâlâ sürdürebiliyor olmasına tahammül edemeyiz. Yaşam hep eksilerle tartılır çünkü.

○ Öte yandan içimizde aşk ve sevgi bunca azalırken, bunun bizi hayata ilişkin gerçeklere daha çok yaklaştırdığına, daha gerçek bir kavrayış duygusuna yol açtığına inanırız. Tıpkı bir yanılsama olmakla suçladığımız aşk gibi bunun da bir yanılsama olabileceğini düşünmeyiz bile; bize benzeyen, bizim gibi yaşayan kişilerle paylaştığımız her şeyi daha gerçek sandığımız içindir bu. Oysa yalnızca bize benzeyen, bizim gibi olan insanlar arasındayızdır. Daha güvenilir sularda değil.

○ Aşk gibi aşksızlık da bir haldir; o da kendi gerçeği içinde yaşar. Herkesin kendi yanılsaması ya da gerçeği içinde yaşadığı gibi. Onu hayatın asıl gerçeği sananlar yalnızca bize benzeyen insanlardır ve bu kişilerin toplumda çoğunlukta olması, kendi gerçekliğimizi hayatın tamamı yapmaya yetmez.

Hatta bir hayat yapmaya bile yetmez.

Hayat, bazen kaybedilmiş şeylerin toplamıdır. Eksiltilmiş, kaybedilmiş, yok edilmiş şeyleri gerçek sanmayanlar için bu sözler bir şey söylemeyebilir.

○ Kendi gözlerimiz, kendi kalbimiz, başkalarının gözlerinden ve kalplerinden daha gerçek değildir.

Hiçbir gerçek diğerinden daha gerçek değildir.

Yalnızca hayat yer değiştirir.

Bizlerin zamanla kendi içinde bile yer değiştirdiği gibi.

○ İnsan birine duyduğu aşkı, bir zaman sonra sorgulayabilir; duygularından, duygularının ona yaşattığı her şeyden kuşkuya düşebilir. Âşıkken bütün yaşadıklarının, hayatta karşılığı ve gerçekliği olmayan hülyaların, özlemlerin, beklentilerin yanıltıcı serabında gözlerini bağlandığını düşünerek hayıflanabilir. Ama vatan sevgisi, bayrak sevgisi gibi aşklar böyle değildir. Sınan-

mayan duygular gerçekliğini sürdürür, sürdürebilir. Tek taraflı bütün aşklar gibi.

○ Bizi birine duyduğumuz aşkta kuşkuya düşüren şey, onun sınanabilir olmasıdır. Karşı tarafın duygularını, düşüncelerini, eylemlerini hesaba kattığınız böyle durumlarda, kendi aşkınız bir başkasının duyguları kadar uzak ve yabancı görünebilir size. Kapılmamak gerek. Çünkü, insan en çok kendini kandırır.

Öncesinde de sonrasında da kapılmamak gerek.

○ Nehir başka, vardığı yerler başkadır.

○ Kaynağı başka, uğrağı, yolu, macerası başka; seni âşık eden nedenler yol boyu yeni nedenlerle zenginleşirse yenilenir, sürer aşk...

○ Bazı nehirler vaktinden evvel kurur. Kimini yol kurutur, kimini kaynak yetersizliği...

○ Aşkın gerçekliği yoktur. Zamanı vardır. Her aşk kendi zamanı içinde gerçektir. Yaşamda hiçbir şeyin olmadığı kadar gerçek. Su, balığın hem varoluşu, hem zamanıdır. Suyun zamanı gibi aşkın da zamanı vardır. Kendi zamanı. Sudan çıktıktan sonraki zamanda, sudaki zamanı bilemezsiniz. Nerden bileceksiniz?

○ İnsanlar nedense yaşananların değil de, hep geriye kalanların gerçek olduğuna inanmak isterler. Yaşamı eksilerle tartma alışkanlığındandır bu.

Oysa bir zamanlar yaşananlar gerçek olduğu gibi, geriye

kalanlar da gerçektir. Bu gerçeklerin birbirlerine benzemiyor oluşu, birinin varlığını yalan yapmaya yetmez.

Bazı şeyleri yalan yapmaya hiçbir şeyin gücü yetmez.

Geçici olan şeyler, niye gerçek olmasın ki?

Ölümlü olduğumuz halde biz gerçek değil miyiz?

Bu nedenle aşk ölünce gerçekliği ortadan kalkmaz. Yalnızca ölmüş olur. Bizler gibi.

Belki de kabul edemediğimiz geçiciliğin kendisidir. Belki de bu yüzden Zaman'ı bunca dert ediyoruz. Her şeyi zamanla tartıyoruz. Yani geçici olanla.

Ölümün kalıcı olduğunu kim biliyor?

○ Aşk aradığını söyleyenlerin çoğunun istedikleri aşk değil, âşıktır aslında. Kendileri için kafalarında kurdukları "senaryoyu" gerçekleştirebilecek "biçilmiş kaftan" bir âşık. Birbirine yakın göründüğü için ayırt edilmekte zorlanılan bu durum deneyimlerimizle berraklaşır. Çoğu kez de yanılgılarımız ve kayıplarımızla.

○ Bazı insanların yüzü buralı değildir. Görür görmez anlarsınız. Çekip gideceklerdir, hem de ilk fırsatta. Dolayısıyla onlara bakarken onları yaşanan ânın boşluğuna çivilemek istercesine bütün gözlerinizle bakarsınız. İleride anımsamanızı kolaylaştıracağına inandığınız dipdiri bir dikkatle bakarsınız. Sonradan yaşadıklarınız ne olursa olsun, ilk bakışta gördükleriniz doğru çıkar. Çekip giderler gene de. Yazınızda yazılıdır bu.

Bakışlarınızda da.

○ Kayıp uygarlıklar karşısında duyduğumuz hayranlıklar gibi, bir zamanlar duyduğumuz aşklar karşısında yeniden mümkün olması her şeyin, ancak aşk bunu mümkün kılar.

○ Açıkçası, aşk tapımcısı olanların aşkına fazla güvenmem, bunlar âşık olacakları insanı değil, kendi tapımlarını gerçekleştirecekleri herhangi bir nesne-kişiyi ararlar.

Bu ikisi arasındaki fark, ilk bakışta anlaşılmayabilir, ama hayat hep ikinci, üçüncü ve sonraki bakışlarla derinleşen bir şey değil midir zaten?

○ Belki bir öykü kişisine yeri geldiğinde şöyle bir söz söyletmek gerekir: "Aşktan çok şey bekliyoruz. Nihayetinde aşk bu. Onun da eti ne, budu ne?"

○ Bazı aşklar mezuniyete benziyor.

○ Bazıları erken mezuniyete.

○ Asıl imtihan, mezuniyet sonrası hayattır oysa.

○ Aşk sadece başlangıçtır. Neye olduğunu bilmediğin bir başlangıç.

○ Hem heyecan verici, hem ürkütücü olması bundandır; bilinmeyene karşı duyulan ürküntü aynı zamanda heyecanı da besler.

○ Gün günden geride kalıyor:
aşkın aşk olduğu zamanlar.

○ Tüketilene kadar kullanılmış aşkları daha çok hatıralar ağrıtırken, yarım yamalak kalmış aşklar yaşlandıkça başka tür bir sı-

zıyla yeniden yüze vurur. Olmamışlık başka türlü dokunur insanın içine.

Yarım kalmışlık zamanın yetim boyutudur belki...

○ Aşk zamanla yapılan geçici bir sözleşmedir. Kazandığınla ödediğin hiçbir zaman tam bir tanım kesinliğine ve aydınlığına kavuşmaz. Zamanın belirsizleştirici gücünün elinde solgunlaşır aşk. Anı sandığın bile ancak senin hatırladığın kadardır.

○ Reddedilmek korkusu sanıldığından çok daha güçlü bir duygudur. Bunu en çok kendimden biliyorum.

○ Aşkın hakkı her zaman beraberlik olmuyor, dedim.

Durdum, ettiğim sözü dinledim.

Bu söz birkaç kez tekrarlandığında

Daha derin yerleşiyor insanın içine, yankılanıyor.

Aşkın hakkı her zaman beraberlik olmuyor.

Onunla ilgili hayal kuramıyor artık insan, ama o aşk yerinde duruyor. Sahipsiz, ama kapladığı yere sadık.

○ Bazı aşklar kendi yangınında ölür. Yeterince tutuşmadan, alevine doymadan kül olur. Erken rüzgâr, fazla har, ne derseniz deyin artık. Geçip gitmiştir.

○ O an, yalnızca içinde yaşadığımız sıradan bir andı.

Geçip gidecektik her şeyi oluruna bıraksaydık. Yapmadık. Fazlasıyla katılmak istedik o ânın oluşmasına. Sonrasında o kadar çok anımsadık ki, o an mı kendini dayattı bize; biz mi bir âna bir hayat kadar yüklendik, bilemiyorum. Sonrasında ikimiz de

yaşadığımız o ânın içinde kilitli kaldık sanki. Bir daha hiç dışına çıkamayacağımız bir an yarattık ısrarımızdan.

Her ilişkide iki tarafın ısrarıyla korunmuş böyle anlar vardır; zamanla farklı hatırlansalar bile, genel havasını koruyan böyle anlardan biriydi o da.

Tekrarlanmayacağını biliriz hatırladıkça...

○ Bütün bunların bir gün bir kitapta toplanacağını bilemezsiniz. Yalnızca yaşarsınız. İçinden geçersiniz yaşadığınız ânın. O âna parlaklığını veren bütün ayrıntılar çok sonra değer kazanır. Unutulmadıkça.

○ Bir aşk hikâyesini ne üstünden okuruz?

İçindeki kahramanı kendiniz zannedeceğiniz aşk hikâyeleri beklersiniz.

Karışık bir durum.

Ama aşk söz konusu olduğunda bütün hikâyeler birbirine karışır, kendinizinkini nasıl bulacaksınız?

○ Aşk bazen boyumuzu aşar. İstediğimizin sahiden bu olduğundan emin olamayız. Sulara kapılmaktan korkar insan. Aklımızın, mantığımızın, bizi durduracağına inandığımız her çeşit iç frenimizin yardımından çare umarız. Taraflardan biri bunu başarırsa çekip gider, diğeri sulara kapılır. Her iki taraf da mantığın siperlerinde korunabilmişlerse, sorun yoktur, kişisel hikâyelerinden vazgeçmiş demektirler. Bir ittifak bazen aşk deneyimi sanılabilir.

○ Mutlulukla kuşku yakın akrabadır. En beklenmedik anda öteki çıkagelir.

○ Bazı insanlar zaten bir parçacık olan sevme yeteneklerini de çok erken yaşta yitirirler. Gerisi saman yapraklı defter.

○ Eski masallarda gecenin en iddialı saatidir 12. Herkes bulunduğu yeri terk eder. Kaçmak bazen saatin bildirdiği bir buyruk, bazen iç zorunluluktur.

○ Bir masalı taşımak, iklimi taşımak gibidir. Kaç kişiyi ikliminden tanıyabilir insan? Kaç kişi iklimini üzerinde taşıyabilir?

○ Aşk için kaç cümle daha yazabilirsin?
Hangi cümle uğurlayabilir seni bunca aşktan sonra?

○ Bazı mesafeler yanılsamayı pekiştirmek içindir.
Kimi mesafelerse görünürlük kazanmak, kazandırmak için.
Sınıf varsa, aşk ne kadar vardır
Aşk ne kadar mümkün
Olmak için nasıl bir imkândır?

○ Bazı mesafeler yanılsamayı pekiştirmek içindir cümlesine teknik bir örnek olarak yazdığım hikâyeler arasında bkz. "Wagner Körfezi".

○ Bazı aşklar kendi yangınında ölür. Daha önce söylemişim, olsun bir kez daha söyleyeyim, sönene kadar.

○ Size yabancı bir biçimde seviyorsa sizi, o sevgiye inanmazlık edersiniz; ezberinizin dışındaki sevgileri de anlamaya eğitme-

mişseniz yüreğinizi, nasıl anlayacaksınız sevildiğinizi? "Başka türlü" sevildiğinizi?

Sevgi ve aşk konusundaki sorunlarımızın birçoğu bu konulardaki ezberlerimizi bozamamaktan gelir.

Size yabancı bir biçimde sevin.

Bakın bakalım, nasıl oluyormuş?

○ Bir ilişkiyi bitiren şeyler, her zaman herkesçe görülüp fark edilen ve bir kerede anlaşılabilecek şeyler olmayabilir. Hatta tersine bir ilişki çoğu kez fark edilmeyen küçük şeylerin usulca ve sinsice birikmesiyle biter.

Diyelim, tarafların hayatla ilişkilerinde öncelikleri değişmiştir; farklılaşmıştır. Bunu anlamak ve kabullenmekte güçlük çekerler.

İlişkiyi bitiren şeylere sonradan ad konulur.

Önce yürek fark eder bittiğini ve kelimelerden uzak durur.

Günün birinde konuşur.

Her şey o an başladı sanılır. Ama öyle olmadığım, arkasında bunca zaman işleyip durmuş olan sinsi damarı ikisi de bilir.

○ Aşkın kelimeleri erken, ayrılığın kelimeleri geç gelir.

○ Biliyorum, bunlar bilmediğiniz şeyler değil, ama zaten çoğu kez bildiğimiz şeylerin kurbanı olmaz mıyız?

○ Aşk bir rüyayı iki kere görmektir. Hele uykucular.

○ Aşkı var, ama aşkının ahlakı yok, aşkın sorunları biter mi?

- Bazı durumlarda onu beklerken bildiğin şudur: Gelirse mutlu olacaksındır, gelmezse huzurlu.

- Bazı aşklar serin anlatıldığında daha yakıcıdır.

- Aşk yaşandığı kültürün anlatım gelenekleri içinde biçimlenir biraz da... Bu nedenle biraz da bir anlatım sorunu olarak bakmak gerekir aşk'a; çağrışımlarına, hatırlattıklarına... Kısacası Dil'ine.

- Aşk ölümden daha soğuktur, der ya Fassbinder. Öyle, bazı soğuklar yakıcıdır.

- Her aldanmanın büyüsünü aşk sanma, duyguların da uzak akrabaları vardır.

- Şiddeti az, ama izi derin aşklar yok mudur? Birçok şeyin adını sonradan koyduğumuz gibi bunlar da zamanla tanım kazanırlar içimizde.

- Kaçırılmış fırsatlar bir süre sonra aşk tadı alır.

- Kaybetmek istemeyeceğin bir an yakalamak istersin; aşkı kesinleştiren bu anlardır, bilirsin. Bir ilişki böyle anlarla var olur ve çok sonra bunlarla hatırlanır;
bunu da bilirsin, bilmenin hiçbir şeye yetmeyeceğini anladığın anların geleceğini bildiğin gibi.

- Aşk her mekâna kendi rengini verir. Bu sözü de daha önce söylemişim ama mekânlar değişmişse, yeniden söylemekte yarar yok mudur?

- Aşk, kimsesiz kalplerin mazereti...

- Erkeklerin bazı çapkınlıklarında gerçek bir aşk söz konusudur. Bazısı farkındadır bunun, bazısı değildir. Yaşlanıp anılarına kapandıklarında anlarlar o bir zamanlar yaşadıklarının aşk olduğunu...

- Zamanında sürdürülemeyen bir aşkın yıllarca süren izi...

- Yaşanmamış aşkların kalp yorgunluğu yaş ilerledikçe...

- Bir zamanlar yaşadığın aşk, öldükten sonra bile seni yaşatır.

- Karşılıksız aşk sahibine emanet.

- Ben öldükten sonra bile senin bedenini özleyeceğim. Kim demiş aşk yalnızca ruhtur, diye.

- Aşk evine döner.

- Kapanmayan konusu aşkın.

- Istanbul prestijini kurtaracak mı bu aşktan?

- Bazı şehirler kimileri için yalnızca bir aşkın anısıyla var olurlar.

- Yazılı tarih bile çok yeni kalır aşk sonrasının sessizliği yanında.

- Aşk, kalbimin tilkisi, kuyruğuma dolanıp durma!

- Bütün âşıklar aynı yaştadır.

- Ne kadar âşık olursan ol ilk aşktır hep kazanan.

- Bazılarının aşkları uzatılmış bir çocukluktan başka bir şey değildir.

- Çocukluğun mızıkçılığa açık yanlarını hatırda tutmakta yarar vardır âşıkken. Mızıkçılık herkes için mutsuz sondur.

- Uykusu uzun süren kalbin rüyası kısa sürer dersem aşk alınır mı bundan?

- Korkularının kendinden habersiz kayıtlarına yazılıdır kimilerinin aşkları. Bazı insanlar korkmadan sevemezler.

- Sevecen erkeklerin mutlaka birilerini sevmesi gerekir, üstelik pek çabuk aşk adını koyarlar buna. Diyelim, karşılarındaki kadın içinin beklentilerle paketlenmiş dünyasında aşka hazır elleri kucağında bekliyordur zaten. Karşılaşmalarını kaderin büyük lütfu sanmaları kolaydır. Hayat bazı insanlar için sahiden kolaydır.

- Lunapark'ta bindikleri çarpışan arabaların çarpışmasıyla tanışan iki kişinin aşkında ilahi bir kader işareti aramak, tam da bu nedenle mümkündür.

- Filmlerin klişeleriyle hayatın klişeleri birbirlerine çok benzerler. Filmlerdekine inanmaz, ama hayattakilere inanırız. Bir tercih sorunudur bu, ama biz gerçeklik sorunu sanırız.

- Aşk hataları trafikte kırmızı ışığa yakalanmaya benzer, bir kere yakalandınız mı hep yakalanırsınız.

- "Tek istediğim her şeyin eskisi gibi olması." Eğer bu cümleyi kuracak yere gelmişseniz, zaten hiçbir şey eskisi gibi olmaz.

- Biliyorsunuz değil mi, geçmişe ait nefretleriyle başedemeyen kişilerle yeni bir aşka başlamanın zorluğunu...

- Güven sözü fazla abartılan bir kavram, özellikle de kaybedenler tarafından. Aşkta kaybedenlerin kavramlarla ilişkisi yara alır. Bazısı zamanla onarabilir hasarını, bazıları sakatlanmış yanını hayattan aldığı ders sanır.

○ Yıllardır arkadaşlık ettiği birine, birdenbire âşık olan birinin, başkalarını hikâyesine inandırma zorluğu ve zorunluluğu vardır, niye?

○ Siz de tanımışsınızdır: Hayatta hep haklı çıkmak zorunda olan boğucu insanlar vardır. Onlarla ilişkinin herhangi bir çeşidini sürdürmek bunca zorken, bir de onların âşık olduklarını düşünün!

Aşk haklılık, haksızlık kaldırmaz. Böyle şeylere takılmaz; bildiğini okur hep. Onlarsa yakınmayı sürdürürler: "Ama o konuda ben haklıydım bir kere!"

○ Göz açıp kapayıncaya 55 yaşıma gelmişim. Bir daha âşık olabilir miyim? Bana da, karşımdakine de bir hayrı dokunur mu bu aşkın, bilmem.

○ Polonyalı yazar Jaroslaw Iwaskievicz'in *Sevdalılar* diye bir romanını okumuştum yıllar önce, çok gençken. Romanın nasıl bir şey olduğunu hatırlamıyorum bile. Kitapla ilgili hiç unutamadığım şeyse şu –zaten bu nedenle alıp okumuştum–: Doksan küsur yaşmdayken yazmış o aşk romanını.

○ Çok uzun zamandır hayalini kurduğum bir şey var: Günün birinde burun sızlatan bir aşk romanı yazmak.
Doksanını beklemeden.

○ Aşk ve roman. Demek ikisi de beklemedeler bende. Açık söylemek gerekirse, buradan baktığımda roman daha mümkün görünüyor.

○ Aşkın hepimize bıraktığı uzun ışık...

○ Kaç ışık yılıdır aşk?
Kaç ışık yılı uzaklığında bir başlangıç? Bu gibi soruları sormanın zamanı geldiğinde okunması gereken kılavuz?

○ Dersler boş geçmesin diye âşık olan öğrenciler gibidir kimileri; yüreğin gereksiz çalışkanlığının sahibini yoracağının hesabını yapabilmeleri için yılların geçmesi gerekir. Üstelik o yıllar herkes için aynı geçmezken.

○ Belki de çoktan ölmüş olan Ophelia'yı hâlâ suyun üzerinde tutabilmektir aşk.

○ Bitmiş bir aşkın, sürekliliğini hissetmek... Onca zaman sonra onu geçen gün gördüğümde tanımladım bunu. Eve gidiyordum arabayla, Fındıklı'dan Cihangir'e çıkan yolun köşesinde bekleyen biri dikkatimi çekti önce, içim kıpırdadı, "Keşke böyle biri olsa hayatımda," diye geçirdim gönlümden, yandan görünüyordu yüzü, başım çevirmiş yolun Karaköy'e giden tarafına bakıyordu. Araba köşeyi dönerken bu kez tam karşıdan gördüm yüzünü. Biraz değişmişti ama, tanıdım. Oydu. O. Benim bir başkası sandığım aynı insan. Kalp ezberi. İçimde duran.

○ Mart 2011. Hayat bana hâlâ bir aşk borcun var.

○ Kimi dayanıklı aşk şiirleri varlıklarını dayanıksız aşklara borçludurlar.

- Vazgeçmeyi öğrenmek aşktan geçmektir.

- Aşk ve otel. Aşk içinin otelidir kimilerinin. Geceden yapılma bir zaman. Ölü müşteriler. Bir zamanlar senin olan bedenin hayalet anıları. Zaman akıp giderken geçmişin bir yerde durması, uzansan dokunabileceksin sanki bir zamanlar senin olan her şeye. Kendi içinde kiracı durur gibi bir zamanlar aşk dediğin otele.

- İnsanların çoğu, çocukken kendisine yapıldığına inandığı tüm haksızlıkları unutturacak kadar büyük bir aşk bekler hayattan. Hayatla kurdukları "borç alacak" ilişkisini aşk sanırlar.

  O kadar çok şey aşk sanılır ki hayatta; sırf bu nedenle bile aşkın tanımlanamaz hale gelmesine şaşmamak gerek.

- Aşkı belli dozda suçlulukla harmanlarsan ömür boyu sürer demiş birileri... Herkes aşkındaki suç payına baksın.

- Bazı kalpler aşk değil yara arar; aşk onları yaralarına götüren bir yoldur yalnızca. Tercihli yol.

- Aşk bir gün soğur, ama nefret hiç soğumaz.

- Yıllar sonra onda bunu gördüm. Benimle baş edemeyince nefrete sığınmış. Kapkara bir is içinde. Bazı kalplerin nefrete ne kadar yatkın olduğunu gençken anlayamıyorsun.

- İçini yüzyıl kanatacak kadar büyük bir aşk istiyor insan, üstelik hayatın dakikalarla ölçüldüğü bu çağda.

- Hayatın yalnızca bize aşikâr olan yanını seçebildiğimiz, örtük şeyleri kavramakta zayıf olduğumuz dönemlerde, aşk değil ama aşk yerine geçen duygularla idare ederiz.

- Kimi yönetici ruhlu insanlar, kazara âşık olduklarında aşklarını adeta bir "kriz yönetme masası"nda yaşarlar. Bu süre içinde karşı tarafa yaşattıkları ise apayrı bir konu!

- "Hayatta" olduğu gibi "aşkta" da mağdur olması imkânsız insanların kullandığı mağdur dili, yaptığı mağdur rolü insanı aşkın her çeşidinden soğutmaya yeter.

- Bunların yazar, şair, şarkı sözü yazarı olan çeşitlerini ve onların memleket boğan sözlerini düşünün bir de!

- Yaşlılık insanları birbirine benzetir; aşk da biraz öyledir, bir tür dünyanın dışma sürülme, her şeye oradan bakma hali.

- Aralarındaki farka gelince: birinde dışarıda kalmanın serinliği, diğerinde dışarıda durmanın esrikliği.

- Büyük aşkların cin çarpmış sularında çırpınan küçük insanlar; çabuk başlatılan fırtınanın erken ve kaçınılmaz sonu. Kendi cüssenin üstünde su yutmak.

- Boğulup gitmelerinden daha kötüsü: Bu kez de cankurtaranlarına âşık olmalarıdır.

○ Neden yakın kalpler uzaklarda oturur?

○ Bir aralar bu adı taşıyan bir metin yazmaya koyulmuştum bu kitap için; sonra bir gün öğrendim ki geçmişte birkaç şarkısına Türkçe söz yazdığım Haris Aleksiyu da bu adı taşıyan bir şarkı yazmış. Bu hoş rastlantının çapraz ışığı bana yetti, o yazıyı yazmaktan vazgeçtim, ne de olsa asıl ve temel olana işaret düşülmüştü: "Neden yakın kalpler uzaklarda oturur?"

○ Kader aradığı kişiyi insanın karşısına her seferinde kapı komşusu olarak çıkarmaz. Uzakları yakın etmek düşer size. Haritaları seviniz.

○ İnsan gençken araya yalnızca mekânın girdiği ayrılıkları tanır, araya zamanın girdiği aşkları tanıması içinse yaş alması gerekir. Çünkü yaşlanmak, zaman tanıma sanatıdır.

Aynı zamanda: Kendine ve başkalarına zaman tanıma.

○ Bu anlamda sabır, vakti azalmış insanlara hayatın verdiği cezadır.

○ Kalbimin kayıp çocuğu. Yokluğunun sessiz gücü içimdeki boşluğu dolduran.

○ Kayıp çocuklarım için: her birinizden kalan kırık hatıra parçalarıyla onarılmış bütünlük: benim altın kâsem: tapınağımı bekleyen gölgeleri görünmez şövalyelerin. Ruhlarını giyindiğim dervişlerin. Ömrümün sayfalarında gizleneni bulmak yeniden.

Bir yaştan sonra belki de aşk yalnızca budur.
O eski altın post.

○ Aşktaki yalnızlığı herkes tanımaz. Aşkı da, yalnızlığı da dibine kadar tanıdığını sananların yanıldığı konulardan biri de budur. Aşktaki yalnızlık, gücünü ümitsizlikten alır. Karşılıksız aşkın gücü hiç hayal kırıklığı yaşatmamasıdır insana. Onu günün birinde kazanmak ümidiyle beklemiyorsanız, sadece ümitsizce bekliyorsunuz demektir. Bu da iyi bir şeydir. İnsanı tüketen ümit ederek beklemektir çünkü.

○ Ümitsizliğin zenginleştirici deneyimlerinin insanda nasıl bir iç güce dönüştüğünü aşktaki yalnızlığı tanıyanlar bilir. Ama sonuçta herkesin bildiği kendine. Ben sadece yazıyorum; söylediklerimden hanenize ne düşerse.

○ Hayatta kalpleri aynı şeylere çarpan kişiler birbirlerini severler belki, ama yazık ki birbirlerine âşık olmazlar. En azından birçoğumuz için öyledir. Aşkımızın öznesini harekete geçiren kimya çoğu kez "yabancı" olandır. Öteki'nin çekimine kapılırız, benzerimizinkine değil. Kalp yakıtı. Yabancı madde. Mıknatıs taşı.

○ Maddenin yükünden kurtulmuş aşk yoktur. Platonik olanı bile maddedir.

○ Çünkü, Platon'un gölgesinden yapılır.

○ Bazı insanları aşk bile güzelleştiremez.

- Eninde sonunda aşkı da kendilerine benzetirler çünkü.

- Hayat hep sizi sahip olduklarınızla cezalandırır. Kalbi fazla olanların canı daha çok yanar.

- "Yeni bir aşk" diye tanımlananların çoğu eski aşka bir ithaftır.

- Bazı aşkların çocukluğumuza, ana-babamızla yaşadıklarımızın içimizde hiç eskimeyen o yoğun karmaşasına duyduklarımıza bir ithaf olması gibi.

- Aşk geçmişi tekrarlama sanatıdır.

- Ama bilindiği gibi herkes iyi bir sanatçı olamaz.

- Yinelemekle aşılmayacak bir gerçek: Kimileri için aşk bir yenilenme/yenileme deneyimidir. Bir öncekinde yapılan yanlışların, hataların, kusurların şimdi ve bu sefer telafi edileceği sanılan yeni bir ikinci alan olanağı. İkinci hayat. Belki de hayatın ikincisi yoktur.

- Belki de bir kez âşık olup canı yananlar bu nedenle bir daha âşık olmazlar, ikincisi olmayan bir hayatı kesinleşmiş bir ölümün bilgisiyle yaşarlar.

- Reenkarnasyona inananlarla inanmayanlar arasındaki farkı andıran bir durumdur bu.

- Kaç ışık yılıdır aşk? diye sormuşum yukarılarda bir yerde. Derken ışık hızının aşılmış olabileceği bildirildi fizik araştırmalarının mabedi sayılan İsviçre'deki CERN'den.

- Kabul görmüş fizik yasaları bile bu kadar çabuk demode olurken, aşkı nasıl güncelleyeceğiz? Bütün bu sözler nereye gidecek Einstein?

- Ey ruh! Geldiysen üç kere göğsümün tahtasına vur! CERN'den haber aldık diyelim buna.

- Yazılı tarih ayrılıkların tarihidir, aşkların değil. Aşk suya yazılandır, havaya karışan. Kayıt, kayıp demektir. Kaybm kaydını tutar yazılı tarih. Yazı ayrılıkla başlar, kopmayla. Bütün kopmalar gibi acısına tutanak arar. Yaza yaza.

- Yıllardır niye elimden kalem düşmüyor sanıyorsunuz?

- Aşkın mutlulukla ya da mutsuzlukla bir ilişkisi yoktur. Aşk, aşktır. Varsa da gelip geçici bir haldir bu, kendi varlığı gibi. Zamanın size gülümsemesidir aşk. Tadının çıkarılması, keyfinin sürülmesi, ardından yasının tutulması neyinize yetmiyor?

- Gözbağı değil aşkbağı... Kimine körebe, kimine açık gözlerin rüyası.

- Her şey nasıl uyuyup, nerede uyandığına bağlı.

- Aşkın konuştuğu bütün diller hem anadildir, hem çeviri.

- Aşkın seni yeniden yaratmasına izin ver, kendini ona bırak, belki o zaman ortaya çıkar varoluşun kilidinde saklanan.

- Aşkın sanat hali hiyerarşi gözetir. Yüksek kültür ürünleri popüler kültür ürünlerindeki aşk içeriğini küçümser. Duygular, duyarlılıklar, etkilenmeler; aşkın yaşama geçme halleri, davranış ve eyleyiş biçimleri sınıflandırılır, etiketlendirilir. Küçümseme ve yüceltme çeşitleri üretilir. Arabesk, taverna, fantezi müzik şarkılarının anlattığı aşklara, âşıklarına burun kıvrılırken, diyelim Aragon'un Elsa'ya aşkı pek haysiyetli bulunur. Aşk acıları, ağrıları sınıflandırılır. Oysa çekenler için acı acıdır, ağrı da ağrı.

- Ayrıca Aragon'unkinin aşk olduğuna bir gün bile inanmadım.

- Geçmiş yalnızca hatırlananlar değildir; önemli bir bölümünü de hayal edilenler oluşturur. Bellek büyük bir restorasyon alanıdır, aşk anıları da fazlasıyla payını alır bundan.

- Bu yüzden aşk bazen bir hatırlama biçimidir.

- Dil bilmeyen aşkları ne yapacaksınız?

- Aşk çoğu erkek için "mizah", çoğu kadın için "dram" konusudur. Her iki cins için de "trajedi" olma konumunu gün günden kaybetmektedir. Çağımızda niçin tragedya yazılamadığına bir gerekçe daha. Oyuncular yok ortada.

- Sıradan bir görünüşe, sıradan duygulara, sıradan düşüncelere, sıradan değerlere, sıradan ölçülere sahip insanlar için aşk her zaman değilse de pek çabuk mizah ve eğlence konusu olur.

- Sıradan insanlar "gerçek hayatın" ev sahibi olarak görürler kendilerini ve aşkı hayatın içinde gelip geçici bir kiracılık hali olarak hafiften küçümserler.

- Bir zamandır Anadolu Hisarı'ndaki yeni evimdeyim, bakıyorum edebiyat tutkusundan başka pek bir tutku kalmamış içimde, aşk çıkagelirse bir gün kapıya bir not iliştirmekten fazlası gerekiyor belki de.

- Ressamların modelleriyle kurduğu ilişkiye benzetirim bazı insanların aşklarını. Karşılarına oturttukları kafalarındaki resme modellik ettiği sürece sevilirler. Resim tamamlanana kadardır aşk.

- Modelin kendisi değil resimdir sonrası.

- Natürmort ressamlarıyla bedeni resimleyen ressamların aşka mesafesi nedir? Aşkı nasıl alırlar karşılarına? Karşılaştırılabilir bir mesafe var mıdır aralarında?

- Bazen onu birine anlatırken fark edersin âşık olduğunu. Bazen de anlata anlata âşık olursun. İyi anlatıcıların dikkatli olması gerekir.

○ Alınyazısını kamaştıran güneş. Zaman, ne zaman gülümser kaderinize? Üç boyut birden dalgalanır sanki geçer gibi başka bir boyuta.

Kaderin nihayet onu karşınıza çıkardığı an mıdır bu? Yıllardır beklediğiniz o mudur?

Oysa asıl karşılaşma beklenti ve yanılgı arasındadır çoğu kez. Oyuncusu olduğunuz oyunun seyircisi olmak kalır size sonra, daha sonra.

○ Yeniyetmeliğimiz, ilk gençliğimiz sırasında etkisi altında kaldığımız romanların, filmlerin, öykülerin, şarkıların hâlâ inanılacak bir yanı kalmış olduğunu kanıtlamak istercesine tutar günün birinde âşık oluruz yeniden. Zamanda yolculuk etme isteğidir bu. Yeniden genç olmak. Yeniden taze heyecanlar duymak. Sonunu söylemeyeceğim.

○ Aşk belki de bir teselli çeşididir. Neye olduğunu bilmediği bir şeyle yaralanmış olan ruhu teselli etme çabası... Ruhu beden dindirir.

○ Aşk bağnazlıktır; her anlamda.

○ Yasal aşk yasak aşk yakınsak ıraksak göz açı mercek pembe gözlük at gözlüğü hepsi de zamana saçılan aşk malzemesi...

○ Mutlu aşk yoktur. Mutlu aşk vardır. Aşk zaten yalandır. Aşk her zaman vardır, olacaktır. Aşk diye bir şey yoktur. Hayır, vardır. Aşk güzeldir. Kötü olan ayrılık. Hepsi boş laf! Hepsi boş laf bunların. Bir gün ya çıkagelir hayatına, ya gelmez.

Herkes kendi yaşadığını, herkesin yaşadığı sanır.

○ Dahası ve kötüsü, bir insanın, herkesin kendisi gibi yaşaması gerektiğine inanmasıdır.

○ Kendi âşık olmayanların, olamayanların aşka ve başkalarının aşkına bağnazca inançsızlıklarına ne demeli peki? Aşk reddedilirken de bağnazdır.

○ Aşk ve sürgün. Aşkın bir sürgünlük hali olduğu düşünülür. İnsanın kendine sürgünü müdür, kendinden sürgünü mü peki? Sürgünün de mutlağı yoktur elbet, aşkın olmadığı gibi.

○ Bir aşkta düşmanlığın ayak izleri belirmeye başladığında artık başka bir hikâye başlıyor demektir.

○ Yolunda gitmeyen şeyler eski gölgeleri çağırır, aşkta ilk beneklenmelerde saklıdır sonradan olacakların çoğu...

Oysa gözlerimizi kırpıştırarak uzaklaştırmaya çalışırız gözümüzün önünde benekleneni...

○ Elde etmek ile elde edilmek üzerine kurulmuş rollerin, kimliklerin, ilişkilerin sahte hayatı, sahte kalbi, sahte aşkı... Birbirlerinde sınadıkları gücün önce kendilerini öldürdüklerini bilmemelerinin beyhude avcılığı... Sonradan anlatacakları hikâyelerde çapkınlıktı, aşktı, evlilikti, başarıydı, hayattı sandıkları... Yıllar sonrası için bile şimdiden ekşimiş hikâyeler... Dilde, kalpte, akılda boş meşguliyet... Ne çok insan bunlarla vakit geçiriyor.

○ Bazı aşklar için şu söylenebilir: Bu yaralar aşktan değil, ana babalarımızla yaşadıklarımızdan. Onların birbirlerine açtıkları ya-

ralardan kalma eski tanıklıklar... Kalpteki, ruhtaki her derin izin üzerinden gitmeyi aşk sanmaktan başlayan çoğaltmalar.

○ Aşkın gücü karşısında bazen şöyle demek de mümkün: Bu aşk bizim verdiklerimizden daha çoğunu hak ediyor; biz ona yetmiyoruz.

○ En kötü formüllerden biri de şudur: Eski ruh, eskimiş enerji, yorgun hayat bilgisi ve yeni bir aşk beklentisi.

○ Gene de çok kötümser olmamak gerek: Bazı aşklar kalp iyileştirir.

○ Tıpta cerrahlarla kasapları tahmin edebileceğiniz nedenlerle ikiye ayırırlar. "Aşkın gözyaşlarını" dökenlere kalbin bir kas olduğunu hatırlatma gereği duyanlar her an ellerinde bir satırla yaşamayı hayatın gerçeği sananlardır.

○ Gün günden bilgeleşen bir ümitsizlikle sevmek birini. Bambaşka bir uzaklık birimi.

○ Bu aşkın geleceği bir öncekinin geçmişinde ölmüş. Nesini yenileyeceksin?

○ Aşk niyetiyle yaşadığımız bazı kısa heyecanlar kalbimizin yerinde durup durmadığını anlamak içindir.

○ Ayrılıktan sonra aşk acısını zinde, hatıraları diri tutmaya çalışmak bir sadakat belirtisi sayılabilir mi? Biten bir ilişkide kendine

aşkına duyduğun sadakati sürdürmek. Aşk artık seninle onun arasında değil de, seninle kendi aranda bir mesele olmaya başladığında.

- Aşk, birçok insanın hayatının felakete uğramış kısmıdır, böyle olmasa da buna inanırlar.

- İnsan hayatının birçok konusu varken, birçok insan sadece aşk hikâyelerini "hayat hikâyesi" sanır.

- Aşkın öğrettiklerine "kendini koruma bilgisi" denir. Ne yararı vardır, diye sorulacak olursa: kazasız belasız yaşamak için bir tür yedek güvencedir. Kendi adıma, son yıllarda bu korumayı abarttığım söylenebilir.

  Sonuç: Gerçekçi bulunan şeyler her zaman doğru olmayabilir.

- Aşk acısını hafifletmeye çalışırken yapılanlar nice ayrıntıyı ve anıyı da beraberinde soldurur. Her ayrılık bir tür bellek kaybıdır.

- Aşk sessizlikleri. Her zaman seslendirilmeleri gerekmez.

- Türkçede, "Transandental" sözcüğüne karşılık olarak "aşkınlık" sözcüğünün kullanılması hoşuma gidiyor. Varoluşu, tefekkürü aşkla ilişkilendirdiği gibi, aşkın bir aşkınlık hali olduğunu çağrıştırıyor; böylelikle aşkı aşmayı da düşündürüyor insana. Varoluş eşik atlıyor.

- Vücudumuzda kalbi aşkın ikametgâhı bilmek rastlantı olmasa gerek. Biliyorsunuz, beyin öldükten sonra vücut bir süre yaşar, ama kalp durduğunda hayat da durur. Demek doğru adres seçilmiş. Birdenbire eskilerden bir şarkı: "Vücut ikliminin sultanı sensin."

- Aşk ve soğukkanlılık. Bir araya gelmesi en zor ikili.

- Oysa Aristoteles, vücudun en soğuk unsurunun beyin olduğunu söyler. Aynı zamanda beyni aşkın merkezi olarak görür. Dünyanın çekirdeğindeki kor ile buzulların ilişkisine kadar götürür bu insanı.

- Kimileri için aşk sık sık güncellenmesi gereken bir şeydir. Kopyalama, yedekleme, belleğe alma işlemi. Bir ihtiyacın abartılmasına her zaman aşk denebilir mi?

- Aşk, borç değildir. Ödeyemezsiniz. Her seferinde eliniz iç cebinize gitmesin.

- İç cebi demişken: Bazı ilişkiler kalple cüzdan yakınlığı üzerine kuruludur. Sahipleri önce kendilerini, sonra diğerlerini "aşk" etiketiyle yanıltmaya kalkarlar.

- Otantik gerçek, otantik gerçeklik diye bir şey yoktur. Gerçeklerimizi biçimleyen, belirleyen büyük ölçüde var olduğumuz koşullardaki bakış açısıdır. Aşk da otantik bir gerçek değildir. Bu anlamda sorgulanamaz. Dolayısıyla aşkın gerçekliğine değil kur-

gusuna, kurgulanma biçimine dair kuşkularınız, inançsızlığınız olabilir. Hem unutmamalı ki inançsızlıklarımızın çoğu "hakikat" adına değil, bizim inandığımız "bir başka kurgu" adınadır.

○ Kant, *Salt Usun Eleştirisi* kitabında gerçekliğin nihai özünün bilinemeyeceğini söyler. Sizin bildiğiniz niye nihai gerçeğin özü olsun?

○ Protez kalpler, takma aşklar, ucuz şarkılar... Birçok kişinin hayatı. Sonrası ayrılıklar, boşanmalar, pay kavgası.

○ Aşk, risktir. İnsanların çoğunun, daha çok da erkeklerin korktuğu, aşkın, insanın kendisini riske atmasını gerektiren bir süreç olduğudur. Bu biraz da neye risk dediğimiz, neleri risk almak diye gördüğümüze bağlıdır. Duygularımızın çoğu korkularımızın boyunduruğu altındadır. Korkunun hayatımızdaki biçimleyici gücünü ve seçimlerimizdeki önemini küçümsüyor ya da yeterince görmüyoruz.

○ Aşk üzerine konuşulduğu kadar korkular üzerine de konuşulabilse ya...

○ Özellikle "Allahtan başka hiçbir şeyden korkmayangillerden" olan erkekler diğer korkularından konuşmaktan çok korkarlar.

○ Herkesin ömründe aşka ayırdığı en az birkaç ay olmalı. Kuru, sıcak mevsimler; katı ve soğuk kışlar için.

O Bazı kalpler yorulur, bazı kalpler uslanır/ yaşlanır bazıları/ bazıları paslanır./

Aşk artık hatıradır.

Oturduğum kafede birden aksak ritmli bir şarkı sözüymüş gibi kendiliğinden söyleyiverdim bunları. O an içimi harekete geçiren neydi, bilemedim. Kapıldığım dalgınlıkta kendi kendine kımıldayan hatıralar belki de... Bazen onlar bizi birdenbire yakalar. Aklımızda yokturlar o an, ama içimizde hep vardırlar.

O Aşk üstüne yazılmış kimi kitaplar –özellikle düşünürler tarafından yazılmışsa– kimi zaman "felsefi gösteriler" haline gelebiliyor. Beni bu konuda daha çok hayatla beslenmiş düşünceler, yaşanmışlıkların bıraktığı izler, yorumlamalar, gözlemler, saptamalar ilgilendiriyor. Elinizdeki bu kitabın da biraz böyle olmasını istedim. İçinde sokağın tozu olsun. Dalından düşen yaprakları. Kendiliğindenliğin, rasgeleliğin avareliği... Aşkın sarsaklığı.

O O aşktan geriye ne kaldığı sorusu. Her zaman ağır soru.

O Aşkın nereye kadar gideceği bilinmez. Buyurun, korkmak için bir neden daha.

O Bedel ödenmiş aşklarda işler kötüye gittiğinde taraflar birbirini suçlamaya başlar. Kaçınılmazdır bu. Geçmişin sizi takip etmesine izin vermek istemiyorsanız, zamanında ödediğiniz bedeli unutacaksınız. O da unutacak. Bunun baştan kabullenilmesi gerekir. Sonrasında borç giderek katlanır çünkü, alacak da...

O Schopenhauer, "Birbirlerini en çok büyüleyenlerin birbirlerini en çok tamamlayanlar olduğunu" söylediğinde iki temel olguya

dikkat çekiyor olmalı: boşluk diyebileceğimiz bir noksanlık ve büyü. Boşluğa büyü yapmak bir tamamlanma hali midir? Aşk ve aşka benzeyen kalbin bütün edimleri boşluğa büyü yapmak mıdır?

- Birdenbire *Şairin Romanı*'ndaki "Boşluk ve kapılar"ı hatırlamak! İnsanın yazdıklarıyla kurduğu aşk ilişkisi bambaşka bir kapıdır, eli kalem tutanın eli kolay gitmez o kapıyı açmaya. Ardında bir zamanlarki kendi vardır.

- Aşk gibi yazı da boşluğu örmektir belki.

- Oyun, bedenin felsefesidir. Aşk ona ayak uydurur.

- İlişkiniz uygar olabilir, ama aşk uygar değildir. Evcilleştirilememiş doğasına geri döner.

- Tekrar söyleyeyim: Aşk evine döner.

- Sen aklınla ne düşünürsen düşün, kalbin kendi hafızası vardır.

- Senin unuttuklarınla onun hatırladıkları... Kayıt farklılığı... Aynı aşkın içinde barınır.

- Aşk bir disiplindir. Birçok insanın aşkta başarısızlığı, onun aynı zamanda bir disiplin olduğunu bilmemesinden kaynaklanır. Aşk kalbe itaat, ilişkiye itina disiplinidir.

- Aşk "star sistemi" kaldırmaz, hele bir deneyin!

- Büyük laflar etmek aşkınızı büyük kılmaz. Siz ne derseniz deyin, hayat boyunuzun ölçüsünü alır.

- Aşkınızın büyüklüğünü sürekliliğiyle ölçmeyin, bazı şiddetli depremler kısa sürer. Ne kadar sarsıldığınızı hatırlayın.

- Bazı aşklar kendi şiddetine dayanamaz, kendinin altında kalır.

- Ne kadar çağdaş terimlerle uysallaştırılsa da aşkın vahşi yanı... çıkagelir; ne kadar gündelik terimlerle adlandırılsa da aşkın vahiy yanı... bilinmeyendir.

- Bazı aşklar bedenlenmiş enerjidir. Yani bedeni bahane bilir. Bu yolla kendini açığa çıkaran enerji serbest kalır. Kendine aşktan bir zaman yapmıştır. İnsanın ömrüne armağan ettiği hikâyedir aşk. Sonrası ölü yıldızlar. Âşıklar göğe bakar; sebepsiz değildir bu. Ölü yıldızlar kendilerini bizimle hatırlar.

- Ancak özgür ruhlu insanlar bir "aşk ahlakına" sahip olurlar; diğerleriyse yalnızca "strateji" geliştirir, oyun kurar, hamle hesaplarlar. Böyle bir oyunda kaybetmenin de kazanmanın da bir önemi yoktur aslında; onlar var sanırlar.

  Çoğunlukta oldukları için haklıdır sanılırlar.

- Hayatta bir aşk karşılığı karşımıza aldığımız şeyleri düşünün. Yerinmek gereksiz. Asıl "Değer mi?" sorusunun bir karşılığı

yoktur. Bilemeyiz çünkü. Bazen bildiğimiz de olur. Öğrendiklerimize sayarız.

- Geçmişte kalmış bir aşkı sonradan edinilmiş değerlerle tartmanın kimseye bir yararı yoktur. Yaşadıklarınıza sayın.

- Aşka susamış insanlar, dişlerini ilk buldukları kişide bilemeye başlar. İki tarafın da dikkatli olması gerekir. Gecikmede birikenler. Telaşın hızı. Erken sonlar. Gerisi malum.

- Aşkta dişi kamaşanlar vampir soyundan gelir; kan almadan bırakmazlar.

- Bazıları sevgili değil, kendine duyduğu hayranlığa ayna ararlar. Kalplerinde pamuk prensesin üvey annesi ve aynası yaşar.

- Trafik kazalarında hep öndeki ya da arkadaki araba suçluysa, aşkta da hep karşı taraf hatalıysa bir durup düşünmek gerekir, değil mi?

- "Aşk sizce nedir?" gibi bir soruya yıllar yılı "Aşk bir sudur, iç iç kudur," şeklinde karşılık vermiş insanlardan herhangi bir konuda, herhangi bir şey ümit edilebilir mi?

- Aşk sessizlikleri...

- Gereğinden fazlasını söylemek korkusu âşıkların çoğunu dilsizleştirir. Hiçbir şey söylememeye saklanırlar.

Karşıdaki sorar:
– Ne düşünüyorsun?
– Hiç.
– Hiç konuşmuyorsun?
– Ne söyleyeyim?
– Bilmem.
– Bir çay daha?
– Olur.
Aşk saklanır.

○ Aşkta sessizliklerin tadını ancak kendi içinde çok yol almışlar çıkarır.

○ Aşk ve elma
Âdem. Havva. Elma. Elmayı ısırmak. Dilini ısırmak. Dil'i ısırmak. Isırılmış dilden aşk yapmak. Dildeki tüm sürçmelerin ata anısı. Söylemin kanaması. Sonra aşk dili. Aşk diliyle bakmak, konuşmak. Elmanın diliyle konuşmak. Arzu ve iştah. O gün bugün dünya hâlâ tasvir, hâlâ elmadaki çekirdek. Yasak payı.

○ Aşkın arzu payı, oyun payı, şiir ve hakikat payı; gizem, büyü, tutku, cinsellik payı; ötekilerle çoğalan payları aşkın. Bütün bunların arasında (ortasında) kendine yer bulmaya çalışan âşığın şaşkınlık payı. Aşk kendi içinde pay kavgası.

○ Sen daha elmayı dişlemeye çalışırken elma çoktan yiyip bitirmiştir seni. "Yaratıldığın zaman" ile "yarattığın zaman" arasındaki boyut farkına say elmayı idrak payım. Varoluş dediğin şey kolay mı?

- Yıllar önce yazmıştım "Elma ile Yılan" şiirini. *Kum Saati* kitabımda yer alır. Kendi ağacımdan başıma düşen elmayı anmanın yeri, zamanıdır.

- İnsanlık tarihi biraz da temalara duyduğu aşkın tarihidir. Bunu en çok tarih, edebiyatlaştığında anlarız.

- Isırdığı elmanın kanı damarlarına karışan ilk insanın anısı. İlk ısırık aynı zamanda vampirliğin doğuşunu simgeleyen ilk eylem sayılabilir mi?

- "Herkesin elmasında kendi diş izleri" demiştim "Elma!" şiirimde oda, poster ve şeylerin kederi arasında.

- Geçmişin anılarıyla terbiye ettiğimize inandığımız kalp, bizi daha iyi bir aşka hazır olduğuna inandırır. Artık ne kadar kandırabilirse...

- Etki gücü yüksek aşklar, sahiplerini değiştirebilir. Çoğu zaman da istemedikleri yönde.

- Aşk acıları, aşk ıstırapları sahici ve gerçek olup, bunu söz ve davranışlarıyla ifade edişleri, gösterme biçimleri sahte olanlar karşısında bir tür çaresizlik duyarız. Tıpkı bazı güzel şiirlerin özentili bir biçimde seslendirildiklerinde ucuz, bayağı şeylere dönüşmesi gibi bir durumdur bu.

○ Şartlı tahliye edilmiş bir mahkûm gibi sevgilisinin sürekli denetiminde yaşamayı seçenlerin, bu durumdan hoşnut olanların bağımlılığını düşünün.

Her beraberlik gücünü aym şeylerden almaz.

○ Aşkların çoğu "devamsızlıktan" sınıfta kalır.

○ Hemen her aşkta zamanla geride kalan biri olur. Birlikte çıkılmış yolların yazgısıdır bu.

○ Bu konuda yüksek topuklu ayakkabılarına karşın kadınların adımlama gücü ve kararlılığı yadsınamaz.

○ Aşk dokunulmazlıkların kaldırılmasıdır. Sınır ihlalleridir. Bazen alçak eşikli, bazen şiddetli çatışmalardır. Birdenbire kendi mahreminde yabancı olmaktır. Böyle durumlarda aşk kendinden kovulmaktır.

○ Evde kalmış kalpler vardır. Evlenmiş olmanın bile evde kalmış olmaktan kurtaramadığı kalplerdir bunlar. İzledikleri aşk filmlerine iç geçirir, "Güzeldi," derler. Uzak bir manzaranın tehlikesiz tadını çıkarıp eve dönerler. Kaldıkları eve.

○ İlk aşkın asla tekrarlanamayacak acemiliği. Ömür boyu unutulmayan biraz da budur.

○ Gövdede kopmuş bir kolun, bir bacağın, bir organın hayali karıncalanması gibidir bazı eski aşk anıları... Olmayanın sızısı... Artık olmayanın.

○ İsyana yatkın kalplerin harı... Kendi çıkardığı yangında ilk neyi kurtaracak? Hardan, isyandan, yangından geriye ne kalacak?

○ İnsanların çoğu bir kişinin ardından değil, bir öykünün ardından koşarlar. Kendileri için kurdukları bir öykünün.

İnsanın yaşamına bir "öykü" kazandırmak istemesi anlaşılır bir şeydir kuşkusuz. Hangi öyküyü seçtiğiniz, hangi role aday olduğunuz, seçimleriniz doğrultusunda gereken kişisel malzemeye ve niteliklere sahip olup olmadığınız soruları yedekte ve pusuda bekler. Aşkından mitos, kendinden kahraman yaratmaya çalışan; bunun için olayları, durumları, karşılaşmaları, tesadüfleri, kısacası hayatı zorlayan kişilerin hakikilikleri sorgulamaya açık durur hep. Sonrası kayıplar, gecikmiş sorular, hayal kırıklıkları... Bildiğiniz şeyler işte!

○ Yaşamla tartılmamış hayal gücünün esiri olmak, bir bakıma hayal kırıklığı hazırlığıdır. Öykünün de, aşkın da bir günahı yoktur.

○ Aşk yaşamının kırıntıları... Kendi ormanında Hansel ile Gretel olmak.

○ Bir zevk olarak âşık olmak. Bazılarının yaptığı tam da budur.

○ Sırf meraktan âşık olan insanlar tanıdım. Yargılayacak değilim.

○ Aşkın arşivinde her şey bulunur. Örneğin, aşk cinayetleri. Başlı başına bir katalog. Sayısız gizli belge.

- Sonra aşk intiharları; kavuşamamanın ya da konuşamamanın tarihinde sahipsiz gölgeler, zamanın erken düşen yaprakları. Yakıştırmalı hayat hikâyeleri.

- Aşk, kopuşlarla ilerleyen kesintisiz bir süreç... İnsandır ölümlü olan, bilinçdışı ölümsüzdür. O yüzden âşık olur, inanır, kanar. Her iki anlamıyla da kanar.

- Aşk bize hayatı yeniden keşfetme gücü verir. Belki de en büyük yararı budur.

- En evrensel dil "arzu"dur. Her dile çevrilebilir ve her dilde karşılığı vardır. Çeşitli uyruklar altında ortaya çıksa da aşk, onun kütüğüne kayıtlıdır.

- Aşk bazen sürdürülmüş metafordur. Israrınıza bağlı. Israr gücünüze... Bir de metaforları ne kadar sevdiğinize.

- "Gerçek yaşam asıl şimdi başlıyor," deriz yaşamımızın bir evresinde. Nerdeyse her kırılma, kopma sonrasının demirbaş repliğidir bu. Oysa yaşananların ya hepsi gerçektir ya hiçbiri. Bir zamanlar duyduğumuz aşktan uyandığımızda, "Gözlerim şimdi açıldı," deriz. Ya da inançlarımız köklü bir değişikliğe uğradığında... Yaşam sürekliliktir halbuki; bütün değişkenleriyle içimizde akıp duran bir ırmağın debisiyle.

- Sonsuz sanılan aşkların hacmi "şimdiki zaman"dır. Sonsuzluğu ondan geriye kalanlar sağlar.

- Gelecek korkusunun kurbanı olmuş aşklar... En çok onlara acırım.

- Aşkın hep bir yanılsama oluşundan söz ederler. Ya onun beraklaştırıcı gücü? Âşıkken dokunduğumuz, kokladığımız, duyduğumuz, gördüğümüz dünya?

- Her aşkın bir coğrafyası vardır. El ele dolaşılan yerler, gidilen mekânlar, buluşma noktaları, köşe başı, sinema önleri, ağaçlı yollar, parktaki bank, çayevinde köşedeki masa, sahildeki balıkçı, kumsaldaki plaj şemsiyesi. Her şey bittikten sonra bile harita. Hatıraların define haritası.

- Aşkın önceden belirlenmiş hakları yoktur. Biz varsaydıklarımız üzerinden mücadele ederiz. Her aşkın kendi haklarını yaratmasına izin vermek için sahip olunması gereken iki temel özellik vardır: bireysellik ve temel bir özgürlük anlayışı.

- Âşıkken saatler çalışmaz. Zaman sabitlenmez. Aşkın manyetik gücüdür bu. Zaman sorunsallaşır.

- Aşkın gerçeklik kaybı olduğunu söylerler; doğrudur. Çünkü Aşk Hakikat'le uğraşır.

- Âşıkken kainattan haber alır insan...

- Zulüm ve kahır devirlerinin içinden geçiyor, ruhumuzun gücüne karşı kurulmuş tuzaklarla dolu bir çağda yaşıyoruz. Aşk bu yüzden geri kalıyor.

- Aşk ve dava.

- Dava insanlarının daha iyi âşıklar olacağına inandığımız zamanlar. Aşk kadar hatıra.

- Aynalıçeşme'deki evimde aşksızken bile âşıktım: Istanbul'a yeni gelmiştim.

- Bir şarkı sözü: "Bu şehirde ne varsa hepsi sana benziyor."

- Aşk değer üretmelidir bence. Kendi değerlerini üretebilmelidir. Bittikten sonra bile değeri kalır geriye.

- Aşkın da mirası vardır.

- Aşk ile astronomi arasında bir ilişki olmalı. Henüz keşfedildiğine inanmadığım bir ilişki.

- Varsın hiçbir yere çıkmasın bu yol. Gene de çıkmaya değmez mi?

- Aşk hissi uyandıran ama aşk olmayan durumlar... aşkolsun!

- Gerçekliğin simgeleriyle simgelerin gerçekliği arasındaki salınım... aşkın doğasındaki salıncak...

- Aşka varmak için kinin geçidini aşmak gerektir. Kindar yürekler için bütün duygular sorun yaratır.

- Aşk ruhun cüretidir.

- "Nakdîne-i cân olsa da kaçmam bedelinden" denmiştir. Sözcükleri sadeleştirilenin içeriği sadeleştirilemez.

- Aşkınızdan bir kurum yaratmaya çalışmayın. Yaşamda birçok şeyi öldüren bürokrasi aşkı da öldürür.

- Bazı şairlerin, şarkı sözü yazarlarının ve benzerlerinin bir firmanın "mümessili" gibi "Aşk Temsilcisi" olarak ortalıkta gezinmelerinin aşka yaptığı kötülük! Saymak, duymak, görmekle bitmez.

- İbret alınacak hiçbir aşk hikâyesi yoktur. İyi bir hikâye olup olmadığına bakmalı yalnızca.

- Aşk bir parçalanmayı getirir beraberinde. Önceki yaşamınızın algısında olmayan birçok şey radarınıza girmeye başlar. Gündelik kalıpların, size öğretilenlerin, alışkanlıklarınızın çatırdadığını duyarsınız. Herkes sonuna kadar gidemez belki; ama dünyanın zemini yarılmıştır.

- Âşık olmanın gerilimini taşıyamayan insanlar ya erken kaçar, ya yaşadıklarını gündelik dünyanın diline indirgemeye çalışır ya da reddederler. Aşk dayanma gücü gerektirir.

- Âşık olmadıkları halde âşıkmış gibi yaşayanların ruh hali... rol bekleyen oyuncuları hatırlamak. Hayat: Artistler Kahvesi.

- Karşı tarafın sınırlarını kendi sınırların kabul etmek aşka ömür katar. Sınır her zaman özgürlük kısıtlayan bir şey değildir; hayat ve hareket alanı anlamına da gelir.

- İlk aşkın kederi bir yeraltı nehri gibi akar ömrü boyunca insanın; dipte, derinde. Zaman zaman uğultusu duyulur hiç beklenmedik bir zaman, hiç beklenmedik bir yerde.

- Bazı insanları tanıdıkça onların sonunda mutsuz olmak için âşık olduklarına inanasınız gelir. Aşk üzerinden mutsuz son siparişi! Mutsuzluk bu insanlarda adeta bir yeteneğe dönüşüyor; beceriye dayalı, biraz kararlılıkla kolay elde edilebilir bir yeteneğe...

- Ne kadar platonik takılırsanız takılın, aşkın hayvansal kaynağı sizden hakkını bekler.

- Televizyon seyretmiyorsunuz! Hayatınız ekranda değil. Zaman ayarlarıyla oynamayın! Bırakın zaman hediyesini kendi versin.

- Yasak aşkların günün birinde ortaya çıkmasının nedeni, eğer tek taraflıysa o kişinin, karşılık bulmuşsa tarafların salaklığıyla değil, tutkunun, doğası gereği görülmeye adanmış olmasıyla ilgilidir. Tutku görülmek ister; izbede yaşayamaz, ücrayı yurt tutamaz. Bir süre saklanıyormuş gibi yapması bile ortaya çıkmak için farklı, bilinmedik, beklenmedik yollar araması demektir. Tutku temaşadır. Kendine kırmızı ateşi perdeler ister.

- Aşkın kahkahasındaki çocukluk... Hiç mi özlemiyorsunuz?

- Her aşk kendi adasını oluşturur. Sular altında kalana kadar.

- Aşk çağımızda başlı başına bir endüstridir artık. Buyrun, kapitalizme karşı olmak için bir neden daha!

- Doğal ölüm. Bazı aşkların bitişini açıklama gücüne sahip bir söz. Bazı aşklar doğal ölümle ölür. Tıpkı insanlar gibi eceli kadar yaşamaktır bu. Başkalarına kolay anlatamazsınız.

- Aşk basit bir şeydir, karmaşıklaştırmayın.
  Aşk karmaşık bir şeydir, basitleştirmeyin.
  Yerine göre ikisi de doğrudur.

- Aşk bazı kadınlar için başrolde oynama ihtiyacı ve bunun gösterişli sanatıdır. Artık sıralarının geldiğini düşünür, spot ışıklarından paylarına düşeni isterler. Hazır replikler ve hazır sahnelerle uygun birini beklerler. "Bir elinde ayna" olanların elinden hiçbir şey kurtulmaz.

- Aşk üzerine nesnel sözler söylemeye, genel geçer doğrular bulmaya çalışmak beyhudedir. Kırk kalbin kilidini aynı anahtarla açmaya kalkışmaya benzer bu.

- Büyülenmenin vahşi bir yanı vardır. Aşkı vahşileştiren şey yalnızca tutkunun şiddeti ya da tenin tutuşması değil, gücünü büyü-

lenmekten alan karşılaşmaların tılsımıdır. İnsanı âşık eden şey büyülenmedir.

O Aşk sessizlikleri...

O En somut aşk bile bir soyutlamadır.

O Fotoğraf çektirirken ya da kalabalıklar ya da kamera karşısında konuşurken elini kolunu nereye koyacağını bilemeyen insanlar vardır. Aşk hakkında konuşurken açık ya da dolambaçlı yoldan her seferinde aşkı cinsellik yoluyla genetik üreme döngüsüne bağlayanların "eşcinsel aşk" söz konusu olduğunda ellerini kollarını nereye koyacaklarını bilememelerini de buna benzetirim ben. Kem-küm.

O Aşk da yetenek gibi ya da yaratıcılığın kaynakları gibi nedeni, niyesi fazla sorgulanmaya gelmez olgulardan biridir. Doğasında bileşen çokluğu barındırır çünkü. Birçok bileşenden ve bilinmeyenden oluşur. Şairine hayranlıkla sorulan "Bu şiiri nasıl yazdınız?" sorusu gibi tek bir cevabı vardır: "Ne biliyim!"

O Ruhunu, varoluşunu ancak kendisi bir aşkın öznesi olduğunda hissedebilmek, çok daha büyük bir noksanlığın işareti değil midir?

O Hayal gücümüzün temel hammaddeleri arasında sayılabilecek "mitos" insani bir gerçeklik, bir gereklilik olduğu kadar aşkın ve şiirin de ortak kaynağıdır. Aşk mitostan doğar. Dünyalı olan ayrılıklardır.

- Bir yığın algı birdenbire göz kamaştırıcı bir izlenim, ışıltılı bir imge oluşturmaz mı? Yedeğinde daha sonra anımsamayı kolaylaştıracak bir duygu barındırarak tüm yaşamımıza yayılmaz mı? Vazgeçilmez anılarımızı bu imgeler oluşturur. En şiddetli yaşanmış aşklardan geriye kalan bu ışıltılı imgelerdir. Ömrümüzün gizli ışıldaklarıdır onlar.

- Dilin "anahtar deliği"nden gözlenen aşk, erotizm, cinsellik ya da pornografi... yazıya, söze dökülmenin başkalaştırdıkları... Şiirin simli örtüsü, ruhun kabul kapıları...

- Aşkta hangi korkunun diğerinden daha güçlü olduğu kolay anlaşılmaz. Gerçekleşmiş korkuların geride bıraktıklarıysa sonradan durumu tamamen değiştirmiştir.

  Birçok şey film bittikten sonra anlaşılır.

- Aşkın yarattığı kaygılar. Deneyim tehlikeyi tanır. Daha önce yaşanmış yoğun bir yasın korkusu vardır sonraki aşkların başlangıç eşiğinde...

- Gereksinim duymak başka bir şeydir, gereksinimlerinizi yormak başka bir şey. Aşk gereksiniminizi bunca yormuşsanız, işiniz zor.

- Aşkın kendi güneşi vardır. Ne zaman doğacağını o bilir; siz şimdi biraz dinlenin.

- Sanatın tek hammaddesi yaşadıklarınız değildir. Her umutsuz aşktan büyük yaratılar çıkmaz. Gençlerin ve genç yeteneklerin hevesini kırmak istemem ama, ne yazık ki böyle bu.

○ Söyledim ya: Tutku her zaman seyirlik, gösterişli, kışkırtıcı bir şeydir. Bazı âşıklar tutku taşkınlıklarını sergilemeye kendilerini öyle kaptırırlar ki, aşklarından çok nasıl bir âşık olduklarının gösterisine kapıldıklarını fark etmezler bile. Kendi gösterisinin öznesi olmak halidir bu. Yaşamın başka alanlarında da görülür: Kendi sesini dinlemeye kapılıp gitmiş kötü tiyatro oyuncularını düşünün; ince duyarlılıklarını, parlak zekâlarını, nüktedanlıklarını sergilemek uğruna işlerini ve hayatlarını harcayan diğer disiplinlerden sanatçıları.

En kötü âşıklar, kendine âşık olanların arasından çıkar.

○ Aşkın da sofuları vardır. Aşk sofuları. Aşk yobazları. Onlar çevrenizdeyken taş kalpli biri gibi durmanız gerekir. Gözlerinizi bile kırpmayın yanlarında. Öylece durun. Sonra kurtulamazsınız. Ya çenelerinden ya kendilerinden.

○ Bazı aşklar insanda kötü bir "çeviri kitap" etkisi bırakır. Neyin yanlış anlaşılmış, nelerin atlanmış, gözden kaçmış olduğunu merak edersiniz. Sözcüklerin doğru seçilmiş olup olmadığından kuşkuya düşer, aslında ne denmek istenmiş olabileceğini tahmin etmeye çalışırsınız. Bunları söylenmiş sözlerden değil, yaşanan durumlardan çıkarırsınız. Sonunda keşke başka biri çevirseydi, dersiniz, daha güzel bir hikâye olabilirdi bu aşk.

○ Kimileri de aşk rehinesi olmak ister. Aşkı bir "Stockholm sendromu" gibi yaşarlar. Bu kelepçe tutkunlarını sıkılıp salıverseniz bile ilk fırsatta size geri döner; yeniden kabul edilmek uğruna ayak yıkamaktan ayak yalamaya inerler. Onlarınki de böyle bir aşktır. Sizinkinden ne daha iyi, ne daha kötü.

○ Kendine çağıran kuş ötüşleri gibi karşıdakini aşka çağırmanın yolları da herkese göre değişir. Kimileri mutsuzluğunu, yalnızlı-

ğını, bugüne dek kimsecikler tarafından anlaşılmamış olduğunu sergileyerek etkilemeye çalışır karşılarına çıkanı. Kalplerinin üzerine dilenci mendili sermişlerdir. Kurtarıcı melekler, kol-kanat gericiler, geniş pelerinliler, anaç tavuklar, yara sarıcılar koştura koştura uyarlar bu çağrıya. Sonunu söylememe gerek var mı?

- Mutsuzluğun kendine göre bir tembelliği vardır. Mutsuz âşıkların çoğu onun güvenli gölgesine sığınır. Mutsuzluk kolaydır. Hiçbir şey yapmanız gerekmez.

- Kavram suistimali yaygın görülen bir davranıştır. Şu dünyada aşk ve adalet kadar suistimal edilmiş kavramlar zor bulunur. Ayrıca aşkın adaletle arası hiç iyi değildir. Bu nedenle dünyanın hiçbir yerinde aşk mahkemeleri kurulmamıştır, eşinizin dostunuzun kafasını ütülediğinizle kalırsınız.

- İlk aşkların özgeçmişi olmaz. Benzersizlikleri bundandır.

- Kimilerinin kendi kendini büyüleme gücü, karşısındakine onda hiç olmayan bir güç bağışlar. Aşk geçene, humma dinene kadar.

- Gündelik yaşantı düzyazıdır; yaşamın büyük gürültüsünde aşkın şiirini nereye koyacağınız her zaman sorun çıkartır.

- Arzu, aşk, tutku, engel, yasak, ihlal, ceza, bedel, ödül, ayrılık aşk sözlüğünde akraba kavramlar topluluğu. Hepsi de yananlamlardan, eşanlamlardan yıkılır.

○ Bazılarının aşkları fotoroman uyarlamasıdır. Onlar kendilerini "Leyla ile Mecnun" sanırlar.

○ Hayatta olduğu gibi aşkta da bazı insanlar reformisttir, bazıları devrimci... Asıl kötüsü, aşkta devrimci olanlardan bazılarının karşı tarafın reformist olmasını istemesidir.

Devrimci ya, ille de zıtların birliği olacak.
O sertliğini korurken, karşı taraf yumuşayıp uzlaşacak.

○ Çelişkilerin, tutarsızlıkların, her çeşit saçmalığın, hatta akıldışılığın kendisine geniş bir alan bulduğu bir olgudur aşk. Hiçbirinin önemi yoktur. Yer değiştirir, birbirine dönüşür, birbirini reddeder. Aşk bir sistem değildir; mekanizmasını anlamaya çalıştığınızda, kurcalamaya kalkıştığınızda dağılır. Bir aşkta en aranmayacak şey tutarlılıktır.

○ Aşk üzerine konuşurken saçmalamamak imkânsızdır.

○ Bilmem söylememe gerek var mı? Buna ben de dahilim.

○ Özgün aşk yoktur. Hepsi sizden önce yaşanmıştır.

○ Bazı insanlar aşka değil, kendilerine kapılırlar. Gözlerini açtıklarında yalnız olmaları, kendilerini bir başına bulmaları bundandır. Bu duruma şaşırmış olmaları hâlâ kendilerine gelemediklerini gösterir.

○ Gözbağı değil, aşkbağı!

- Bu aşkın bir yanılgı olması olasıdır, ama ya değilse?

- Bağışlanmaya ihtiyacı yoktur aşkın. Anlaşılmaya da. Keşke üzerine hiç konuşulmasa...

- Bazı aşklar yedi günah gücündedir. Sekizincisi bulunmamış olduğundan biter. Konusu kalmamıştır artık.

- Her köklü tutku gibi aşk da aynı zamanda sınırlara yapılan bir yolculuktur. Ya siz genişlersiniz ya sınırlar.

- Aşk felsefe taşıdır.

- Laf olsun diye söylemedim, aşk sahiden felsefe taşıdır.

- "Tristan'm tadına varmak için, bir tek ciddi aşk ilişkisi yaşamış olmak yeterlidir," der Bernard Shaw. Onun gibi sinik, alaycı, kuşkucu birinden "ciddi aşkın gerekliliği" sözünü duymak insana iyi geliyor. Mizahı olan insanların aşkında daha güçlü bir gerçeklik duygusu olduğuna inanırım.

- Hiç âşık olmamış insanların bundan çıkardıkları bir ders var mıdır acaba?

- Aşkın en dayanıksız olduğu konu, can sıkıntısıdır. Hiç kaldıramaz.

- Aşkın insanı gençleştirdiğini kim inkâr edebilir? Yakınınızda bir ayna var mı?

- Bazı "ilk aşklar" kötü bir stajyerlik hatırasıdır.

- Bir yetişkinin, aşkı çocuk pervasızlığıyla yaşaması... Bence en ideali, en imkânsızı.

- Türkçeyi yeterince bilmeyenler, benim burada "çocukça davranmak" ya da "çocukluk etmekten" söz ettiğimi sanabilirler. Oysa anahtar sözcük: perva.

- Dünya yeterince kafa karıştırıcı bir yer, biliyoruz. Gün günden daha da öyle bir yer oluyor, görüyoruz. Kasmayın kendinizi; bırakın kafanızı biraz da aşk karıştırsın.

- Hangi dinden olursanız olun, aşk bir mezheptir.

- Schiller'in bir oyununun adı duyduğum ilk andan itibaren en sevdiğim eser adlarından biri olmuştur: *Aşk ve Hile*.

- Aşkın bulaşıcı gücü karşısında bağışıklık kazanmış insanlar bir bakıma yaşamanın geometrik dengesini sağlar. Yoksa her yer yağmur ormanlarına dönerdi.

- Gerçek aşk, gerçek şiir, gerçek sanat gibi "gerçek"li nitelendirmeler "gerçek"ten sorunludur. Beraberlerinde sonu bağlanama-

yan nice tartışmayı getirdikleri yetmezmiş gibi bu konudaki yanılgıları da katılaştırırlar. "Onlarınki gerçek aşk değil ki bir kere," diye söze başlayanların hakikiliğini neyle ölçeceksiniz? Kendi hakikiliğinden bu denli emin olmakta her zaman bir sahtelik yok mudur?

- Bazıları için aşk kendinden firar etmekle başlar. Kolay sandınız değil mi, hele bir deneyin.

- Bazı aşklar insanı trajik bir bilgeye dönüştürür. Son anda Mecnun olmaktan sıyrılanların geriye kalmış halidir bu.

- Aşk insanın umudunu kesmemesi demektir. Güvenmenin, bağlanmanın, inanmanın hâlâ mümkün olduğuna duyulan gereksinimi karşılar. Umutla yakın akrabalığı vardır. "Aşk ve Devrim" sözü bu yüzden yan yana güzel durur, yakışır.

- Eşcinsel aşkın yarınsızlığı sanatta, edebiyatta ne denli az işlenmiş bir olgudur. Oysa saklısında nice hikâye, yeryüzüne püskürmemiş nice lav barındırır.

- Çok az kişi işin bu yanına değinir: Aşk aynı zamanda bir bilgidir. Başka yollardan kazanamayacağınız bir bilgi.

- Aşk mektubu. Kimse yazmıyor artık. Ölü bir tür oldu. Ya aşk romanı? Süpermarket raflarında dizili deterjan kutuları gibi, kitapmarket raflarında dizili cici cici duranları kastetmiyorum. Sahiden aşk romanı yazılıyor mu artık? Sayfalarının sularında çalkalanacağımız romanlar?

- Bazı aşk şarkıları, aşk romanları, aşk filmleri insanda köle ticareti yapıldığı duygusu uyandırıyor.

- Bazı aşklar putperestliğin izlerini taşırlar.

- Bazı aşklar mahbupperestliğin.

- Tıpkı hayatta ve sanatta karşılaştığımız bazı seri âşıkların, seri katilleri hatırlatması...

- Kendini beğenmiş insanların sevilme isteği, aşk arzuları tek kişilik oto-erotik gösterileri için eleman arayışlarıdır yalnızca.

- Her aşkta kaygının tasarrufu önemlidir. Aşka ömür katar.

- Kalbinin sorumluluğunu almasını bilen insanın aşkına inanın. Doğrudur.

- Aşk nasıl geçip gitti kapımızın önünden; bilemedik!

- Âşık olamayacak kadar büyümek. İstediğin bu muydu?

- Varsın hiçbir yere çıkmasın bu yol. Gene de çıkmaya değmez mi?

- Yolda geçirdiğimiz zaman, vardığımız yerde geçireceğimiz zamandan daha kıymetli olabilir.

- Cesaretin kıpkırmızı kanı... Aşk için gerekli.

- Hazırlık evresi uzun tutulmuş bazı aşklar erken sonuca ulaşır: bozguna... Tüm malzeme hazırlık evresinde tüketilmiştir; rolüne fazla çalışan bir oyuncunun sahne üstüne ya da sete bir şey bırakmaması gibi...

- Sonradan aşkın yapımında kullanacağımız malzemeyi çocukken biriktiririz ve onların ne olduklarını hiçbir zaman tam olarak bilemeyiz.

- Gelecek ümidi ürpertisinin yerini zamanla hatıraların sızılı mutluluğu alır. İnsan yalnızca eski aşklarını değil, aşk gibi yaşadıklarını, aşk sandıklarını bile bambaşka bir duyguyla tazeleyip aşklaştırır. Gün gelir herkes genç olduğu zamanlara âşık olur.

- Gençliğimiz içimizi sızlatan en ölümsüz aşktır.

- Aşka gösterilen direnç kadar, âşık olmak için gösterilen iradenin de ne çok çeşidiyle karşılaştım şu hayatta. İnatçılık dedikleri çok "çeşitsiz" bir şey, birbirine fazla benziyor.

- Bazıları için yeni bir aşk, bir kitabın gözden geçirilip genişletilmiş ikinci baskısı gibidir. Hangisinin daha kötü olduğuna karar veremezsiniz.

- Her aşkın ödülleri ve cezaları kendi içinde tartışılabilir elbet; bir tek sonuçları tartışılmaz. Yeterince kuru, somut ve görülebilir şeylerdir. Hemen bütün sonuçlar gibi.

- Sevgilinizin bazı soruları karşısında iki yol vardır: ya gerçeği söylemek ya da onu tatmin edecek uygun bir yanıt vermek. Yerine göre ikisi de sonradan ayrılık nedeni olabilir.

- Soru biriktirmek konusunda özellikle kadınların daha yetenekli ve becerikli oldukları düşünüldüğünde, erkeklerin yanıtlara daha çok çalışmaları gerektiği söylenebilir.

- Nietzsche'nin "Kösnüllüğün ruhanileştirilmesine aşk denir" tanımı bizim gibi toplumlarda birçok erkeğin "aşkını" açıklamak için yeterlidir.

- Bir aşk yazılı hale gelmesini çoğu kez bitmesine borçludur.

- Kalbimizin anlamadığı şeyleri aşka saklarız.

- Aşk bir gizemi deneyimlemektir. Herkesin başaramaması bundan.

- Aşk, dindarlarla ateistler arasındaki farkı ortadan kaldırırken benzerliklerini ortaya çıkarır.

- "Şimdiki aklınızla ona âşık olur muydunuz?" sorusuyla birlikte içinizde tarttıklarınız yaşadıklarınızın değerini azaltmaz, ama sizin artık yanıtı olmayan beyhude sorular karşısında bile ne denli güçlenmiş olduğunuzu gösterir.

- Aşkı ancak anlaşılabilir bir şey olduğunda meşrulaştıran zihinlerin her türden sevgisi kuşku uyandırıcıdır.

- Bazı insanların duyguları macun gibidir, yapışkan, sıvaşıcı, falan. Bir de size karşılıksız bir aşkla bağlandıklarını düşünün. Korku filmlerinin nesi var?

- Aşk üzerine konuşurken melodrama kaçmaktan korkmayın. Aşkın en hakiki konusudur o. Yapmacık olan diğerleridir.

- Joseph Conrad "Kalbin arzuladığı yere giden bütün yollar uzundur," der. İsmet Özel'in dizesini büküp ekleyecek olursak, Aşk uzun yola çıkmaya hüküm giymektir.

- Aşk ölümün bir kurnazlığıdır. Bize göz kırpan yüzü. Yaşarken değil ölürken birden hatırlarız onu daha önce nereden tanımış olduğumuzu.

- Aşkın kendisi iyilikseverdir. Kötülüğü âşıklarda arayın.

- Ego'nun her şeyini kötü bilmeyin. Aşk her şeyden önce sağlam bir ego gerektirir.

- Aşk bir yaratıcılıktır. En azından yaratıcılık gerektirir. Bazılarının aşkları niye bu kadar sanata benziyor sanıyorsunuz?

- Aşkı geçersizleştirmek için sürekli onun geçiciliğine vurgu yapma gereği duyanlar kendilerinin ne fani varlıklar olduklarını hatırlasalar ya...

- Ancak ölümsüzlüğe çare bulunduğunda, aşkın ölümlü olduğunu kabullenebilecektir insanlar.

- Hayat yetmezliğini aşk yetmezliğiyle karıştırmamak gerek. Hiçbir aşk, "boş hayatların" yetmezliğini gideremez.

- Yetişkinleri çocuksulaştıran aşkın çocukları büyüttükleri söylenebilir mi?

- Tarihte en sağlam malzemelerden biridir aşk, onun tartışmasız gücünü anlamak için binlerce yıldır yazılan şiir, şarkı, yazı, öykü, opera, roman, oyun, film ne varsa dönüp bir bakın. Dünyanın nerdeyse en eski konusu olduğu halde hiç eskimemiş olmasına şaşırmıyor musunuz?

  Aşk her zaman kapalı gişe, satış rekoru.

- Şöyle bir sahne düşünün: Âşık olmayan insanlara özgü bir sağduyuyla sakin konuşan, hatta akıllar veren birinin karşısında onu can kulağıyla dinlemeye çalışırken bile aklı uzakta bir âşık. Hayatın montaj masasında kırpıp atacağı yararsız sahneler.

- Sıradan bir önemsenme ihtiyacından büyük bir aşk hikâyesi dokumaya çalışmak fazla tanıdık, fazla sıradan, fazla sonuçsuz ve ne yazık ki fazla yaygın.

- Proust'un aşka "yakalanan zaman" demesi boşuna değildir. Bırakın vıdı vıdı yapmayı. Tadını çıkarın.

- Aşk varoluşun insana bir bağışıdır. Kabul edip etmemek size kalmış.

- Aşk imandan gelir.

- Ve bazılarını kâfir eder.

- Lucretius'tan Ahmet Muhip Dıranas'a aşkı aldanmanın zaferi olarak görmek. Tevfik Fikret bile Halûk'a seslenirken "aldanmanın ezeli bir şifa" olduğunu söylemez mi?

- Çağın geçersizleştirdiği romantik bir istekmiş gibi görünse de söylemeli: Kalbin sevebilme hakkını korumak gerek. Nice aldanışa, hayal kırıklığına, ihanete karşın korunması gereken temel haklardan biridir bu. Karşımızdakinden önce kendimize, varlığımıza sorumluluğumuzdur.

  Kalbimize borcumuz vardır. İlk darbede kalbini hiçliğe teslim edenlerin hayatı görünüşte kolay geçse de kıymet kaybına uğramış, içi boşalmış, anlamı susmuş bir hayattır. Bir organizma gibi yaşamını sürdürür; o kadar.

- Aşk insan ruhunun sonsuzluğa açılan kapısıdır. Oradan kainata bakılır. İnsan ruhunun sonsuzluğu kavrama çabalarından biridir aşk. Ruh ve kimya orada birbirine kaynaşır.

  Böyle ifade edildiğinde sözü edilen aşkın günümüze değil de çok eski zamanlara ait olduğu sonucu çıkartılabilir. Ama aşk

zaten o zamanlardan kalmadır, kainatı ruhumuzla kavramaya çalıştığımız zamanlardan.

○ Ya etin DNA'sı olduğu gibi, ruhumuzun da DNA'sı varsa...

○ Aşkın mitos zamanlarında yaşarken birbirlerine kavuşamayan âşıkların mezarlarında biten otlar, çiçekler, dallar, ağaçlar... Tabiatı katleden asri zamanlarda hiçbirinin mezarının yerini bilen yok.

○ Bazı sufiler gönüldeşlerine rastladıklarında "Aşk ederim" diye selamlaşırlarmış. Teklif edelim. Telkin edelim.

○ Aşk üzerine yazıyorsanız, Pascal'ın şu ünlü sözünü anmadan geçemezsiniz: "Kalbin, aklın bilemediği kendine özgü nedenleri vardır."

○ Kalbin kütüğüne kayıtlı nice duygu bir gün gelir aşk olur.

○ Şiirler, şarkılar, romanlar, filmler aşkın görülmeye değer yanlarıdır. Diğerlerini boş verin, nasılsa sağdan soldan duyarsınız.

○ "Vakitsiz aşk," diyenler, vaktiniz var mı?

○ Aşk derman ister.

○ Aşk azad ister bazen; canın özü değince hâra.

○ Çocukluğum tutulmuş sana; bu aşkın adını çocukluğum koymuş; yılların hiç geçmediği bir yermiş çocukluk.

○ Aşkını kanına sakla, gözyaşını ayrılığa... Zaman, akıtacağı zamanı bilir.

○ Hep bir kehaneti yerine getirir gibi âşık oldum ben. Sanki geçmem gereken sarpa kurulu köprülerdi onlar. Ruhumun beni götürmek istediği yere onlara uğramadan geçemezdim. Yemine benzer bir kararlılıkla aşkın üstüne yürüdüm hep. Aşkın üstüne üstüne yürüdüm.

○ Sonunda yalnız kalan aşktır. Gün gelir herkes gider.

○ Tekilliğin gücüdür aşk. Tek kişi olana kadar seversiniz.

○ Havaalanında birdenbire önce uzun, ince boynunu görüyorsun. Sarı ayva tüylerini, üç numara traş edilmiş kafasını. Kumral saç dipleri. Beyaz teni. Şefkat ve şehvetin ince dumanı tütüyor içinde. Kulaklıkla müzik dinliyor. Sol elinin uzun, ince, biçimli işaretparmağı arada bir şarkı seçiyor kendine... Onu hatırlatıyor sana, ona benziyor. Olmadı, yarım kaldı, taşıyamadı, kaçıp gitti, çok gençti, sonradan gönderdiği özür ve pişmanlık notları geçmişi onarmaya yetmedi. Aşka çok yaklaşmıştınız. Başını kaldırıp sana baktığında göz göze geliyorsunuz. Kulak çınlatır gibi eski bir aşkın izini yeni birinde sürmenin hikâyesini biliyorsun. Çağrışımın zalim gücünü. Yazdıklarından, yaşadıklarından. Yorgunluğundan. Başı önde müzik dinleyen çocuğu yıllardır ona âşık biriymiş gibi seyrediyorsun bir süre. Sıfır yaka siyah tişörtü-

nü, mavisi ağartılmış dar blucinini, spor ayakkabılarını kazıyorsun belleğine. Ayaklarının dibinde duran sırt çantası bile şefkat uyandırıyor sende. Bütün hatırlattıklarıyla aşkla doluyor kalbin. Karşında duran adım bile bilmediğin bu çocuğu dünyada her şeyden çok daha fazla seviyorsun şu an. Sonra yolcuları uçağa çağıran anons duyuluyor, yerinden kalkıyor, ceketinin cebinden biletini çıkarıp kuyruğa yürüyorsun. On dakikalık bir aşktı, ama bu anı unutmayacağını şimdiden biliyorsun.

○ "Ayaküstü Yaşanmış Ölümsüz Aşk Hikâyeleri" demiştin *Mırıldandıklarım*'da...

○ Yıllar sonra da mırıldanıyorsun.

○ Bazı yaşadıklarımız bize hayatımızdaki kişilerden önce edebiyatçıları hatırlatır. Yerine göre Witold Gombrowicz'i ya da Kavafis'i. Aşkın edebiyat hali. Hayata sızan edebiyatın gücü, ya da artık ne derseniz... Aşkı biraz da edebiyat yapar.

○ Kırk anbar, kırk oda, kırk pâre ateş! Göğsümün kafesinde ömür bildiğim.

○ Büyük ve büyülü sözcüklerin gücüdür bazen insanı âşık eden. Duaya kudretini veren kelimeler aşka da gücünü verir.

○ Bir aşktan, bir sevdadan kurtulmak için hayatını şeytan çıkarma ayinlerine dönüştüren insanlar tanıdım şu hayatta. Üzücü ve ürkünçtüler.

○ Bir yasağın ortadan kalkmasıdır bazen aşk. Geçmişte çok etkilendiğiniz, ama size yasak olduğunu bildiğiniz birine çok benzeyen biri karşınıza çıktığında... Çağrışıma hakkını ödeyen aşk. Yasağa da... Ödünç aşklardır bunlar. Asıl sahiplerinin gölgesine adanırlar.

○ Hayatın yetmediği insanlar sığınır sanata, belki aşka da...

○ Mitoloji dayanıklıdır. Teknoloji hızla ilerlerken insan ruhu ve sorunları pek az değişmiştir. Bkz. tutku, hırs, aşk, iktidar ve bütün değişmezleriyle diğerleri... Mitoslar yurt, iklim, dekor, kostüm değiştirmeyi ve modernizmin içinde saklanmayı iyi bilir. Geçmişe burun kıvırırken dikkatli olmak gerekir. Postmodernizmin sizi nereden vuracağı bilinmez.

○ Kitaba almadığım, bestelenmemiş, çekmecede kalmış eski bir şarkı sözüm şöyle başlar: "Ey aşktan çok ayrılığı sevenler / sizin için sonbahar bütün mevsimler"

Ne tuhaf, soğuğun hüzünlü hazırlığını hissettiğim her sonbahar bir biçimde aklıma düşer bu söz! Benden başka kimsenin bilmediği bu şarkı, sahipsiz bir hatıraya eşlik eder. Nasıl bazı olmamış aşklar, en az yaşanmış aşklar kadar yer edebiliyorsa insanın içinde, demek bu sözler de öyle yer etmiş bende.

○ İlk aşk şiirlerimden bu yana hep söylerim: Aşk aynı zamanda bir ideolojidir.

○ Muhafazakâr kalpler unutmayın, aşk anarşidir!

○ Anarşistler unutmayın, aşk bir disiplindir.

○ Eskiden bazı evlerde "şark köşesi" olurdu. Bazılarının sergiledikleri aşk mutluluğunda siz de benzeri bir dekor havası seziyor musunuz?

○ Aşk bir keşif midir, bir icat mı? Bizim gibi meraksız bir toplum için son derece gereksiz bir soru elbet. "Bir bilene soralım aşkı kim icat etti," der ya eski bir arabesk şarkı... Bizim gibi hem "bir bileni" çok, hem de her yenilik karşısında "başımıza icat çıkarma!" sözünü icat etmiş bir toplum için bir anlamı da olmaz bunun. Aşka sıra gelene kadar asıl sorun, bizim gibi keşfedilmişi icat etmekle, icat edileni keşfetmek arasında sıkışmış toplumlarda hiçbir şeyden emin olunamamasıdır.

○ Kendini yetişkin sanan erkeklerin aşamadıkları tipik bir ergenlik hastalığı vardır: İçeriğine, niteliğine, düzeyine bakmaksızın aşka, sevgiye, dostluğa ilişkin edilmiş hemen her sözü bir ergenlik belirtisi olarak nitelerler. Korkuları ergen kalmış, korkularını bile büyütememişlerin fazla tanıdık savunma biçimidir bu. Onlar anlayabilsinler diye: "İki dakikalığına delikanlı olun," diyesiniz gelir, ona bile üşenirsiniz.

○ Karşı tarafı kendinizin ne kadar farklı, ne kadar kimseye benzemez, ne kadar özel biri olduğunuza inandırma çabasından bir ilişki çıkmaz. Çok özel kişilerin çok özel kişileri bulması esasma dayanan bir oyun değildir bu. Yorulduğunuzla kalırsınız; dikkat ettiyseniz, aşktan söz etmiyorum bile.

- Kendini âşık olması gerektiğine ikna eden birinin, bunu başardığında "duyduğu aşka" da bir tanım gerek. Tabii ikna kabiliyetini aşk diye tanımlamak gerekirse...

- Aşkı oyun haline getirenlerin en önemli derdi gösterecekleri performanstır. Kendi olimpiyatlarına hazırlanırlar. Oysa, kiminle oynadığınızı bileceksiniz!

- İlişkiye dönüşmüş bir aşkı, adım adım ilerleyen bir hak kazanımı olarak görenler kısa zamanda kendilerini bir iktidar oyununun içinde bulurlar ve güç savaşlarının. Günümüzde bilgisayar oyunları bile daha eğlenceli ve özgün.

- Terazinin kefeleri adalette olduğu gibi, aşkta da gözleri bağlı bir kaderin elindedir.

- İlk aşkın dudakları acemi ıslığı...

- Aşkı yalnızca Tanrı'ya varma yolunda çekilmesi gereken bir çile olarak görenlerin dokunma bilgisinden kuşkuya düşerim ben.

- Dokunmak da bir Tanrı'ya varma bilgisi olamaz mı?

- Cemâl âşıklığı. Osmanlıysa Osmanlı, gelenekselse geleneksel. Örflerimize, âdetlerimize gayet de uygun.

- "Ecel ayırsa bile mahşerde buluşanlar" size uğurlar olsun. İyi mahşerler!

- Novalis, "Yüce aşk tutkusu hiçbir zaman yeryüzünde sonuçlanmaz," der. Belki de aşkın kendisi bir yeryüzü sonucudur.

- Her aşkta söylenmemesi gereken şeyler sözlüğü vardır. Bir sözlük edinmeye bakın.

- Aşktaki serüven payı. Kaçınız tanıyorsunuz bunu? Sahiden tanıyorsunuz?

- Aşkla birlikte insan kendisini yeniden kurar.

- Gün günden eksilen bir karanlıkta, aşkın karanlık yüzü görünmeye başlar. Sevincin ışığında saklananlar yavaş yavaş çıkar ortaya, zamanın kadranında.

- Aşk diğerinin bilinmezlikleriyle çoğalır. Gölgedekilerin, gölgede kalmışların ardına düşerek ilerler. Çoğu kez de kendi sonuna.

- Aşk meraktır.

- Sevgilinizde ve ilişkinizde zamanla bazı şeyleri görmeye başlamanız aynı zamanda bir optik sorundur. Işığın ve gölgelerin beklettikleri. Beklentileri.

- Ayrılık, öğrenmektir.

- Kendinizi ve ötekini öğrenmek.

- Belli bir yaştan ya da bazı olaylardan sonra kendini yalnız yaşamaya hazırlamış insanlar, günün birinde âşık olurlarsa onlara inanın. Doğrudur.

- Fırtınanın gözünde kalabilmek. Güç ve cesaret. Aşk.

- Her şeyin bir yaşı vardır, derler. Asıl mesele, yaşı olan şeylerle olmayanları ayırt edebilmek ve ne olursa olsun fırtınanın gözünde kalabilmek.

- Eski, sağlam aşkların yıllar sonrasına bile yeter soluğu, şiirini üfler yıllar sonra bile.

- Aşk paganların işidir, dininden dönmeden sevme beni, diyorum "Ön şart" şiirimde.

- Tıpkı sanat yapıtlarında olduğu gibi aşkta da her zaman bir içerik ve biçim sorunu vardır. Bunun apaçık terimlerle adlandırılması hayli güçtür; belli bir hayat bilgisinin ardına saklanmıştır.

- Sözün bittiği yerde müzik koyarlar aşk filmlerinin çoğunda. Sessizliği seslendirmek niye? Hem ne yaparsanız yapın hakkından gelinemeyecek sessizlikler vardır.

- Aşkın yalıtkan gücü. Herkesten, her şeyden; kamu karası bilgiden.

- "Kamu"nun "oyu"na sunulmuş iletken aşk gösterileri. Endüstrileştikçe daha görünür oluyorsunuz.

- Bazı baylar, evlenmek için aşka gerek yok. Az delikanlı olun, kendinize gerçeği söyleyin, imzayı basın ve susun.

- Şairlerin, yazarların âşık olduklarında dünyanın en güzel aşk mektuplarını yazacaklarını sananlar, Paul Eluard'ın Gala'ya yazdığı mektupları okudunuz mu? Tahta masa, ıslak mendil, kalp içinde adların kazındığı ağaçların nesi var?

- Yuvarlak masa şövalyeleri için yazılmış yuvarlak masa romanları. Dünya yuvarlak diye mi tarihi de yuvarlıyorlar böyle?

- Yan yana görüntülenmiş şu iki karedeki benzerlikleri ve benzemezlikleri işaret edin: yasal aşk, yasak aşk.

- Aşk ve ayrılık çift tabanlı dramaturjik bir yapı içerir. Olayların geçmişte ya da günümüzde geçmesinin, araya giren engellerin ya da kişilerin belirleyici bir önemi yoktur.

- Bir bedene kapatılmış ruhun bir başka beden aracılığıyla dışarı çıkma arzusu denebilir mi aşk için?

- Çocukluktaki kimi adı konmamış nefretler, yetişkinlikte aşk mazaretleri olarak geri dönebilir hayatınıza.

- Bir aşk birçok takas barındırır. Para öncesi değiş-tokuş ekonomisini andırır. İç dünyamızda gerçekleşen örtülü bir alışveriş. Ne alıp ne verdiğimizi kim bilebilir?

- Kelimelerle neler yapabileceğini iyi bilen bir şairin her yazdığını hayatından bir parça sanmaktan vazgeçin. Sanat, sadece başımızdan geçenlerle değil, aklımızdan ve hayalimizden geçenlerle de yapılır. Aşk ve sevda şiirlerini bir de bu gözle okuyun. Hatta diğerlerini de...

- Aşk ve ıska. Çoğu zaman.

- Bir aşkı cazip kılan şeylerden biri, olasılıkların baş döndürücülüğüdür. Bilinmezlerin ve olabilirliklerin büyülü çağrısı yankılanır hayatın ve olayların içinde. Seslerin, renklerin, kokuların çağrışımlarıyla... çoğala çoğala...

- İyi şairler aşk otoriteleri sayılır. Siz istediğiniz kadar "iktidar"a karşı olun, gene de onların ağzının içine bakarsınız.

- Bazı aşklar kasıtsız cinayetler gibidir. Ortada geri dönülmez bir durum vardır ve çaresizlik.

- En çok felsefeciler bilir: Dilsizliği arayan dil, mutlaka aşka uğrar.

- Dilsizliğe varana kadar düşünmek. Her âşık Wittgenstein olmasa da benzer bir deneyimi paylaşır.

- Aşkın herkes için geçerli bir mizacı yoktur. Sadece insanların farklı mizaçlarından söz edilebilir. Hayatta herkes için geçerli ortak reçete arayıcılarının hoşuna gitmeyen de budur.

  Farklılığa tahammülsüzlük aşkın huyudur.

- Aşkın tuhaf halleri... Onsuz da yaşayabileceğinizi anladığı anda, sizi daha çok sevmeye başlar.

- Bazı kadınlar "kuyudan adam kurtarma" gayretini aşk sanırlar. Tersine Narkissos durumları.

- Aşkın ikinci el pazarı, yani "kitsch" ve "retro" halleri... Modernizmin kendi kendinin yalanına dönüşmesi; seyirlik, bazen eğlencelik, ama gene de doğası gereği "demode".

- Âşık bir "aydın" daha zordur; hem kendi hem başkaları için... Mevcut repertuar ve terminoloji sorun yaratır.

- Gündüzleri gezdiklerine bakmayın; aşkın ve yazının anayurdu gecedir.

- Aşkın en önemli sorunu, gerçekdışı olma olasılığıdır.

- Zamanın akışında sıradan bir rastlantıdan sonsuzluğa geçme fırsatıdır aşk. Hayatın sonsuzlukla sınanmasıdır.

- Aşk ruhun aydınlanma çağıdır.

- Aşk dolaysız deneyimlerimizin saklı birikimini doğrudan deneyimleme ihtiyacından doğar. Doğası gereği diyalektiktir. Bir noktada, bir uğrakta, bir dönemeçte, bir rastlantıda... Yaşarken farkında olmasanız da aşkın kendi felsefesi vardır. Üzerine düşündükçe açılan kapıları...

- Aşkta da kuvvetler ayrılığı esastır. Lakin uygulamada sorun çıkartır.

- Bu çağda aşkın yeniden icat edilmesi gerekiyor. Bu çağın gereklerine göre değil, bu çağa rağmen.

- Aşkın şiiri kâğıdın sabrında.

- Amerikalı bir politikacının seçim yenilgisi sonrasında ettiği şu söz, bazı yaşların aşk yenilgisi için de geçerli olmalı: "Gülmek için fazla canım yanıyor, ağlamak içinse fazla yaşlıyım."

- Bir aşkta binlerce an yaşansa da bir tek an doruk deneyimidir. Diğer anların tümünü önemsiz kılacak kadar onu dibine kadar tanıdığınız, gördüğünüz bir andır bu. İyi ya da kötü. Bu, odur. Tam o an karşınızda duran. Sevdiğiniz kadın ya da sevdiğiniz adam.

- Bazı yazarların iyi fikir yakalar, sıkı bir başlangıç yapar, kendi hikâyesi hakkında çok şey vaat eder, ama gerisini getiremezler. Birçok kişinin aşk hayatı da böyledir. Aşk onlar için hep yolda

kalan bir şeydir. Anatole France gibi yazarlara göre, aşkın zaten hep başlangıçları güzeldir, dolayısıyla bazı insanlar sürekli ortasında kesip yeniden başlama gereği duyarlar.

○ Aşk teşvik primi değildir.

○ Bazı Avrupa dillerinde "âşık olma" sözü yoktur. Âşık "olma" hali yoktur. "Aşka düşme" denilir.

Türkçedeyse âşık olunur, aşka düşülür, vurgun yenilir, sevdalanılır, tutuldum denir. Türkçede aşk say say bitmez.

○ Aşk hayat ister.

○ Nasıl bazı gezegenlerde hayat yoksa ve bu nedenle canlılar yaşamıyorsa, bazı insanların içinde de hayat yoktur. Yaşadıklarına bakmayın.

○ Aşkı bir kendini kurtarma projesi olarak görenlerin kaçınılmaz hüsranı... Kaç kere filme alınsa da, hayatta gene karşınıza çıkacak olan sakızlı konu.

○ Toplumsal koşulların baskıladığı insanın gizilgücü- aşkın en yasalı bile orada saklanır.

○ Biraz da yaşamımızı renklendiren katkı maddeleri diye bakmak gerek aşkın, sevginin getirdiklerine...

- Renklere yeniden ad koymanın diriltici esrikliği: aşk günleri.

- İlk aşkların derin acısında hayattan habersiz olmanın da payı vardır.

- Aşk şiirleri kâğıttan gemi

- Güçlü aşklarda sımsıkı kenetlenmiş eller, parmak izlerinin birbirine karıştığı güçlü bir mazi yaratır.

- Aşkı yaşamış insanların dostluğunda daha sağlam bir şey vardır. Aşk akrabalarına da yardım eder.

- Bazı aşklar ancak gençliğin gücüyle yaşanır. Basamakları eskisi gibi çıkamadığınız yıllara geldiğinizde anlarsınız bunu.

- Arka arkaya yaşadığım üç aşk ilişkisiyle üç üniversite birden bitirmiş gibi oldum. Niye hep aynı derslerden çaktığımı anladığımda hayattan diplomamı aldım. Şimdi evde oturuyorum.

- Sütten kesilmek, âdetten kesilmek, aşktan kesilmek.
  Siz istemeseniz de aşk kendini biyolojileştirir.

- Velhâsılı kelam:
  Aşk gitti, felsefesi kaldı bana. Umarım sizin işinize yarar.

- Başlarken de biliyordum: Aşk hakkında ne söylerseniz söyleyin eksik kalacaktır, yeni bir şey söylemek zaten olanaksızdır, söylediklerinizin bir bölümü kimileri tarafından ya yaşam deneyim noksanlığı, ya kötü niyet, ya da düpedüz budalalık nedeniyle yanlış anlaşılacak; başkalarına ya da hayata yanlış aktarılacaktır. En kötüsüyse, ne kadar yazarsanız yazın, söyleyebileceklerinizin onda birini bile söyleyememiş olduğunuzu bilmenizdir.

- Dolayısıyla aşk üzerine bütün bu söylediklerimi unutun. Ben de öyle yapacağım.

- Ya da kaldığım yerden devam edin...

-

-

-

1992-2012

"Yazınca da Geçmiyor" başlıklı ilk bölümde yer alan ve bu kitabın oluşmasına esin veren "Terastaki Havlu" ve "Bilardo Topları" adlı şiirler *Yaz Geçer* (Eylül 1992) içinde yer almıştır. "El Yazısı" ve "Three Windows" o tarihe dek yayımlanmış on üç şiir kitabımı bir araya getiren *13+1* kutusunda ek bir armağan kitapçık olarak yer alan *Fazladan Bir Kitap* (Kasım 2000) içinde; "Kayıp Pena" *Timsah Sokak Şiirleri* (Aralık 2003) içinde yer almıştır.

"Kedi Kapısı" bölümünde yer alan "Uzun Yol", "Uyku", "Kedi ve Motosiklet", *Öküz* dergisinin sırasıyla 17 Mayıs 1996 tarihli 2. sayısında; 24 Mayıs 1996 tarihli 3. sayısında; 28 Haziran 1996 tarihli 8. sayısında yayımlanmıştır. Bu üç metin ayrıca 2005 yılı için özel bir seçme kitap olarak tasarlanmış olan *Elli Parça* içinde yer almıştır. "Kanadının Altında" başlıklı metin *Notos Öykü* dergisinin Ekim-Kasım 2007 tarihli 6. sayısında yayımlanmıştır.

"Fal Metinleri" bölümünde yer alan "Puhu için Fal Hikâye" başlıklı metin *Cumhuriyet Dergi*'nin 31 Mayıs 1998 tarihli sayısında yayımlanmış, ayrıca "Cam" ile birlikte *Elli Parça* içinde yer almıştır. "Aşk ve fotoğraf" (ilk üç bölümü) *Gösteri* dergisinin (Sonbahar) Eylül-Ekim-Kasım 2007 tarihli 291. sayısında ve tamamı Afsad'ın yayın organı olan *Kontrast*'ın Kasım-Aralık 2011 tarihli 26. sayısında yayımlanmıştır. "Bakışma" ilk kez bu kitapta okur karşısına çıkmaktadır.

"Bende Kalanlar" bölümünde yer alan "Karşı'nın Işıkları" başlıklı metin *Mediteranne* dergisiyle Yapı-Kredi Yayınları'nın işbirliğiyle Türkçe (*Istanbul*) ve İngilizce (*Istanbul, many words, Winter 1997-1998*) olmak üzere iki kitap halinde hazırladıkları dergi-kitapta yer almıştır. Metni İngilizceye "Lights on the other side" başlığıyla Saliha Paker çevirmiştir. Bölüme adını veren "Bende Kalanlar" ve "Kumsalda İki Çocuk" ile kitaba adım veren "Aşkın Cep Defteri" ilk kez bu kitapta okur karşısına çıkmaktadır.

Murathan Mungan'ın Yapıtları

Şiir Kitapları

OSMANLIYA DAİR HİKÂYAT 1981, 6. Basım
KUM SAATİ 1984, 9. Basım
SAHTİYAN 1985, 9. Basım
YAZ SİNEMALARI 1989, 7. Basım
ESKİ 45'LİKLER 1989, 8. Basım
MIRILDANDIKLARIM 1990, 12. Basım
YAZ GEÇER 1992, 18. Basım
ODA, POSTER VE ŞEYLERİN KEDERİ 1993, 5. Basım
OMAYRA 1993, 7. Basım
METAL 1994, 4. Basım
OYUNLAR İNTİHARLAR ŞARKILAR 1997, 3. Basım
MÜREKKEP BALIĞI 1997, 3. Basım
BAŞKALARININ GECESİ 1997, 4. Basım
ERKEKLER İÇİN DİVAN 2001, 3. Basım
TİMSAH SOKAK ŞİİRLERİ 2003, 3. Basım
ETEĞİMDEKİ TAŞLAR 2004, 2. Basım
DAĞ 2007
BAZI YAZLAR UZAKTAN GEÇER 2009
İKİNCİ HAYVAN 2010
GELECEK 2010

Hikâye ve Romanları

SON ISTANBUL 1985, 11. Basım
CENK HİKÂYELERİ 1986, 13. Basım
KIRK ODA 1987, 15. Basım
LAL MASALLAR 1989, 13. Basım
KAF DAĞININ ÖNÜ 1994, 8. Basım
ÜÇ AYNALI KIRK ODA 1999, 7. Basım
YEDİ MÜHÜR, Özel Öykü Toplamı, 2002
YÜKSEK TOPUKLAR 2002, 5. Basım
ÇADOR 2004, 3. Basım
YEDİ KAPILI KIRK ODA 2007
KADINDAN KENTLER 2008, 4. Basım
ELDİVENLER, HİKÂYELER 2009, 2. Basım
KİBRİT ÇÖPLERİ 2011, 2. Basım
ŞAİRİN ROMANI 2011

Oyunları

Mezopotamya Üçlemesi
MAHMUD İLE YEZİDA 1980, 8. Basım
TAZİYE 1982, 6. Basım
GEYİKLER LANETLER 1992, 5. Basım

BİR GARİP ORHAN VELİ 1993, 5. Basım
KÂĞIT TAŞ KUMAŞ 2007

Senaryoları

DÖRT KİŞİLİK BAHÇE 1997, 2. Basım
DAĞINIK YATAK 1997, 2. Basım
BAŞKASININ HAYATI 1997, 3. Basım

Deneme Kitapları

MESKALİN 60 DRAJE 2000, 2. Basım
SOĞUK BÜFE 2001, 4. Basım
BİR KUTU DAHA 2004, 2. Basım
KULLANILMIŞ BİLETLER 2007
HAYAT ATÖLYESİ 2009, 2. Basım
227 SAYFA 2010
STÜDYO KAYITLARI 2011
AŞKIN CEP DEFTERİ 2012

Diğer Kitapları

MURATHAN '95 1996, Özel Tek Basım
LI ROJHILATÊ DILÊ MIN 1996
PARANIN CİNLERİ 1997, 9. Basım
METİNLER KİTABI 1998, 4. Basım
DOĞDUĞUM YÜZYILA VEDA 1999, Özel Tek Basım
13+1 FAZLADAN BİR KİTAP 2000, Özel Basım
YAZ GEÇER 2002, Özel Folyo Basım
ELLİ PARÇA 2005
SÖZ VERMİŞ ŞARKILAR 2006

Seçki Kitapları

RESSAMIN İKİNCİ SÖZLEŞMESİ 2005 (1996), 3. Basım
ÇOCUKLAR VE BÜYÜKLERİ 2001, 6. Basım
YAZIHANE 2003, 2. Basım
YABANCI HAYVANLAR 2003
ERKEKLERİN HİKÂYELERİ 2004, 5. Basım
KADINLIĞIN 21 HİKÂYESİ 2004, 4. Basım
BÜYÜMENİN TÜRKÇE TARİHİ 2007, 4. Basım
DOĞU SARAYI 2012

ISBN 978-975-342-859-0